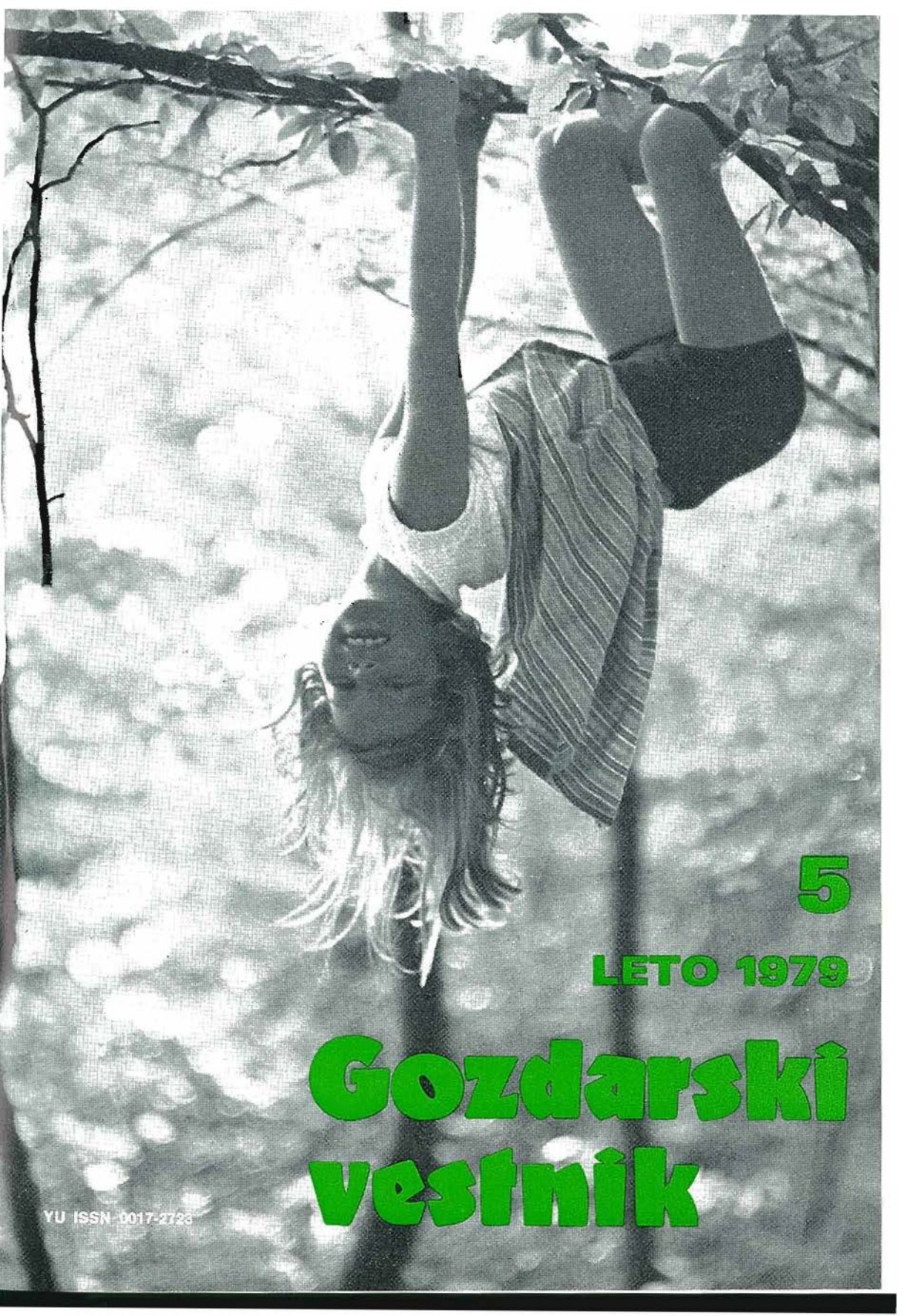

5

LETO 1979

Gozdarski vestnik

YU ISSN 0017-2723

Gozdarski vestnik

SLOWENISCHE FORSTZEITSCHRIFT
SLOVENIAN JOURNAL OF FORESTRY

LETO 1979 • LETNIK XXXVII • ŠTEVILKA 5

p. 193-256

Ljubljana, maj 1979

VSEBINA — INHALT — CONTENTS

- mag. Boštjan Anko 193 Osnovna orientacija slovenskega gozdarstva
Die grundlegende Orientierung der Forstwirtschaft
- mag. Igor Smolej 198 Vloge gozda v današnjem času in prostoru
Die Rolle des Waldes in der heutigen Zeit und Raum
- Vlado Sadar 205 Varstvo okolja z vidika pravilne rabe gozdnega prostora
Der Umweltschutz und die richtige Nutzung des Waldraumes
- Marko Kmecl 214 Gozdarstvo v varstvu okolja na Slovenskem
Die Stelle der Forstwirtschaft im Umweltschutz in Slowenien
- dr. Marjan Zupančič 219 Gozdarstvo in delo z javnostjo
Die forstliche Öffentlichkeitsarbeit
- mag. Dušan Robič 223 Gozdna fitocenozo kot kompleksni indikator naravnih danosti v gospodarjenju s prostorom
Forstliche Pflanzengesellschaft als komplexen Indikator der Naturgegebenheiten bei der Landschaftsplanung
- Marjana Pavle 227 Dosedanja uporaba herbicidov v slovenskem gozdarstvu in vprašanje varstva okolja
- mag. Slavka Kavčič 231 Gospodarska gibanja v letu 1978 v gozdarstvu in gospodarstvu Slovenije
- Lado Eleršek 244 Gozd bomo spoznali z aktivno udeležbo pri obnovi gozdov
- Marko Kmecl 246 Gozdarski izobraževalni program v letu 1979
- Zdravko Turk 250 Slovo od Matevža Haceta
251 Iz domače in tuje prakse
255 Zapis na bukvi

Tisk: ČGP DELO

Gozdarski vestnik izdaja
Zveza inženirjev in tehnikov
gozdarstva in lesarstva
SR Slovenije

Uredniški svet:

Marjan Trebežnik, predsednik
mgr. Boštjan Anko
Branko Breznik
Janez Černač
Rozka Debevo
Hubert Dolinšek
Vilijem Garmuš
dr. Franc Gašperšič
Marjan Hladnik
Marko Kmecl
Vitomir Mikuletič
mgr. Franjo Urleb

Uredniški odbor:

mrg. Boštjan Anko
dr. Janez Božič
Branko Breznik
Marko Kmecl
dr. Amer Krivec
dr. Dušan Mlinšek
dr. Iztok Winkler

Odgovorni urednik

Editor in chief

Marko Kmecl, dipl. inž. gozd. oec.

Uredništvo in uprava

Editors' address
YU 61000 Ljubljana
Erjavčeva cesta 15
Žiro račun — Cur. acc.
50101-678-48-428

Letno izide 10 števil

10 issues per year
Letna naročnina 150 din
Za ustanove in podjetja 500 din
za študente 100 din in
za inozemstvo 300 din
Subscription 300 din

Ustanoviteljici revije sta Zveza inženirjev in tehnikov gozdarstva in lesarstva Slovenije ter samoupravna interesna skupnost za gozdarstvo Slovenije. Poleg njiju denarno podpira izhajanje revije tudi raziskovalna skupnost Slovenije.

Po mnenju republiškega sekretariata za prosveto in kulturo (št. 421-1/74 z dne 13. 3. 1974) za GV ni treba plačati temeljnega davka od prometa proizvodov.

OSNOVNA ORIENTACIJA SLOVENSKEGA GOZDARSTVA

Mag. Boštjan Anko (Ljubljana)*

Anko, B.: Osnovna orientacija slovenskega gozdarstva. Gozdarski vestnik, 37, 1979, 5, str. 193—197. V slovenščini.

Siej kot prej ostajajo na svetu še vedno trije stalni naravni viri: zrak, voda in tla.

Poleg teh imamo tudi izčrpljive vire (rude) in skupino obnovljivih virov.

Izkoriščanje vseh treh naravnih virov je vprašanje odnosa neke narodne skupnosti do lastnega razvoja in do razvoja prihodnjih generacij; je torej v neki meri politično vprašanje.

Vpliv človeka na stalne in izčrpljive naravne vire je razmeroma skromen, odločujoč pa je pri obravnavanju obnovljenih naravnih virov med katerimi je najkompleksnejši gozd. Avtor se dialektično sprehodi skozi stoletno rabo gozdnega prostora. Načelo trajnosti v gospodarjenju z gozdom v multifunkcionalnem smislu je rezultat ustreznega gospodarskega in družbenega razvoja in izhaja iz prvotne, nekoliko starejše doktrine o načelu trajnosti gozdnih donosov (lesa). Multifunkcionalnost gozdarstva pomeni vključevanje vseh robnih dejavnosti, ki pa niso robne po svojem pomenu, ampak bolj po obravnavanju v preteklosti. Takšen prislop zahteva temeljito dolgoročno načrtovanje za vse gozdove. Vse to upošteva sodobno slovensko gozdarstvo.

S širino svojih nalog in ciljev se gozdarstvo v naši samoupravni družbi ne pojavlja več kot zaprta strokovna služba; pri postavljanju ciljev gospodarjenja z gozdovi sodeluje vsa družba — naloga gozdarstva pa je, da te cilje realizira v skladu z zakonskimi dokumenti in družbenimi dogovori.

Anko, B.: Die grundlegende Orientierung der Forstwirtschaft Sloweniens. Gozdarski vestnik, 37, 1979, 5 pag. 193—197. In slowenisch.

Auf dem Planet Erde bestehen noch wie vor drei ständige unumgängliche Naturquellen: Luft, Wasser und Boden.

Darüber hinaus sind erschöpfliche (Erze) und sich erneuernde Naturquellen vorhanden.

Die Nutzung aller drei Gruppen von Naturquellen ist eine Frage des Standpunktes einer Volksgemeinschaft zu ihrer eigener Entwicklung und zur Entwicklung der kommenden Generationen; somit gewissermassen auch eine politische Frage.

Die Möglichkeit der Beeinflussung der ständigen und erschöpflichen Naturquellen seitens des Menschen ist verhältnismässig gering, entscheidend jedoch bei der Behandlung der erneuerbaren Naturquellen, worunter der Wald die komplexeste Erscheinung ist. Der Autor macht einen dialektischen Querschnitt durch die jahrhundertelange Nutzung des bewaldeten Raumes.

Das Nachhaltigkeitsprinzip in der Waldbewirtschaftung im multifunktionale Sinn ist ein Resultat der entsprechenden wirtschaftlichen und gesellschaftlichen Entwicklung. Es entspringt aus der ursprünglichen etwas älteren Doktrin von der Nachhaltigkeit der Erträge. Der multifunktionale Charakter der Forstwirtschaft bedeutet die Einbeziehung aller Nebentätigkeiten, welche ihre randliche Stellung nicht ihrer nebensächlichen Bedeutung, sondern mehr ihrer Behandlungsweise in der Vergangenheit

* Mag. B. A., dipl. inž. gozd., VTOZD za gozdarstvo BF Ljubljana, 61000 Ljubljana, Večna pot 83

verdanken. Eine derartige Inangriffnahme verlangt eine gründliche langfristige Planung für alle Wälder. Alle diese Aspekte werden von der gegenwärtigen slowenischen Forstwirtschaft beachtet.

Mit dem breiten Spektrum ihrer Aufgaben und Ziele tritt die Forstwirtschaft in unserer selbstverwaltenden Gesellschaft nicht mehr als eine in sich abgeschlossener Wirtschaftszweig auf. Bei der Determinierung der forstlichen Wirtschaftsziele wirkt die gesamte Gesellschaft mit, der Forstwirtschaft aber obliegt dabei die Aufgabe, diese Ziele im Einklang mit den gesetzlichen Dokumenten und gesellschaftlichen Übereinkommen zu realisieren.

Za razumevanje vloge gozdarstva je najprej treba razumeti značaj gozda kot naravnega vira. Iz njega namreč izhajajo številne značilne poteze modernega gozdarstva kot okoljevarstveno orientirane gospodarske panoge, ki ga v primerjavi s sorodnimi dejavnostmi, ki upravljajo ali izkoriščajo druge naravne vire, postavljajo na prav posebno mesto.

Gozd kot naravni vir

Kot naravne vire definiramo vse elemente naravnega okolja, ki so potrebni ali koristni za človekov obstoj in razvoj.

Čeprav o naravnih virih mnogokrat govorimo in pišemo in so nekateri od njih že dolgo predmet neke vrste gospodarjenja, zanje še vedno nimamo nekakšnega hierarhičnega razporeda, ki bi opredeljeval njihovo mesto v celotnem okolju in odnose med njimi samimi, kot so ga na primer imeli že stari Grki, ki so ves svoj svet razdelili na štiri osnovne prvine tj. zrak, zemljo, vodo in ogenj. Ta delitev drži presenetljivo dobro še danes: če prevedemo besedo »ogjenj« v »energijo«, ki je brez dvoma gibalno rasti in razvoja vsega živega in še posebej človekove vrste, dobimo presenetljivo lepo zaokroženo zgradbo vsega našega neživega okolja. Ker v zvezi z energijo največkrat govorimo o različnih oblikah prispele tj. sončne energije, jo ob taki interpretaciji iz zemeljskih naravnih virov lahko izključimo. Tako nam kot prvinski ali osnovni naravni viri ostajajo zrak, voda in tla (vzeta v širšem smislu), ki pogojujejo obstoj in razvoj vsega živega.

Poleg osnovnih naravnih virov (tj. zraka, vode in tal vzetih v širšem smislu), na katerih količino človek ne more bistveno vplivati — vsaj v globalnem merilu ne — čeprav lahko znatno vpliva na njihovo kakovost, imamo še takomenovane izčrpljive naravne vire, kamor štejemo npr. vse vrste mineralnih virov. Zaloge teh virov, pa naj bodo še tolikšne, se iz leta v leto manjšajo in se obnavljajo v tako dolgih časovnih razdobjih, da pri gospodarjenju z njimi na to obnavljanje ne moremo računati.

Osnovni naravni viri omogočajo obstoj in razvoj tretje skupine naravnih virov, ki jih lahko imenujemo obnovljive. Ti viri se pod naravnimi pogoji obnavljajo sami in dovolj hitro, da je z njihovim obnavljanjem mogoče in celo treba računati pri gospodarjenju z njimi.

Ti viri so sestavljeni iz živih in neživih komponent, zato jih lahko imenujemo tudi sestavljeni naravni viri, s čemer poudarjamo njihovo kompleksnost: torej so dejansko ekološki sistemi. Med take vire na primer lahko štejemo morje, reke, jezera, gozd, savano, prerijo ali celo tiste zemeljske predele, ki jim pravimo puščava. Vendar že ob tem naštevanju postaja jasno, da o uvrstitvi nekaterih od teh kategorij med naravna bogastva verjetno bolj odloča stopnja njihove spoznane in ovrednotene koristnosti za človeka, kot pa njihova narava sama: puščava je zaenkrat za človeka nezanemljiva, kolikor ne skriva rudnih ali recimo naftnih zalog. Kot multifunkcionalen naravni vir bi vsekakor morali obravnavati tudi morje kot

izredno pestro sestavljeno biocenozo, ki proizvaja ogromne količine kisika, hrane za človeštvo, močno vpliva na makroklimo itn. In vendar še vedno govorimo o naravnih virih iz morja kot so rude, nafta ali ribe.

V naravi sestavljenih naravnih virov je, da so obnovljivi. Obnavljajo pa se lahko le v tesni soodvisnosti in v stalnem medsebojnem delovanju vseh njihovih živih in neživih sestavnih delov. Če danes ugotavljamo, da se večina teh virov ne obnavlja po naravnih zakonih, je tega največkrat kriv človek, ki s svojimi posrednimi in neposrednimi vplivi načanja posamezne žive ali nežive komponente teh virov, zaradi česar se potem rušijo celi ekološki kompleksi.

V katerikoli življenjski skupnosti si vsaka rastlinska ali živalska vrsta najde in izoblikuje svoje mesto, ki ga imenujemo ekološka niša. Ta niša pa ni le prostorski pojem, ampak predstavlja tudi vsoto potreb neke vrste do neživega okolja in strategij ter odvisnosti, ki si jih je izoblikovala do drugih vrst.

Če neka vrsta zaradi kakršnihkoli sprememb v živem ali neživem okolju svoje niše ne more obdržati, jo nadomesti ali izpodrine druga. Vse naše okolje je polno takih primerov, ki imajo skupen predznak: vsi vodijo v osiromašenje okolja — v razna labilna nenaravna stanja, ki ogrožajo obstoj in funkcioniranje celih kompleksov ekosistemov.

Izkoriščanje naravnih virov je vprašanje moralnega odnosa do prihodnjih generacij, ki imajo do njih enako pravico kot naša ali tiste pred nami. Če ugotavljamo, da razen zmerne in preudarne rabe lahko z gospodarjenjem le malo vplivamo na ohranitev osnovnih in izčrpljivih naravnih virov, pa je naša odgovornost pri gospodarjenju s sestavljenimi naravnimi viri toliko večja. Ravno tu ugotavljamo, da razkorak med vse večjimi tehničnimi možnostmi izkoriščanja teh virov in razmeroma skromnim poznavanjem kompleksnih soodvisnosti med njihovimi posameznimi deli predstavlja nenehno nevarnost, da bomo nekatere od njih nepopravljivo načeli ali celo uničili.

Profil modernega gozdarstva

Upoštevanje naravnih zakonov sestavljenih virov, iz katerih izhajata njihova obnovljivost in trajnost, je glavni imperativ za gospodarjenje s takimi viri — za danes in za bodočnost.

V gospodarjenju z nekim naravnim virom se je človek tej zahtevi najbolj približal prav v gozdu. Naravni gozd je med sestavljenimi naravnimi viri brez dvoma najkompleksnejši in najvišje razvit. Zgodovina človekovega odnosa do njega je skozi ves čas v svojem bistvu zgodovina osveščanja odnosov do okolja s treh perspektiv, ki tudi danes predstavljajo tri osnovna izhodišča sodobnega gozdarstva: biološke, družbeno-ekonomske in tehnične.

V najzgodnejših časih človekove zgodovine mu je bil gozd zavetje in vir hrane. V spremenjenih družbenorazvojnih prilikah in z razvojem delovnih sredstev pa je človek v gozdu pričel videti prej sovražnika kot pa zaveznika svojemu napredku in ga pričel krčiti. V srednjem veku je bil gozd fevdalcu predvsem lovišče, kmetu pa vir za zadovoljevanje osnovnih potreb po lesu in gozdnih sadežih — obema pa še vedno velika prostorska rezerva za njive, vinograde, pašnike in travnike. S krčitvami je Evropa izgubila $\frac{2}{3}$ svojih nekdanjih gozdov. Do pojava premoga sredi minulega stoletja sta bila les oziroma lesno oglje naš edini vir energije. Zato so obširni gozdovi ob skromnih rudnih zalogah omogočili tudi zemetke in kasnejši razvoj fužinarstva in steklarstva — naših prvih industrij v pravem pomenu besede. Oglarjenja danes praktično ni več, na naših gozdovih pa je zapustilo močan pečat. Z izboljšanjem transportnih možnosti se je nekako v XVIII. stol. tudi v

notranjosti Slovenije pojavila lesna trgovina: les prvič dobi pravo tržno vrednost in prične se intenzivno izkoriščanje gozdov.

Skozi stoletno izkoriščanje gozda si je človek nabral tudi prve izkušnje o njegovi naravi in njegovem širšem pomenu. Krčitvam so sledile poplave in plazovi. Fužinarji so ponekod opustošili naše gozdove do take mere, da imamo že iz XVI. stol. ohranjene dokumente, ki izpričujejo skrb za ohranitev gozdov.

Tako je pravzaprav vsak od negativnih pojavov, ki so spremljali enostransko in v bistvu nekontrolirano izkoriščanje gozda kot naravnega vira vse do preteklega stoletja in se ponekod v svojih ostankih kažejo še danes, po svoje prispevali k izoblikovanju fiziognomije našega sodobnega gozdarstva.

Vendar lahko rečemo, da je gozdarstvo dobilo svoj pravi profil šele v prvi polovici preteklega stoletja, ko se je ob storjenih napakah pričelo zavedati pomembnosti naravnih zakonitosti gozda in jih pričelo tudi sistematično raziskovati ter vgrajevati v gospodarjenje z gozdom.

Moderno gozdarstvo se je torej izoblikovalo ob spoznanju, da je gozd obnovljiv naraven vir, ki bo trajno opravljal vse svoje naloge le, če bodo pri gospodarjenju z njim upoštevane tudi njegove naravne zakonitosti.

Vzporedno s priznanjem biološke obnovljivosti gozda je zato naša gozdarska zakonodaja za tako usmerjeno gospodarjenje z gozdovi uvedla tudi obvezen prispevek za biološka vlaganja, ki se zbira od posekanega lesa.

Načelo trajnosti, ki je rdeča nit v modernem gozdarstvu torej izhaja iz upoštevanja naravnih procesov in ekoloških toleranc, ki jih ti procesi narekujejo. Ravno zato ostaja gozdarstvo pri vsem gospodarskem obeležju, ki ga ima, v svojih temeljih že dolga desetletja biološko orientirana dejavnost.

Načelo trajnosti v multifunkcionalnem smislu kot ga pojmuje danes, se je razvilo iz načela trajnosti donosov lesa, ki se je ob spoznanjih o tem, kaj vse gozd pomeni za človeka in njegovo okolje, razširilo tudi na druge funkcije gozda.

Zahteve naše družbe po splošno koristnih funkcijah gozda so in postajajo vse večje. Ravno te funkcije zahtevajo, da se gozdarstvo širi tudi v t. im. »robna« področja, ki pa niso robna po svojem bistvu in pomenu za gozd in družbo, ampak prej po načinu, kako smo jih do nedavnega obravnavali.

Marsikje v svetu še vedno najdemo gozdove, ki služijo izključno proizvodnji lesa, lovu, vodnemu gospodarstvu ipd. Povsem očitno je, da maksimiranje ene same funkcije gozda nujno vodi v načine gospodarjenja, ki so s stališča trajnosti vprašljivi. Isti gozd naj opravlja vse funkcije hkrati in tako v gozdarskem načrtovanju nenehno iščemo optimalne kombinacije vseh funkcij. Zaradi teh razlogov so pri nas prepovedani npr. goloseki že skoraj vsa povojna leta.

Načelo trajnosti v multifunkcionalnem smislu skupaj z dolгими proizvodnimi obdobji v gozdarstvu zahteva temeljito dolgoročno in kontinuirano načrtovanje. Tako načrtovanje naš zakon o gozdovih tudi predvideva, hkrati pa zahteva tudi nadzor nad izpolnjevanjem gozdnogospodarskih načrtov, ki ga opravljajo z zakonom predpisane inšpekcijske službe.

Gozd je naš najpomembnejši naravni vir. Resda je delež lesa v našem celotnem družbenem proizvodu razmeroma majhen, vendar ta odstotek še zdaleč ne predstavlja celotnega pomena gozda za Slovenijo. Zaradi njegovih splošnokoristnih funkcij naša zakonodaja opredeljuje gozd kot dobrino splošnega pomena. Odtod izhaja tudi širina nalog, ki jih naša družba postavlja pred gozdarstvo. Zato se cilji našega gozdarstva ne omejujejo le na boljše izkoriščanje naravnih proizvodnih sil, večanje proizvodnih zmogljivosti naših gozdov, racionalizacijo pridelave lesa in čim boljše pokrivanje potreb naše lesnopredelovalne industrije, ampak nujno pokrivajo tudi področja vseh ostalih funkcij gozda, na katerih je vsa družba

iz dneva v dan bolj zainteresirana. Prav zato so kriteriji našega gospodarjenja z družbenimi in zasebnimi gozdovi enaki.

Zaradi različnih naravnih pogojev, stanja gozdov in različnih gospodarskih pogojev za trajno razvijanje in krepitev gospodarskih in splošnokoristnih funkcij gozdov je bila vsa Slovenija razdeljena na 14 regionalnih gozdnogospodarskih enot – območij. Ta območja predstavljajo originalen pristop k »bazenskem« gozdarjenju z nekim naravnim virom, ki omogoča racionalno in konkretno reševanje regionalne gozdnogospodarske problematike. S širino svojih nalog in ciljev se gozdarstvo v naši samoupravni družbi ne pojavlja več kot zaprta strokovna služba: pri postavljanju ciljev gospodarjenja z gozdovi sodeluje vsa naša družba, naloga gozdarstva pa je, da te cilje realizira v skladu z Zakonom o gozdovih in drugimi družbenimi dogovori.

Za zagotovitev posebnega družbenega interesa na gozdovih, usklajevanje interesov med gozdnim, lesnim in drugim gospodarstvom ter usklajevanje teh gospodarskih interesov s splošnim družbenim interesom ohranitve in gojitve gozdov, za ohranjanje biološkega ravnotežja v gozdovih in zaradi drugih vprašanj, ki so skupnega pomena na vsakem gozdnogospodarskem območju delujejo SIS za gozdarstvo, v kateri so zastopani delavci TOZD s področja gozdarstva, kmetje kooperanti, TOZD s področja primarne in kemične predelave lesa, krajevne skupnosti in druge na gozdovih zainteresirane samoupravne organizacije in skupnosti s področja kmetijstva, lovstva, turizma, vodnega gospodarstva in varstva okolja.

Področne skupnosti za gozdarstvo so povezane s SIS za gozdarstvo SRS, ki kot najvišje samoupravno telo usmerja gospodarjenje z gozdovi v SRS v skladu s predvidevanji razvoja v prostorskih planih SRS in z določbami družbenih planov razvoja SRS za področje gozdarstva.

Naše gozdarstvo torej obravnava gozd kot obnovljiv naraven vir z biološke, družbeno-ekonomske in tehnične perspektive na osnovi načela trajnosti v multifunkcionalnem pogledu.

Gozdarstvo ima stoletno tradicijo načrtovanja in gospodarjenja z nekim naravnim virom na bioloških osnovah in tako na izjemen način združuje gospodarsko vlogo z okoljevarstveno.

Časovnih horizontov načrtovanja v gozdarstvu ne merimo z leti, ampak z desetletji in včasih stoletji. V Dalmaciji pravijo, da oče sadi oljke ne za sina, ampak za vnuka. To velja v precejšnji meri tudi za gozdarstvo in gozdarje: danes gospodarimo z gozdovi, ki smo jih podedovali od prejšnjih generacij in snujemo nove za tiste, ki šele prihajajo.

Iz takih perspektiv in izhodišč se je morala izoblikovati etika neke dejavnosti, ki lahko sorodnim panogam služi za zgled in hkrati tudi kot opozorilo, da naravni viri niso last in privilegij ene generacije, ampak tudi tistih, ki šele prihajajo. Tak pogled na gospodarjenje z naravnimi viri pa nam vsem nalaga obveze, katerih izpolnjevanje oziroma neizpolnjevanje je pravzaprav ključ do odgovora na vprašanje, kakšno bo naše okolje jutri.

VLOGE GOZDA V DANAŠNJEM ČASU IN PROSTORU

Mag. Igor S m o l e j (Ljubljana)*

S m o l e j, I.: Vloge gozda v današnjem času in prostoru. *Gozdarski vestnik*, 37, 1979, 5, str. 198—204. V slovenščini.

Sestavek obravnava posamezne vloge gozda — varovalne, socialne in proizvodne. Proizvodna vloga gozda je ponavadi nosilka vseh ostalih vlog, zato je najpomembnejša. Po pomenu se vloge gozda razvrščajo v prioriteten red, ki ga določajo splošne in lokalne družbene potrebe. Ta prioriteten red lahko dosežemo ali učvrstimo z gozdnogospodarskimi ukrepi in vlaganji. Kadar ga kot gospodarski cilj dosežemo, zagotovimo tudi trajen, optimalen gozdni donos.

S m o l e j, I.: Die Rolle des Waldes in der heutigen Zeit und Raum. *Gozdarski vestnik*, 37, 1979, 5, pag. 198—204. In slowenisch.

Einzelne Funktionen des Waldes (Schutz, soziale und wirtschaftliche Funktionen) werden behandelt. Die wirtschaftliche Funktion des Waldes hat zur Zeit alle übrigen Funktionen des Waldes zu tragen. Dementsprechend ist ihre Bedeutung. Je nach lokalen und allgemeinen Bedürfnissen der menschlichen Gesellschaft wird die Priorität der einzelner Funktionen bestimmt und weiter durch forstwirtschaftliche Massnahmen und Investitionen gefestigt. Wenn durch Wirtschaftsziel festgesetzte Prioritätsfolge der Funktionen des Waldes erreicht wird, kann der optimalen Bewirtschaftung gesprochen werden.

V človekovem življenjskem prostoru in okolju so gozdovi zelo pomemben sestavni del. Prav gozdovi določajo kakovost človekovega življenjskega prostora, obenem pa predstavljajo obnovljive zaloge različnih snovi, pomembnih za napredek družbe in gospodarstva.

Vloge gozda v človeški družbi delimo na dve področji. Prvo, večje področje obsega vse vplive in vloge gozda oziroma gozdnega ekosistema na človekovo okolje. To področje obsega posredne koristi, ki jih ima človek od gozda in ki so odraz varovalnih in socialnih vlog gozda. Drugo področje obsega pridobivanje lesa in drugih snovi. Pomembno je za posameznika in celotno družbo, saj je les, uporabljan v najrazličnejše namene, večni sopotnik civilizacij.

Različne vloge gozda so tako kot povsod tudi v našem prostoru in družbi posledice ekosistemskega delovanja gozda. Od vseh naravnih ekosistemov gozd najmočnejše spreminja in uravnava kakovost življenjskega prostora, v katerem obstaja in deluje. Ta njegova sposobnost sooblikovanja okolja je za nekatere komponente tega okolja resda omejena le na prostor, ki ga gozd(ni ekosistem) obsega (npr. svetloba), pri drugih komponentah (npr. veter, vodni režim) pa se njegov vpliv širi v okolico, celo zelo daleč. Prav zaradi tega, ker gozd vpliva na okolje tudi v svoji negozdnati okolici, lahko sploh govorimo o delovanju gozda na človekov življenjski prostor in okolje. To delovanje je s človekovega vidika skoraj vedno blagodejno.

Pomen gozda se je z razvojem človekove sposobnosti in želje spoznati svet okoli sebe spreminjal in večal. Vendar pa je posamezne vloge gozda spoznal šele takrat, ko se je zavedel njihovega pomena za ohranitev življenjskega prostora in

* Mag. I. S., dipl. inž. gozd., Inštitut za gozdno in lesno gospodarstvo pri BF Ljubljana, 61000 Ljubljana, Večna pot 2 YU

za svoj obstoj. Na osnovi tega, kar danes vemo o odnosih med gozdnim ekosistemom in človekom, lahko o pomenu varovalnih in socialnih vlog ter o proizvodni vlogi gozda rečemo tole:

1 Gozd varuje plodna tla pred erozijo

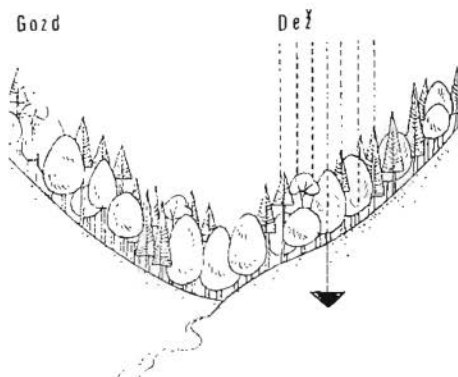
Erozijo zmanjšuje kakršnakoli rastlinska odeja, najmočnejše pa jo zmanjša, oziroma jo v celoti prepreči le gozd. Pod gozdno odejo so tla zavarovana pred erozijo na več načinov. S koreniniskim pletežem jih gozd mehansko utrdi, s tem

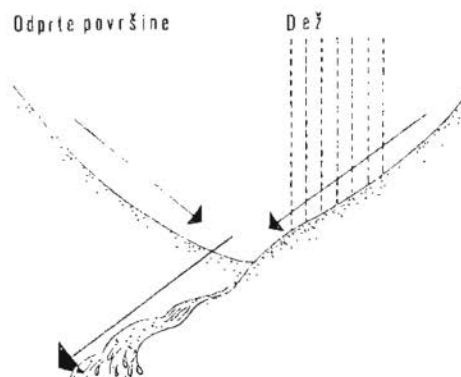
da zmanjša hitrost vetra, oslabi njegovo moč in erozijo, zmanjšano površinsko odtekanje padavinske vode pa oslabi njeno erozijsko silo in odplavljanje. Dovolj strnjen gozd zmanjšuje tudi drsenje snega in trganje plazov, s tem pa preprečuje strganje tal zaradi lavin. V Sloveniji nimamo malo erozijskih žarišč in hudourniških območij. Sanacija teh območij poteka pogosto s tehničnimi ukrepi, ki pa lahko edino v kombinaciji s sajenjem rastlin, predvsem gozdnega drevja in grmovja, trajno stabilizirajo erozijska območja.

2 Gozd varuje naša vodna bogastva

V Sloveniji bomo še nekaj časa lahko črpali kakovostno odlično vodo iz zalog talnice. Še pred letom 2000 pa talnica ne bo več zadostovala, zato se bomo morali zadovoljiti z manj kakovostnimi površinskimi tokovi. Količina in kakovost talne in površinske vode sta odvisni predvsem od načina poraslosti zlivnih območij oziroma vodne bilance. Vodna bilanca gozda se od vodne bilance pašnika ali obdelanega polja močno razlikuje. Gozd je predvsem velik porabnik vode in

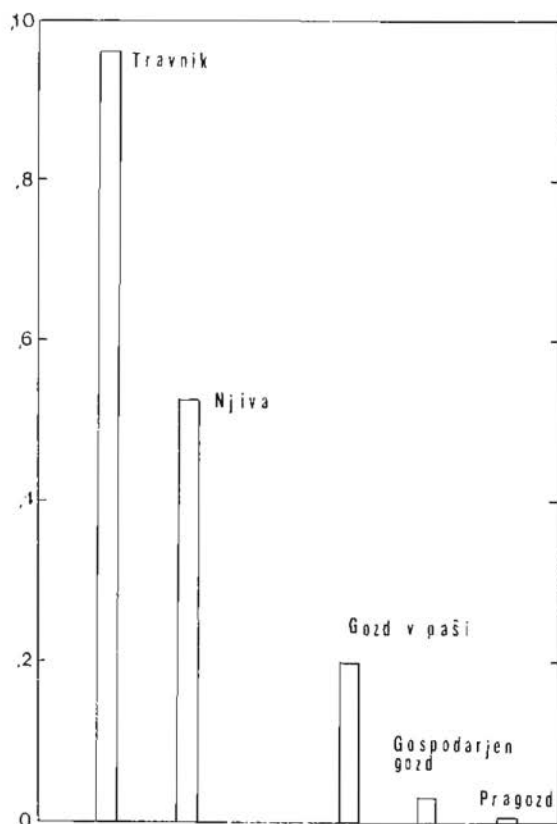

Počasno in izravnano odtekanje v potoke
Hitro pronicanje v gozdna tla

Hitro površinsko odtekanje. Pri močnih padavinah hitro naraščanje vodotokov in takoj spet suša. Skromno pronicanje v tla

zato konkurent človeku. Vendar razmeroma veliko porabo večkratno odtehta njegova čistilna moč, uravnavanje odtekanja in delež poniknjene vode. Medtem ko s pašnika ali polja velik del padavin odteče po površini in le malo vode prodre

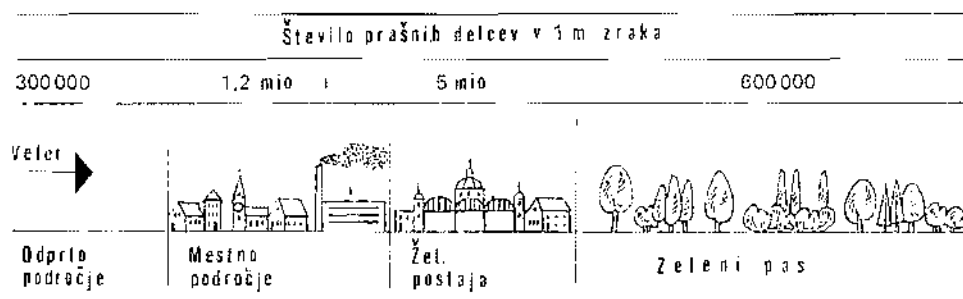

Celotni površinski odtok padavinske vode z različno poraslih zlivnih območij. Površinski odtok iz gospodarjenega gozda je lahko tudi 30-krat manjši od odtoka s travniške površine

v tla in podtalje, v gozdu površinskega odtoka praktično ni. Vsa voda, ki dospe do tal, tudi ponikne, se shrani v tleh in obogati zaloge talnice. Gozdnata zlivna območja zato enakomerneje napajajo površinske tokove, velike zaloge vode v tleh pa so varno spravljene in dostopne človeku. Tudi velika čistilna moč gozdnih tal je zelo pomembna, saj tla zadržijo škodljive snovi, ki jih padavine spirajo iz onesnaženega ozračja. Zaščita talne vode je zato mogoča le z gozdnimi sestoji.

3 Gozd izboljšuje klimo

Gozd ščiti prebivališča, gospodarske površine in poljedelske kulture pred škodljivim delovanjem vetra, preprečuje škode zaradi mrzlega zraka ter izboljšuje klimo sosednjega pozidanega prostora in svojega obrobja. Škodljivo delovanje vetra preprečuje gozd tako, da zavira njegovo hitrost. Zaviralna moč gozdnega

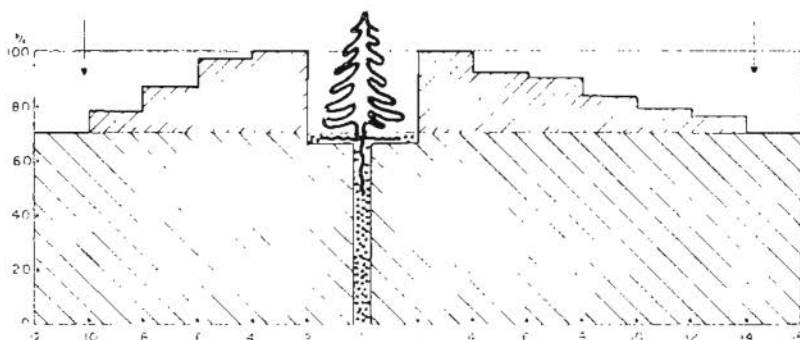

sestoja seže daleč v okolico in ni odvisna od širine gozdnega kompleksa. Tako močno kot večja gozdna površina, ščiti pred vetrom tudi ozek pas gozdnega drevja, zato so marsikje namenoma osnovali pasove gozdnega drevja, da bi varovali poljedelske površine pred izsuševanjem in odnašanjem tal zaradi vetra in tako povečali pridelke. Stavbe ali drugačni objekti, npr. športni parki in trimske steze so iz istega razloga postavljeni v bližino gozda ali pa je v njihovo bližino zasajeno drevje. Važna naloga gozda je tudi zaščita poljedelskih kultur pred pozebami. Gozd namreč preprečuje nastajanje in zavira odtekanje mrzlega zraka. Zato ustrezno locirani sestoji ali pasovi gozdnega drevja zajezijo tokove mrzlega zraka ali jih usmerijo drugam. Bližina gozdov je pomembna tudi za klimo mest in večjih pozidanih površin. Med mestom in gozdom nastajajo temperaturne razlike, zaradi njih pa prihaja do horizontalne izmenjave zraka in boljše klime v mestih.

4 Gozd nas varuje pred imisijami in je močan dejavnik v konceptu SLO

Pogosta posledica človekove dejavnosti je slabša kakovost ozračja. Imisije, kot so škodljivi plini, prah, sevanje, hrup, neposredno vplivajo na zdravje ljudi. Gozdovi škodljive vplive imisij zmanjšujejo na različne načine: zaradi mirnejšega ozračja se v gozdu prah hitreje useda, velika površina listja in igličja prestreza aerosol in absorbira pline, gozdna tla vpijajo velike količine strupenih snovi. Močnejša termika in turbulenca nad gozdom povečuje mešanje zraka z višjimi zračnimi plastmi in znižuje koncentracijo škodljivih snovi, široki gozdni pasovi

Zmanjšanje pridelka v neposredni bližini protivetrnega pasu zaradi koreninske konkurence in senčenja.

Pridelek na nezaščiteni, odprti površini.

Povečan pridelek zaradi vpliva protivetrnega pasu.

Grafikon predstavlja ugoden vpliv protivetrnega varovalnega pasu na pridelek trave in poljščin. V primerjavi s pridelkom na odprti, pred vetrom nezavarovani površini, je pridelek na zaščiteni površini večji in narašča s približevanjem k varovalnemu pasu. Na privetrni strani se pridelek poveča že v oddaljenosti 10-kratne višine pasu, na zavetrni strani je večji še pri 14-kratni višini pasu. V neposredni bližini pasu pridelek močno zmanjšata koreninska konkurenca in senčenje.

Pred vetrom najučinkoviteje varuje polpropustni varovalni pas, zato je običajno osnovan iz listnatih drevesnih in grmovnih vrst.

z odbijanjem zvoka dušijo hrup. Varovanje prebivalstva pred imisijami ni važno le v miru, pač pa tudi v vojnem času. Bojni plini in druge strupene snovi imamo lahko za imisije posebno škodljive vrste, ker zastrupljajo zrak, vodo in pridelke. Gozd zmanjšuje tudi uničujoče delovanje tovrstnih imisij, verjetno najučinkovitejši pa je pri čiščenju in ohranjanju vodnih zalog. Varovalne vloge gozda postanejo v vojnem času nadvse pomembne, zato so tudi vtkana v koncept našega SLO. Poleg omenjenega dajejo gozdovi tudi zatočišče borcem in prebivalstvu, razprostranjenost gozdov pa je važna za način vojskovanja in uspeh borbenih akcij.

5 Gozd je lahko zatočišče pred bremenom moderne dobe in prostor za sprostitve in oddih

Sedanji človek si s svojo aktivnostjo slabša življenjske razmere in živi v nezdravem okolju. Kljub tehničnemu napredku je delo postalo enoličnejše in naporejše. Praelementi naše pokrajine, tesna navezanost na hribe, gozdove in vode so danes zaželeni bolj kot kdajkoli prej. Zato predstavlja gozd za člana stehinirane in urbanizirane moderne družbe okolje, popolnoma drugačno od tistega, ki ga obdaja vsak dan. Marsikdo se še le v tem okolju zave, da je tudi on del narave. Zato se v njem tudi sprosti in odpočije. V gozdu ga ne nadleguje hrup, počuti se prijetno zaradi blage klime, v neposrednem stiku z naravo pa nemoten obnavlja svoje psihične moči. V gozdu so možnosti za aktiven oddih neizčrpne: od hoje do umetniškega ustvarjanja, od športa do ljubiteljskega proučevanja rastlin, živali ali naravnih oblik in pojavov. Vloga gozdov, ki so namenjeni predvsem oddihu in rekreaciji, je zlasti blizu mest veliko večja od proizvodne vloge. Odraz tega spoznanja so zeleni pasovi okrog večjih mest.

6 Gozd nam daje les, socialno varnost posamezniku, družbi pa trden temelj za njen razvoj

Gozdovi so naš najpomembnejši surovinski vir ter surovinska osnova za relativno zelo razvito lesnopredelovalno industrijo. Gozdarstvo predstavlja v družbenem proizvodnem celotnega slovenskega gospodarstva le 1 %, ker obsega le neposredne koristi od gozda. Ta delež bi bil veliko večji, če bi lahko ovrednotili in nato upoštevali tudi posredne splošnokoristne (varovalne in socialne) vloge naših gozdov. Pomen gozdarstva za celotno slovensko gospodarstvo pa še zdaleč ni tako majhen, kot bi sklepali po njegovem deležu v družbenem proizvodnem. Na gozdarsko dejavnost se namreč veže vsa lesnopredelovalna industrija, ki v celotnem družbenem proizvodnem predstavlja 6,5 %. Da gozd daje les, je pomembno tudi za posameznega člana naše družbe, za delavca v gozdarstvu, lesni in papirni industriji in za kmeta, zasebnega lastnika gozda. Omenjene gospodarske panoge dajejo delo in zaslužek, s tem pa socialno varnost skoraj 50.000 delavcem. Tržna vrednost lesa, ki zraste v kmetovem gozdu, pa zanj pomeni dohodek, na katerem temelji njegova dejavnost, pogosto pa mu omogoča razširjeno reprodukcijo.

Proizvodna vloga je za večino naših gozdov glavna vloga. Njen pomen je toliko večji, ker je tudi nosilka vseh ostalih vlog. Vsi gozdnogospodarski ukrepi in vlaganja v naše gozdove nimajo za cilj le povečevanje njihovega proizvodnega potenciala, ampak hkrati povečujejo tudi koristi, ki so odraz varovalnih in socialnih vlog.

Naštete varovalne in socialne vloge ter proizvodna vloga gozda zmanjšujejo razvrednotenje človekovega življenjskega prostora in okolja. Delujejo nasprotno onesnaževanju kakršnekoli vrste, celo onesnaževanju misli. Delovanje gozda v človekovem okolju je celovito, posamezne vloge so medsebojno povezane in se dopolnjujejo. V naravnem gozdu so nekatere izražene bolj kot druge, ker jih določa intenzivnost procesov in delovanja bioloških mehanizmov gozdnega ekosistema. Po pomenu za človeka — za gozdni ekosistem so vse enako pomembne — se razvrščajo v nekako zaporedje, ki je človeka še nespremenjeno nadvse pomembno. Z močjo svojega uma človek ta vrstni red lahko spremeni in poudari tisto vlogo, ki je v konkretnih razmerah najbolj zaželena. S tem da zavestno usmerja delovanje gozdnega ekosistema, torej z njim gospodari na naraven način, vloge gozda postanejo naloge, ki naj jih gozd izvršuje, prioriteten red nalog pa

postane odvisen od splošnih in lokalnih družbenih potreb. Naloge, ki jih zdaj nalagamo gozdu, postavljamo za cilje gospodarjenja, ciljem pa prilagajamo gozdnogojitvene in ostale ukrepe.

Pri načrtovanju ciljev gospodarjenja oziroma postavljanju prioriteta nalog, ki naj jih v našem prostoru in družbi izpolnjuje gozd, je potrebna velika mera znanja. Nenaravni, to se pravi, zaradi gospodarskih ukrepov spremenjeni vrstni red pomembnosti nalog lahko pripelje do konfliktov med njimi. Od gozda namreč ne moremo zahtevati hkratnega in enakovrednega uresničevanja več nalog: rekreativna naloga se ne sklada z monokulturami, tudi ne moremo npr. doseči hkrati maksimalnega donosa lesa in maksimalne količine presežne vode. Gozdnogojitveni ukrepi so v prvem primeru bistveno drugačni kot v drugem. Medtem ko maksimalna proizvodnja lesa zahteva razmeroma visoko lesno zalogo, je maksimalni vodni donos dosežen takrat, ko je z zmanjšano biomaso gozda zmanjšana tudi lastna poraba vode v gozdu.

Pri gospodarjenju z gozdom zato ne smemo težiti k maksimalnemu uresničevanju vseh nalog, pač pa k zagotavljanju *trajnega optimalnega donosa*, v katerega so vključene vse koristi, ki jih daje gozd. Medsebojno razmerje nalog in njihov prioriteten red mora biti odraz družbenih potreb in seveda naravnih danosti gozdov, s katerimi gospodarimo. Kjer je to potrebno, pa morajo posredne, splošno-koristne naloge gozda, čeprav jih še ne znamo pravilno ovrednotiti, postati glavni gospodarski cilj.

JUGOSLOVANSKO POSVETOVANJE O ZATIRANJU GOZDNEGA PLEVELA

Šumarski inštitut Sarajevo, 14. in 15. junija

Na posvetovanju bodo obravnavali naslednja področja:

- PLEVEL V GOZDARSTVU
- UNIČEVANJE PLEVELA V GOZDNIH DREVESNICAH
- UNIČEVANJE PLEVELA V GOZDNIH KULTURAH IN V PLANTAŽAH
- UNIČEVANJE PLEVELA NA NARAVNO OBNOVLJENIH GOZDNIH POVRŠINAH
- TOTALNO UNIČEVANJE PLEVELA NA CESTAH, SKLADIŠČIH IN PROTIPOŽARNIH PRESEKAH
- EKOLOŠKI VIDIKI UPORABE HERBICIDOV V GOZDARSTVU

Prvi dan bodo udeleženci poslušali referate na gozdarskem inštitutu v Sarajevu, naslednji dan pa si bodo ogledali razne objekte v republiki BiH.

V slovenskih gozdovih malo uporabljamo herbicide. Toda včasih jih moramo, zlasti na negozdnih površinah; takrat je prav, če se odločimo za pravega. Zato bo tudi za naše gozdarje ta sestanek zelo zanimiv, še zlasti, ker bo zelo konkreten.

Prijave pošljite na Gozdarski inštitut v Sarajevu (za Nado Zekić).

VARSTVO OKOLJA Z VIDIKA PRAVILNE RABE GOZDNEGA PROSTORA

Vlado Sadar (Kranj)*

Sadar, V.: Varstvo okolja z vidika pravilne rabe gozdnega prostora. Gozdarski vestnik, 37, 1979, 5, str. 205—213. V slovenščini.

Prostor, v katerem živimo, je iz dneva v dan vse bolj obremenjen. Glavni obremenjevalec je človek, ki s svojimi aktivnostmi najodločnejše posega v krajino.

Naravne (ekološke) razmere na krajinskem območju dajejo prednost gozdarstvu. Znatna poselitve, urbanizacija in industrija z ustreznimi dejavnostmi, ki zavzemajo nad 4% površin, pa zahtevajo skladnost pri izkoriščanju tal za razne namene in prilagajanje gospodarskih dejavnosti.

Zaradi dejansko vplivne površine, mora dobiti gozd v kompleksu varstva naravnega okolja in okolja sploh prioriteto vlogo. Saj gozdno okolje varujemo, ne samo zaradi gozda samega, temveč predvsem zaradi izrednega pomena gozda za celotno življenje na določenem prostoru.

Sadar, V.: Der Umweltschutz und die richtige Nutzung des Waldraumes. Gozdarski vestnik, 37, 1979, 5, pag. 205—213. In slowenisch.

Der Raum, in dem wir leben, wird sozusagen, jeden Tag stärker belastet. Der Verursacher ist der Mensch mit seinen die Landschaft entscheidend beeinflussenden Tätigkeiten.

Die natürlichen (ökologischen) Gegebenheiten im Gebiete von Kranj begünstigen die Forstwirtschaft. Die ansehnliche Besiedlungsdichte, Urbanisierung und Industrie mit parallelablaufenden Tätigkeiten, welche zusammen mehr als 4% der Gesamtfläche beanspruchen, verlangen eine koordinierte Bodennutzung für verschiedene Zwecke und die Anpassung der wirtschaftlichen Tätigkeiten. Wegen seiner bedeutenden Fläche muss der Wald im Komplex des Schutzes der natürlichen und übrigen Umwelt eine vorrangige Rolle bekommen. Die Waldumwelt wird ja nicht um des Waldes willen, sondern, wegen der ausserordentlichen Bedeutung des Waldes für das Gesamtleben in einem bestimmten Raum geschützt.

Uvod

Prostor, v katerem živimo, je iz dneva v dan vse bolj obremenjen. Glavni obremenjevalec je človek, ki s svojimi aktivnostmi najodločnejše posega v krajino.

Kaj pravzaprav pojmuje pod krajino? Krajina obsega prostor, ki ga človek lahko obvlada s čuti in razumom. V prostoru torej prihaja do navzkrižja reakcij na relaciji človek—narava.

Pri razmišljanju o nalogah ter planiranju in urejanju našega prostora, predvsem gozdnega, pa nimam v mislih naravne krajine, kjer človek ni vključen ali pa samo v malem obsegu. Zanima me krajina s človekom, torej kulturna krajina.

Naravne (ekološke) razmere na krajinskem območju dajejo prednost gozdarstvu. Znatna poselitve, urbanizacija in industrija z ustreznimi dejavnostmi, ki zavzemajo nad 4% površin, pa zahtevajo skladnost pri izkoriščanju tal za razne namene in prilagajanje gospodarskih dejavnosti. Sedaj je z gozdovi poraščenih 66% površin, kmetijstvo pa jih izkorišča 30%.

Gozd in kmetijske površine so neobhodno potreben element kulturne krajine in opuščanje teh bi pomenilo zgubljen bitko na relaciji človek—narava—družba.

* V. S., dipl. inž. gozd., Gozdno gospodarstvo Kranj, 64000 Kranj, YU

To terja, da se pri urejanju prostora načrtuje in gospodari z gozdom in kmetijstvom v okviru tistih naravnih zakonitosti, ki bodo zagotovile uveljavljanje njihove vsesplošne koristi.

I. Splošno o varstvu okolja

V mnogih delih sveta je postalo dandanes onesnaževanje in uničevanje okolja zelo kritično. V marsikateri gospodarsko visoko razviti deželi je postalo celó veliko breme za družbeno skupnost.

Glavni vzrok onesnaževanja in uničevanja okolja pa je treba iskati v dejstvu, da so kapitalistične izkoriščevalske skupine ob svojem lovu za super-profiti ropale in še ropajo prirodna bogastva brez kakršnihkoli predsodkov, brez pomislov pa tudi spuščale škodljive snovi, ki onesnažujejo in zastrupljajo okolje. Tudi dežele v razvoju se srečujejo z onesnaževanjem in uničevanjem okolja.

Imamo ljudi, ki krivijo gospodarski razvoj za onesnaženost okolja. S takim mišljenjem pa je moč priti do napačnih, neobjektivnih zaključkov in nazadnje zapasti v črnogledost glede bodočnosti človekovega okolja. Varstvo okolja ni posebna dejavnost; razvoj gospodarstva mora temeljiti na varstvu okolja, zavzetost za čisto tehnologijo in proizvodnjo, za red v okolju, je del gospodarske dejavnosti in ima svoje ugodne ekonomske in druge učinke. Gospodarski napredek povečuje usposobljenost na varstvo okolja, izboljšanje okolja pa spet pospešuje razvoj gospodarstva. V tem je nujna medsebojna odvisnost. Le vzporedno z napredkom družbe in tehnike je mogoče preprečiti onesnaževanje okolja, probleme pa reševati ob upoštevanju interesov ljudi in uporabi učinkovitih ukrepov.

II. Opredelitev in pomen gozda pri varstvu okolja

Bilo je že rečeno, da je okolje prostorska stvarnost, v kateri lahko sočasno deluje ali se medsebojno vključuje vrsta naravnih, gospodarskih, tehničnih, demografskih, socialnih in družbeno-političnih procesov. Zdi pa se mi, da nimamo dovolj jasne predstave o tem, kaj je to varstvo okolja ali zavarovanje okolja sploh. V glavnem imamo dve vrsti okolja: naravno in tisto, v katerem je človek s svojimi vplivi načel in porušil ravnotežje naravnih procesov. Ker je gozd oziroma gozdno okolje najbolj tipičen predstavnik naravnega okolja, bom v tem sestavku nanizal nekaj misli o njegovi rabi in varovanju.

Delovanje človeka v gozdnem prostoru je imelo v preteklosti in ima še danes marsikje škodljive posledice. V takem primeru govorimo o *degradaciji* gozdov. Tak gozd še vedno predstavlja gozdno okolje, vendar ne takšno, ki je zaželeno. Zato moramo vedeti, kakšno naj bo gozdno okolje. Samo gozd, ki v okviru rastiščnih pogojev daje možne lesne proizvode in opravlja hkrati varovalno in socialno vlogo, lahko velja za družbeno potrebno gozdno okolje.

Želim poudariti, da uporabljamo pojem varstva okolja preveč na splošno; potrebno je kakovostno in količinsko ovrednotiti zaključene enote ali sisteme v kompleksu varstva okolja. Med njimi gozd nedvomno predstavlja eno pridobitnih, v naravi najbolj ohranjenih enot, ki s svojim širokim spektrom delovanja lahko vpliva na prostor, in tudi zunaj njega. Zato morajo biti cilji gospodarjenja z gozdom taki, da bodo ostale neokrnjene in po možnosti tudi povečane vse tri vloge gozda. Zaradi degradacij gozdnih ekosistemov so in bodo marsikje potrebna dodatna sredstva, predvsem pri uveljavljanju posrednih gozdnih koristi, ki so v interesu družbe.

Mišljenje, da je gozd tovarna lesa, da raste gozdno drevje samo od sebe, da so škode v gozdovih zgolj gospodarske narave, žal še ni povsem izumrlo. Pozab-

Ijamo na posredne koristi gozda, ali pa jih ne znamo pravilno vrednotiti. Z današnjim gledanjem na gozd kot na naravno tvorbo, ki ima poleg lesno proizvodne vloge tudi vse bolj pomembne varovalne in socialne funkcije, ekonomika odpoveduje. Drugače rečeno: če družba kot celota vse bolj potrebuje posredne gozdne koristi, jih mora krepiti, ponekod tudi reaktivirati in za to prispevati svoj delež.

III. Vpliv gozda na človekovo življenjsko okolje

V Sloveniji je v preteklosti večino zemljišč, razen alpskega gorstva, pokrival gozd. Danes je dobra tretjina razgozdena. Takó so narekovale potrebe po širjenju naselij in pridobivanju zemljišč za kmetijstvo, v novejšem času pa vedno bolj tudi za infrastrukturne objekte. Sedaj zopet opažamo znatno zmanjševanje plodnih kmetijskih površin, ker iščemo možnosti za nadaljnje širjenje naselij in za vsestransko uporabo prostora. Te možnosti pa so tudi, ne da bi segali po obdelovalni zemlji.

Varovalna vloga gozdov

V danih geoloških, orografskih, klimatskih in hidroloških razmerah prevzemajo gozdovi najpomembnejšo vlogo pri varstvu naselij, tehnične infrastrukture in kmetijskih zemljišč pred naravnimi stihijami. Sedanje klimatske razmere, ki omogočajo rabo izkrčenih gozdnih zemljišč za razmeroma stabilno kmetijsko proizvodnjo, je mogoče ohraniti le prek določene gozdnatosti. Kjer so bili gozdovi uničeni, so propadla tudi kmetijska zemljišča in je prebivalstvo obubožalo. Ponovna pogozdovanja, ki naj bi vsaj do neke mere izboljšala zaradi erozije prizadete in devastirane predele, so povezana z velikimi biološkimi in tehničnimi težavami, poleg tega pa zahtevajo ogromna sredstva, od katerih si lahko obetamo koristi šele čez več stoletij.

Zato označujemo *varovalno vlogo gozdov* kot njihovo *primarno funkcijo*, čeprav so prebivalci kranjskega območja tesno vezani na gozd kot lesno surovinski vir. Varovalna vloga gozda se odraža v vplivu gozdne vegetacije na uravnavanje vodnega režima v tleh, površinskega odtoka atmosferskih vodá, na uravnavanje klimatskih razmer, zadrževanje erozijske dejavnosti ter vezavo in poudarjeno tvorbo tal. Kot taka, je primerna vloga gozda temelj splošno koristnih funkcij, vendar ji niso povsod po svetu dajali oziroma ne posvečali potrebne pozornosti. Ta je predvsem odvisna od socialno-ekonomske razvitosti družbe in osveščenosti prebivalstva. Splošno koristne funkcije gozdov so, poleg varovalnih, predvsem še turistično rekreativne, poučne, raziskovalne, ljudsko obrambne in družbeno gospodarske. Pomen teh splošno pomembnih funkcij gozdov se v razviti družbi močno stopnjuje.

Za ekološko stabilnost pokrajine glede klimatskih in talnih razmer ter erozijske dejavnosti, ki naj omogoči eksistenco ter razvoj človeka in družbe, ni potrebno, da ostane ves prostor porastel z gozdom. Seveda pa mora biti krčenje gozdov za rabo prostora omejeno tako po intenzivnosti krčitev kot po prostoru, da bi preostali gozdovi lahko prevzeli funkcijo uravnovešenja ekoloških razmer. Zato je naloga vseh uporabnikov prostora v pokrajini, da ne prekoračujejo mejá ekološko določene stopnje razgozditve, ki jo terja varovalna vloga gozda.

Zagotovitev vloge gozda na rastišču, z njegovim vplivom na neposredno okolico in pomenom za oblikovanje lokalnih klimatov, zagotavlja možnost modifikacije neustrezne makroklima.

S to osnovno nalogo se sočasno prepleta tudi skrb za preprečevanje škodljivih vplivov na gozd, bodisi neposrednih, ob sočasni uporabi gozdnega prostora

(npr. lov, infrastruktura, rekreacija ipd.), bodisi posrednih (npr. onesnaževanje zraka), kar lahko zmanjšuje vitalnost gozdov.

IV. Uporaba gozdnega prostora za druge namene

Ob upoštevanju stabilnosti ekoloških kompleksov gozdne vegetacije glede na njeno vlogo pri varovanju klimatskih in talnih razmer je torej možno gozdni prostor nameniti tudi za drugačno uporabo, tj. za kmetijstvo ali urbanizacijo.

Pri oceni možnosti za drugačno uporabo sedanjega gozdnega prostora pa je treba hkrati upoštevati tudi naravno primernost za morebitno drugačno namembnost. Ob upoštevanju teh dejavnikov, so za intenzivno kmetijstvo ugodne naravne razmere le na boljših rastiščih, predvsem v ravnini. Ta rastišča pa so že zdavnaj vključena v kmetijsko proizvodnjo ali so pozidana; preostali del leži med kmetijskimi površinami in naselji. Ker se gozdnatost približuje namenom zaradi drugačne vloge teh gozdov, imajo preostali gozdovi poseben pomen, zaradi splošno koristnih funkcij, ki prav tu prihajajo do polnega izraza. Ta prostor, ki je sicer v stabilnih ekoloških razmerah, je za prebivalstvo bližnjih naselij posebej pomemben, zlasti zaradi posrednega vpliva gozda na človekove bivalne in delovne razmere z blažitvijo neprijetnih pojavov v antropogeno oblikovanem okolju (estetski vplivi, blažitev hrupa itn.). Tak gozd omogoča tudi življenje živalim, ki so ostale v človekovi bližini, prebivalstvo pa najde v teh gozdovih primerne pogoje za dnevni počitek in sprostitve.

Na kranjskem gozdnogospodarskem območju smo takšne potrebe prebivalstva že upoštevali in smo te gozdove vključili v kategorijo gozdov s posebnim namenom: predvsem kot »zelene pasove v okolici mest, rekreacijske gozdove in gozdove, katerih namen je posebej določen« (letališče, področja pitne vode itn.).

Gozdovi katerih prostor je potencialno sposoben tudi za kmetijsko rabo, so večinoma prav tako primerni za širjenje naselij, le da so za te namene primernejši predeli v drugih reliefnih pogojih, kjer so ekološke zahteve skromnejše.

Razen za kmetijstvo, in predvsem za poselitve, za katero iščemo možnosti za nujno širitev tudi v gozdnem prostoru, posegamo v gozd s trajno odstranitvijo gozdne vegetacije na večjih površinah še zaradi gradnje komunikacij, izkopov in v novejšem času s smučišči. Ostale posege, kot so daljnovodi, plinovodi in podobno, lahko obravnavamo kot kombinirano uporabo gozdnega prostora.

V. Sočasna uporaba gozdnega prostora

Odgovornost za pravilno gospodarjenje z gozdom je zaupana gozdnemu gospodarstvu, vendar pa neposredno posegajo v gozdni prostor tudi druge dejavnosti, predvsem: energetika, industrija, promet, rekreacija in turizem, kmetijstvo in lovstvo.

Osnovni pogoj za usklajeno sočasno uporabo gozdnega prostora mora seveda predstavljati pravočasno usklajevanje in projektiranje, ki ga regulira zakon o gozdovih in uredba o urejanju posameznih vprašanj iz zakona o gozdovih.

1 Energetika

Daljnovodi nizke napetosti potekajo skozi gozdove kranjskega območja dokaj neopazno, visokonapetostni pa zarezujejo globoke rane v gozdno vegetacijo. Tak poseg v gozdni prostor je v prvi fazi zelo oster, ker terja posek gozda na golo.

Zato je gradnja visokonapetostnih daljnovodov postala problem ne samo elektrogospodarstva in najožje prizadetih, tj. kmetijstva in gozdarstva ampak celotne družbe. To zahteva, da morajo osnovo za gradnjo daljnovodov predstavljati dobro pretehtani prostorski načrti. Samó v okviru takih načrtov je možna izbira optimalnih rešitev, trasiranje daljnovodov pa ne sme biti samo stvar elektrogospodarstva. Osnovo za trasiranje mora predstavljati res dobro predhodno poznavanje ekoloških razmer, ravnotežje kulturne krajine, gospodarske politike itn. Končni potek daljnovodov je lahko sprejet le po presoji vseh činiteljev, pri čemer morajo upoštevati, da je optimalna rešitev plod skupnega dela vseh strokovnjakov s področja dejavnosti, ki gospodarijo v prostoru.

Pri izbiri trase je treba posvetiti vso pozornost negativnim posledicam, ki lahko nastanejo takó za elektrogospodarstvo, kot tudi za druge koristnike prostora; lahko se odražajo prek klimatskih razmer, vodnega režima in rabe zemljišča. Posebno pozornost je treba posvetiti pravilni vzpostavitvi gozdnega roba ki mora postati osnova biološkega ravnotežja v prostoru.

Raba prostora pod daljnovodom je precej omejena. V večini primerov se taka gozdna tla težko usposobijo za druge namene, npr. za hitrorastoče drevesne vrste ali za kmetijstvo.

Za ustrezno postavitve daljnovodov je torej poleg tehničnih načrtov potrebno vzporedno izdelati tudi načrte za snovanje koridorjev. Naloga teh je omejiti, če ne že zavreti škodljive posledice globokih posegov v naravno okolje in kulturno krajino.

2 Industrija

Industrijski objekti so locirani večinoma zunaj gozdnega prostora. Nanj vplivajo pogosto le posredno, toda večkrat neugodno. Gre za emisije prahu in plinov, ki s svojimi učinki pogosto uničujejo gozdno vegetacijo, vključno z najbolj odpornimi zeliščnimi vrstami. Razgaljena gozdna tla so izpostavljena naglemu propadu in erozija lahko poseže globoko v samo kamenino. Večina poškodovanih gozdov zaradi emisije plinov ali prahu leži v Sloveniji okrog znanih industrijskih okolišev. Vse bolj pa zastrupljajo gozdove plini iz asfaltnih baz, opekarn, cementarn in bližnjih večjih naselij.

Kompromis med stopnjo koncentracije škodljivih plinov in prahu v ozračju ter vegetacijsko odejo je lahko le začasen ukrep. Težiti moramo k ravnotežju, tj. k tako omejeni stopnji onesnaženosti, zaradi katere gozdovi ne bodo propadli.

Na kranjskem območju ni posebno perečih onesnaževalcev. Razen okolice Kranja, kjer onesnažujejo gozdove plini iz dimnikov, so okoliški gozdovi močnejše onesnaženi od emisije plinov iz opekarn v Češnjevku, Stražišču in okrog asfaltnih baz. Neverjetno močno so ogroženi gozdovi zaradi emisije prahu v okolici večjih kamnolomov.

3 Cestno omrežje

Ob gradnji javnih cest v gozdovih pride do spremembe namembnosti gozdnega prostora in gozd izkrčimo. Gradnja mora potekati po potrjenih načrtih, v okviru katerih je treba izdelati presojo vpliva na stabilnost neposrednega okolja. Zaradi izjemnega pomena cest za gospodarske in družbene razmere v prostoru, je treba uporabljati zelo učinkovita merila, ko usklajujemo njihove vplive na razmere v prostoru. Žal pa so možnosti pri izoblikovanju in optimiranju vseh funkcij bodoče ceste v prostoru omejene ali pa težnje že izoblikovane. Postopek, ki bi ga morali uporabiti pri gradnji cest, je enak kot za gradnjo daljnovodov.

Uporabnost gozdnega prostora za pridobivanje lesa je odvisna tudi od gostote gozdnih prometnic. Pri gradnji gozdnega cestnega omrežja bi lahko govorili o kombinirani izrabi prostora, ker je namen gozdnih prometnic, da odprejo prostor v skladu z namembnostjo za izrabo gozda. V površino gozda namreč vključujemo celotni življenjski prostor robnih dreves. Opravljena krčenja ob gradnji gozdne ceste so v precejšnji meri le ukrep, ki je potreben, da opravimo gradnjo in se zemljišče takoj po gradnji zopet zaraste z gozdnim drevjem, prav do cestnega telesa. V tem je specifičnost gozdnih cest pri uporabi gozdnega prostora, kar še posebno velja za gozdne poti in vlake.

Gozdne ceste obravnavamo kot sredstvo za aktiviranje rastiščnega potenciala gozdov in vzporedno s tem za odpiranje gozdov za namene rekreacije, turizma, narodne obrambe, neredko tudi kmetijstva na višje ležečih kmetijah. Seveda moramo pri načrtovanju in gradnji gozdnih cest močno preveriti in še posebej analizirati vprašanje, v kolikšni meri se gozdna cesta, položena v prostor, ujema z omenjenimi zahtevami in še posebej, v kolikšni meri bo prizadela varovalno vlogo gozdov, bodisi zaradi krčenja, bodisi zaradi ogrožanja stabilnosti okoliških gozdov. Poleg tega je treba omeniti pri gradnji gozdnih cest še dva momenta. Prvič vsaka cesta je v naravi tudi tujek in deluje nenaravno, kot tak pa negativno učinkuje na izgled krajine. Drugič je cesta osnova za obstoj gospodarskega ravnotežja v kmetijskem prostoru, kar narekuje tudi vzpostavitev ravnotežja v kulturni krajini.

4 Kmetijstvo

Gozdni prostor je od nekdaj potencialno primeren za sočasno živinorejsko rabo, kolikor zanemarimo smotrnost uporabe gozdnega prostora. Zaradi škodljivega delovanja paše na gozd prevladuje sedaj mnenje, da je treba pašo omejiti na skupne pašnike, čeprav bi njihovo površino lahko povečali na račun gozdov. V gozdovih je torej, zaradi njihove splošno koristne funkcije, treba ukiniti vse izjeme, ki se nanašajo na pašo živine. Sočasni uporabi gozdnega prostora za živinorejo in gozdno gospodarstvo se odrekamo, zaradi gospodarnjše rabe prostora.

Ekstenzivna živinoreja v zasebnih kmetijstvih ima še drugačne vplive na gozd, ki so lahko daleč hujši kot učinki paše in so še danes prisotni v velikem delu zasebnih gozdov. To sta košnja stelje in grabljenje listja. Prav zaradi tega je velik del gozdov kranjskega območja degradiranih. Obstaja možnost za sočasno rabo gozdnega prostora za proizvodnjo lesa in izkoriščanje stelje ali listja, toda le v določenih predelih ali s kolobarjenjem v zaključnih razvojnih fazah listnatih gozdov.

5 Lovstvo

Gozdni prostor tvorijo bio- in ekotopi; zato je njegov sestavni del tudi živalstvo. Da dosežemo uravnoveščenost v gozdni združbi na ustrezni ravni, moramo posegati tudi v živalski svet. V živalskem svetu zavzema posebno mesto lovna divjad, ki se je zaradi človekovih vplivov bolj ali manj spremenila in je domena lovne gospodarstva.

Dokler je populacija lovne divjadi po vrsti in številu v ravnotežju z ostalimi komponentami gozdne biocenozе, ni navzkrižja pri sočasni rabi gozdnega prostora. Kadar pa je populacija številčno in po svoji sestavi nenormalna, so vplivi na gozdni svet podobni kot pri gozdni paši.

Lovna divjad ni nekaj samosvojega, gozdu tujega, temveč je njen sestavni del. Vrste divjadi in njihov stalež je zato treba vzdrževati v gozdovih v ravnotežju s preostalim živalstvom in rastlinstvom združb, v katerih živijo. Da bi lovstvo

lahko ustrezno opravljalo svoje naloge pri vzdrževanju ravnotežja med živalskim in rastlinskim svetom v gozdu, je nujno, da sočasno izkorišča gozdni prostor. Vsekakor pa je zaradi določenih posledic iz preteklosti gozdno ravnotežje že marsikje porušeno, še posebno na kranjskem gozdnogospodarskem območju. So predeli, kjer se je neavtohtona divjad preveč razmnožila. Tu se je začela uporaba gozdnega prostora za obore, kar zahteva spremembo namembnosti gozda, saj je gospodarjenje z gozdom na površini obore gospodarsko nemogoče. Večkrat pride do konfliktnih situacij; zato je bilo treba te gozdne površine izločiti kot gozdove posebnega pomena, izpad proizvodne funkcije gozda pa povrne tisti, ki si želi spremembo namembnosti.

Naša skupnost je že priznala divjad kot sestavni del naših gozdov. Seveda pa mora biti število divjadi v njihovem naravnem okolju v ravnotežju, brez posebne zaščite. Količinsko zmanjševanje in kvalitetno spreminjanje je dovoljeno in zaželeno. To ne daje samo možnosti za obstoj divjadi, ampak preprečuje tudi možnost škode po divjadi v gozdovih.

Zato mora družba zahtevati od dejavnosti, ki delujejo v naravi, še posebno od gozdarstva, kmetijstva in lovstva strokovno in sodobno gospodarjenje. Njihova dejavnost mora biti usklajena z gospodarskimi načrti, katerih osnova je skupni cilj: varstvo narave in ohranitev naravnega okolja.

V tem smislu je tudi sestavljena naša zakonodaja, ki daje osnovo za usklajeno izkoriščanje gozdnega prostora z zahtevo po izdelavi lovnogospodarskih načrtov, o katerih daje svoje mnenje tudi SIS za gozdarstvo območja.

6 Rekreativna in turizem

Gozdovegetacijska odeja predstavlja (kljub dokajšnjim človekovim vplivom) naravno vegetacijsko formacijo, ki privablja in vpliva na človeka. Primernost gozda za rekreativno udejstvovanje človeka v njem je zelo različna. Pogoji za uporabo gozdnega prostora za ekstenzivne oblike rekreacije niso posebej zahtevni, ker se s tem obračamo k gozdu kot organizirani skupnosti; osnovni pogoj je, da ne prekinjamo, poškodujemo ali ogrožamo živih organizmov in s tem življenjskega toka gozda. Rekreacija in turizem, ki se odvijata v gozdnem prostoru v navedenih mejah, dovolujeta hkratno rabo gozdnega prostora. Kolikor pa prihaja do usmerjanja rekreacije na določeno mesto v gozdnem prostoru, je treba spremeniti njegovo namembnost. To so gozdovi, namenjeni za izletništvo ali gozdovi, ki sestavljajo zeleni pas.

Posebno težavna je izbira gozdnega prostora za ureditev smučišč. Tam, kjer je klima glede razmer ugodna, so pretežno le gozdovi s poudarjenim varovalnim pomenom, ki jih proti negozdnemu alpskemu pasu obrobijo varovalni gozdovi. Ker visokogorskih planot v kranjskem območju nimamo, so smučišča pretežno del na gorskih pobočjih izven območij strnjenih naselij in pomembnejšega kmetijskega prostora.

V takih razmerah je odpiranje ran v gozdni vegetaciji lahko tvegan poseg. Pogosto ne moremo dovolj tehtno ovrednotiti ekoloških razmer vegetacijske odeje na podlagi katere bi prevzeli polno odgovornost, da krčenje za potrebe smučišč ali vlečnic ne bo sprožilo regresije in povzročilo daljnosežnih negativnih posledic. Krčenje je manj tvegano na terenih s kompaktno kamenino v okviru vegetacijsko stabilnejših jarkov in pobočij.

Ob upoštevanju teh pogojev, je tudi pri nas možno ob pravilnem trasiranju urediti primerna smučišča, ki naj ležijo na obstoječih travniških osredkih v območju gozdov z rastiščno ugodnejšimi razmerami.

VI. Navzkrižja pri rabi gozdnega prostora

Ukrep, ki spremlja posege v gozd, oziroma odloči o spremembi namembnosti gozdnega prostora, je krčitev, kar regulira zakon o gozdovih. Pogoji, ob katerih se tako dovoljenje izda, so:

- da se zasaди plantaža gozdnega drevja;
- da se spremeni gozd v kmetijsko kulturo (ob pogoju, da gre za trajno donosnejše izkoriščanje);
- če je krčenje potrebno za graditev ali vzdrževanje objektov.

Pri rabi gozdnega prostora se seveda pojavljajo navzkrižja med posameznimi gospodarskimi dejavnostmi, ki v ta prostor posredno ali neposredno posegajo, ali pa celó v okviru dejavnosti samih; na primer:

- prestari gozdovi s slabo obnovo zahtevajo ekstenzivni gospodarski poseg (naravna obnova ni mogoča);
- sodobno izkoriščanje gozdov zahteva odprtost gozdov z gozdniimi prometnicami;
- degradirani gozdovi kot dediščina preteklosti in preteklega gospodarjenja zahtevajo drage in zapletene melioracijske ukrepe;
- razparceliranost zasebnih gozdov otežuje intenzivno gospodarjenje in racionalne gospodarske ukrepe.

Te konfliktné situacije se vse bolj odražajo v panogi, ki sama ne more reševati vseh problemov, oziroma oblikovati in zagotoviti vseh potrebnih sredstev za gradnjo gozdnih prometnic in melioracijo degradiranih gozdov, kar je v splošnem družbenem interesu.

Seveda pa so velikokrat še bolj boleči konflikti, ki so posledica sočasne rabe gozdnega prostora in so bili že navedeni:

- gozdarstvo: energetika,
- gozdarstvo: industrija,
- gozdarstvo: paša in steljarjenje,
- gozdarstvo: lovstvo s prekomernim staležem divjadi itn.

VII. Zaključek

V skladu s pomembnostjo gozdnega prostora je gozdno gospodarstvo – po opredelitvi ameriških gozdarjev – znanost, umetnost ter praksa gospodarjenja in izkoriščanja naravnih bogastev na gozdnih površinah ali v zvezi z njimi, v korist človeka. K tem bogastvom prištevamo drevje, vse vrste živali, podnebje in tla ter pripadajoči zrak in vodo. Gozdarji se ukvarjamo z znanstvenim uravnavanjem ekosistema v mejah omejitev in zahtev, ki jih postavlja naš socialno-ekonomski sistem in se zavedamo svojih dolgoročnih odgovornosti za rezultate.

Pri sedanji bojazni za okolje je pomembno, da ima gozdarska veda precej izkušenj glede dveh velikih problemov, ki pa jih je začela naša družba šele pred nedavnim upoštevati:

- prvič, gozdarstvo je najzgodnejši uporabnik ekološke znanosti;
- drugič, gozdarji se morajo (zaradi dolge življenjske dobe gozdnega drevja) spoprijemati s težavami, ki jih prinašajo dolgi časovni razponi.

Gozdarji so praktično ekologi, zato nimajo samo kvalitetenega vpliva na fizikalno, biološko, estetsko in zdravstveno stanje gozdov, lovišč in nepoljedelskih površin, ampak tudi na zdravje in blaginjo mestnih prebivalcev s tem, da jih oskrbujejo z vodo iz gorskih pobočij in skrbijo za čistejši zrak, da ne omenjamo številnih in raznovrstnih rekreacij in vrednot, ki jih uživajo številni občani.

Drevje in gozdovi v urbanistično urejenem okolju dandanes ustvarjajo kvaliteto okolja za naselitev in druge vrste izkoriščanja, ker drevje izboljšuje okolje z očiščevanjem zraka, oddaja kisik, izboljšuje temperaturo, zmanjšuje hrup, nevtralizira umazanijo in ima estetske vrednote. Lahko rečemo, da je gozd kot naravno bogastvo temeljni kamen življenja, saj drevje ustvarja streho nad glavami naših otrok in nam hkrati daje kisik, ki ga vdihavamo.

Gozdovi so dodeljeni v uporabljanje gozdnogospodarskim organizacijam. Vendar s tem ni rečeno, da mora gozdarstvo v celoti skrbeti za varovanje gozdnega okolja, ne glede na negativne vplive, ki izvirajo iz drugih dejavnosti. Po strokovni usposobljenosti, so gozdarji dolžni in sposobni izvrševati svoje naloge, vendar to presega njihove finančne možnosti.

V primeru, da bomo morali v korist neke druge gospodarske dejavnosti žrtvovati lesnopredelovalno funkcijo gozda v prid splošne družbene koristi pa tudi z večjim vlaganjem vzdrževati posredne koristne vloge gozda, je potem naloga celotne družbe, da ta dodatna sredstva tudi zagotovi. Delež gozdarstva je pravzaprav pri oblikovanju teh sredstev že krit z odpovedjo donosov s teh gozdnih površin.

Splošno mišljenje je pri nas zaenkrat še tako, da morajo za varstvo gozdnega okolja prispevati sicer vsi, v največji meri pa gozdarstvo samo. Takšno stališče je pravilno, če gre samo za varstvene ukrepe, ki izvirajo iz gozdarske dejavnosti. Popolnoma nesprejemljivo pa je v primerih, ko gre za varovanje gozdnega okolja, ogroženega zaradi drugih vzrokov. S tem mislim, da je treba postaviti gozd in gozdarstvo v kompleksu varovanja okolja na pravo mesto in odpraviti zastarelo mnenje, da je gozd skrb gozdarjev in da prenese v smislu varovanja posrednih gozdnih koristi vsakršno obremenitev, ne glede na nepravilnosti, ki se pojavljajo v okolju.

Zaradi dejansko vplivne površine mora dobiti gozd v kompleksu varstva naravnega okolja in okolja sploh *prioritetno vlogo*. Saj gozdno okolje varujemo ne zaradi gozda samega, temveč predvsem zaradi izrednega pomena gozda za celotno življenje na določenem prostoru.

GOZDARSTVO V VARSTVU OKOLJA NA SLOVENSKEM

Marko K m e c l (Ljubljana)*

K m e c l, M.: Gozdarstvo v varstvu okolja na Slovenskem. Gozdarski vestnik, 37, 1979, 5, str. 214—218. V slovenščini.

Poseljevanje slovenskega naravnega prostora, je prineslo tudi spremeni-
ljanje uravnoteženih ekosistemov. Intenzivnost teh sprememb se razširja
radialno iz urbanističnih središč. Nevarnost takšnega delovanja človeka je v
ogrožanju njegovega obstajanja. To vrsto onesnaževanja okolja je treba
ločiti od one, ki se pojavlja na manjših omejenih področjih, ki so inten-
zivno naseljena (industrijska onesnaženost). V prvem primeru gre za ne-
strokovno rabo prostora, v drugem primeru gre za industrijski pojav, ki ga
rešujemo z industrijskimi posegi.

S tega vidika moramo okoljevarstveno problematiko natančno opredeliti.
Dogaja se, ali dogodilo se bo, da bodo v okrilju teh prizadevanj iskali svoj
interes čisto komercialni nagibi. Takole: pospeševanje tehnologij za pre-
delovanje odpadkov, nudenje raznih ugodnosti takšni industriji, v bistvu
krepi njeno ekonomsko moč. Da bi se le-ta ohranila in še okrepiła, rabi
seveda veliko odpadkov in sploh onesnaženega okolja. To pomeni pospe-
šeno propadanje okolja. Seveda je možen takšen proces z različnim in-
strumentarijem usmerjati in popravljati, v bistvu pa ostane vulgarno posloven
in zaradi tega antisamoupraven in nesocialen. Pravo varovanje okolja je v
pravilni in usklajeni rabi naravnega prostora. Ker je v Sloveniji kar 66 %
površine prekrte z gozdovi, je pomembno, da gozdarstvo trajno krepi
multifunkcionalno vlogo gozdov. Industrijski pristopi varovanja so kurativni,
ki ne zagotavljajo trajne rešitve, so dragi in družbeno neracionalni.

K m e c l, M.: Die Stelle der Forstwirtschaft im Umweltschutz in Slo-
wenien. Gozdarski vestnik, 37, 1979, 5, pag. 214—218. In slowenisch.

Die Entwicklung der Besiedlung des Naturraumes in Slowenien brachte
mit sich eine laufende Veränderung der vorher ausgeglichenen Ökosysteme.
Die Intensität dieser Veränderungen verläuft radial aus den urbanisierten
Zentren heraus. Die Gefährlichkeit derartiger menschlicher Tätigkeit ist in
der Gefährdung seiner eigenen Existenz. Diese Art der Umweltverunrein-
igung ist zu unterscheiden von jener, welche auf enger begrenzten intensiv
besiedelten Industrieflächen auftritt. Im ersten Fall handelt es sich um
eine unzumutbare Raumnutzung, im zweiten um eine industrielle Er-
scheinung, welche mit industriellen Eingriffen gelöst wird.

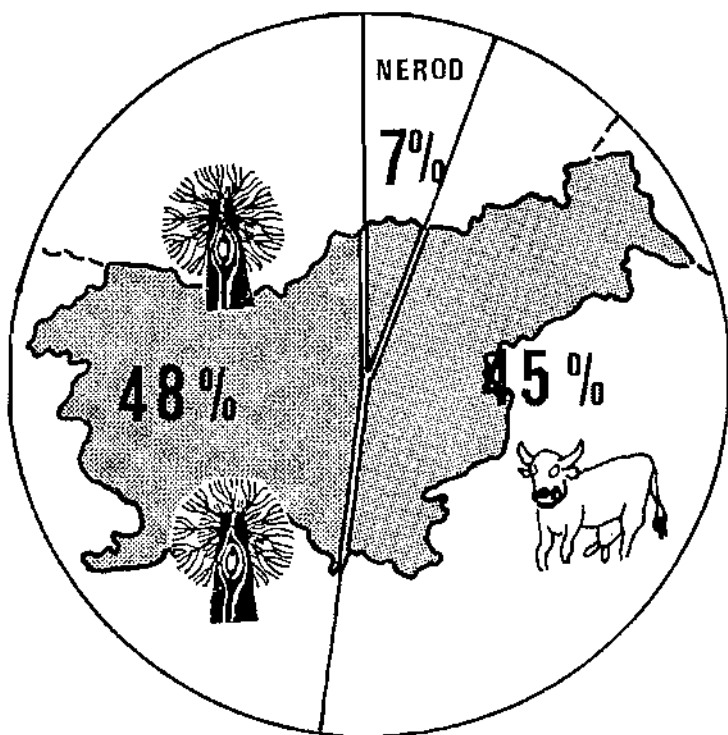
Aus dieser Sicht heraus muss die Problematik des Umweltschutzes
genau determiniert werden. Es wird vorkommen, dass im Rahmen dieser
Bestrebungen rein kommerzielle Tendenzen ihr Interesse suchen werden,
etwa die Förderung der Technologien zur Verarbeitung der Abfälle, Ge-
nehmigung verschiedener Erleichterungen zugunsten dieser Industrie, was
alles ihre wirtschaftliche Kraft stärken würde. Das würde einen beschleunig-
ten Verfall der Umwelt zur Folge haben. Ein derartiger Prozess kann wohl
mit Hilfe von verschiedenen Instrumenten gelenkt und berichtigt werden,
sein Wesen aber bleibt dabei vulgär geschäftlich und daher in Wieder-
spruch mit der Selbstverwaltung und den Tendenzen der Gesamtheit.

Ein echter Umweltschutz besteht in einer richtigen und koordinierten
Nutzung des Naturraumes. Da in Slowenien 66 % der Fläche mit Wald
bedeckt sind, ist eine ständige Stärkung der multifunktionellen Rolle der
Wälder wichtig. Die industrielle Ausrichtung des Schutzes ist kurativ, bringt
keine Dauerlösungen, vielmehr aber Unkosten und ist daher unvernünftig.

* M. K., dipl. inž. gozd., oec., Inštitut za gozdno in lesno gospodarstvo pri BF Ljubljana,
61000 Ljubljana, Večna pot 2

S svojim prispevkom hočem opozoriti ne samo na izredne pomembnosti gozda v razvojni strategiji slovenskega gospodarstva in družbe, ampak tudi na vlogo gozdarstva v konceptu varovanja okolja pri nas.

Gozd ima pri nas svojo kvantitetno kakor tudi kakovostno dimenzijo. Že velikokrat omenjeni podatek, da prekriva več kot polovico Slovenije, to pa je prek 1 milijona ha površine pravi gozd, sam po sebi ne pove veliko, če mu takoj ne dodamo tudi njegovih kakovostnih oznak. Ti gozdovi imajo zaradi koncepta go-

spodarjenja z njimi, ki sloni na načelu trajnosti in naravnosti, ohranjeno visoko stopnjo produktivnosti in zlasti biološke ravnotežnosti. To slednje jim daje z družbenega vidika posebno vrednost. Zdrav in negovan gozd ima hkrati maksimalno razvite tudi svoje ekološke vrednote, ki pa se ne pojavljajo le v gozdu, temveč tudi izven njega – naprimer dinamika vodnega režima, dinamike mikro in mezoklime, erozijski procesi itd.

Ko v pogovoru (velikokrat kar podzavestno) vehementno zaokrožimo o naši bogati slovenski deželi, ne mislimo na premog, ker ga nimamo, tudi ne na železno rudo ali nafto, verjetno tudi ne na les – saj smo slišali, da je vrednost enoletnega pridelka iz slovenskih gozdov (za blizu 3.000.000 m³) komajda slab 1 % slovenskega narodnega dohodka, ampak bržčas mislimo na bogastvo našega naravnega prostora kot celote, kot geo in bio kompleksa, v katerem imajo ravno gozdovi elementarno vrednost in pomen.

Deformacije v naravnem prostoru

Če opazujemo rabo tega prostora historično ali pa dialektično, ugotavljamo, da so se na tem prostoru pojavile oaze, kjer so ljudje s svojo vedno večjo gospodarsko in družbeno aktivnostjo pričeli spreminjati naravnost tega prostora v več ali manj deformirane sisteme. Ta deformiranost je največkrat v gosto naseljenih urbaniziranih središčih in popušča v notranjost tega prostora oziroma popušča v radialnem smislu.

Čeprav si je človek ta urbanizirana središča gradil predvsem tako, da lahko na najučinkovitejši način zadovoljuje svoje materialne in duhovne potrebe, pa se je vedno zavedal, da so ta središča v bistvu deformacija njegovega življenjskega prostora. Kajti tudi homo sapiens je samo delček biocenoze. Mestni parki, zelenice, vrtovi, grmički, gredice, drevoredi so dokazi za zavestno ali podzavestno elementarno pripadnost človeka k naravi. Lahko trdimo, da so zelene površine v urbanističnem načrtovanju postulat vseh urbanistov, od tistih prvih do današnjih.

Ta deformiranost intenzivno izrabljenih naravnih prostorov povzroča človeku vse več težav, ki se pojavljajo v najrazličnejših oblikah in intenzitetah. Nevarnost vseh teh pa je samo ena — to je deformacija človekovega naravnega prostora do tolikšne mere, ko bo ogrozila človekov obstoj. Reakcija na ta proces je gibanje, ki ga pri nas označujemo na različne načine, največkrat pa kot varovanje človekovega okolja.

Oblike onesnaženosti okolja

Problemi onesnaženosti okolja so zelo različni. Zlasti pa gre razlikovati problematiko onesnaženja, ki se pojavlja v naseljih in industrijskih središčih od problemov, ki jih najdemo izven teh središč. Dočim gre v središčih predvsem za vprašanje odpadkov, onesnaženja voda in ozračja, ki že neposredno ogrožajo človekovo zdravje in bivanje — vendar na omejenem prostoru — pa gre izven teh središč predvsem za uničevanje in deformacijo naravnih ekosistemov, kar bi lahko v temelju spremenilo slovenski naravni prostor. V prvem primeru gre za industrijski pojav, ki ga rešujemo tudi z industrijskimi posegi, v drugem primeru gre predvsem za nestrokovno rabo naravnega prostora v širšem smislu in ga moramo reševati predvsem z začrtano strategijo rabe prostora, ki mora temeljiti na sodobnih ekoloških znanjih.

S tega vidika bi bila potrebna temeljita opredelitev problematike okolja in njenega varstva. Le s pomočjo takšnega pristopa bi lahko opredelili tudi naloge v zvezi s to dejavnostjo, ki so bile doslej nejasno razdeljene.

Nevarnost provokacije

Tako se nam ne bi dogajalo, da pod dežnikom te izrazito humane in globoko socialne dejavnosti najdejo prostor tudi čisto komercialni interesi. S tega vidika so tudi naši ljubljanski ekološki dnevi dokaj čudna sestavljenka. Bržčas pa je posledica takšnega svobodnega pristopa tudi koncept naše strategije varovanja okolja. Kajti: zoževanje problematike zgolj na tehnološke in industrijske probleme je nevarna pavšalizacija, ki lahko v določenih okoliščinah več škodi kot koristi. Razmišljam takole: veliko gospodarskih in znanstvenih dejavnosti se ukvarja z varovanjem okolja — od matematike do strojegradnje. Verjetno z nekim poslovnim interesom. Pospeševanje tehnologij za predelovanje odpadkov, nudenje raznih ugodnosti takšni industriji, v bistvu krepi njeno ekonomsko moč. Da bi se le-ta

ohranila in še krepila, rabi seveda veliko odpadkov in sploh onesnaženega okolja. Razvijanje samo takšne dejavnosti v varovanju okolja, bi lahko imelo katastrofalne posledice. Imeli bi ambiciozno industrijo vseh vrst, ki bi za svojo ekonomsko in družbeno afirmacijo potrebovala čedalje več nesnage. To pa pomeni pospešeno propadanje okolja. Seveda je možno takšen proces z različnim inštrumentarijem usmerjati in popravljati, toda v bistvu vendarle ostane vulgarno posloven in kot takšen antisamoupraven in nesocialen. V najboljšem primeru ostane kurativni poseg, ki pa lahko samo dopolnjuje veliko večji in pomembnejši preventivni del te strategije.

Pomemben je družbeni odnos do naravnega prostora

Nekaj odstavkov nazaj sem govoril o deformaciji naravnega prostora kot o temeljnem vzroku kasnejše industrijske onesnaženosti okolja. Ta deformacija je nastala zaradi nenačrtne rabe tega prostora, kakor tudi zaradi nestrokovnega gospodarjenja z njegovim ekosistemskim kompleksom, ki je, mimogrede, zelo zapleten, za razliko s kakšnim stepskim ali še enostavnejšim sistemom. S strokovnejšim načrtovanjem rabe našega prostora, kakor tudi z ustrežnejšim gospodarjenjem v tem prostoru, ki mora ohranjati in razvijati visokovredne ekosistemske elemente in odnose, se bomo lahko izognili marsikakšni bolečini pa tudi izdatku. Gospodarji tega prostora morajo biti torej tisti, ki bodo že po svoji osnovni dejavnosti najpomembnejši dejavnik varstva slovenskega naravnega prostora.

Iz skice je jasno, da so gozdarji, kmetijci in vodarji (vodarji ne po površini, temveč zaradi pomembnosti vodnega sistema in režima) tisti, ki so predvsem dolžni (zaradi svojih gospodarskih in negospodarskih zadolžitvev) bdeti nad pravilno rabo tega prostora. Varstvo okolja je vgrajeno v njihovo osnovno dejavnost in ima preventivni značaj. Prostor najbolje poznajo, njegove ekološke vrednote tudi, zato bodo lahko najbolj racionalno odločali ali svetovali o njegovi izrabi.

Strategija varstva okolja

Strategija našega varovanja okolja mora sloneti predvsem na preventivi. To pa so elementarne prostorske gospodarske dejavnosti, vodno gospodarstvo, kmetijstvo in predvsem gozdarstvo, ki ima tudi v svojem zakonu o gozdovih te naloge posebej podčrtane. Kurativna-industrijska organiziranost te dejavnosti je lahko samo dopolnilna. Odločitev za takšno strategijo ima dve osnovi: večjo učinkovitost in večjo družbeno racionalnost. Kot vsaka kurativa je tudi kurativa na tem področju mnogo dražja od preventive.

Vloga gozdarstva v tej strategiji

Kakšno mesto ima torej gozdarstvo, ali bolje, kakšno mesto bi morale imeti gozdarstvo v varstvu okolja.

V zakonu o gozdovih je zapisano, da je gozd posebnega družbenega pomena. Ta posebni družbeni pomen ni v njegovi samoobnovljivi surovinski akumulaciji (že prej smo rekli, kaj gozdna surovina velja!) temveč v nenadomestljivi funkciji v našem prostoru. Gozdarstvo ima zaradi svoje interdisciplinarne usposobljenosti možnost zaradi širšega družbenega pomena, pa tudi mora, strokovno in učinkovito načrtovati rabo slovenskega naravnega prostora. V to načrtovanje morajo biti vtakani elementi slovenskih razvojnih potreb, hkrati pa v največji meri ohranjen

prostorski ekološki kompleks tako po obsegu kot po kvaliteti. Žal gozdarji te zakonske pravice in dolžnosti niso veliko izrabljali. Toda prav zaostrene razmere na področju onesnaženosti okolja zahtevajo, da se tu močnejše angažiramo in da seveda dobimo tudi ustrezno družbeno vzpodbudo.

Zaključki

Posledica človekove aktivnosti v prostoru je njegova deformacija.

Vzrok za te deformacije je nenačrtno in nestrokovno izrabljanje tega prostora.

Deformacije so zelo različne tako po obliki kot po intenziteti. Zato je smiselno le sistematično in kompleksno organiziranje varovanja okolja.

Varovanje okolja je lahko preventivno in kurativno. Strokovno učinkovitejše in družbeno racionalnejše je preventivno varovanje. Tu imajo prostorsko načrtovalne in elementarne prostorske gospodarske panoge, kmetijska, vodna in zlasti gozdarska, veliko nalogo.

Gozdovi, s svojimi ohranjenimi ekosistemskimi vrednotami, ki jih lahko ohranjamo in razvijamo le s pravilnim gospodarjenjem, so najboljši porok za trajno in kakovostno ohranitev našega naravnega prostora.

Preventivno varovanje okolja vsebuje predvsem konceptno rabo prostora. Zato je pomembno imeti prostorske načrte.

Gozdarji so s svojo interdisciplinarno vzgojo in izobrazbo usposobljeni reševati ne samo strokovno tehnične probleme svoje stroke, temveč tudi načrtovati kompleksno izrabo naravnega prostora in pri tem ohraniti ekološke vrednote.

GOZDARSTVO IN DELO Z JAVNOSTJO

Dr. Marjan Zupančič (Ljubljana)*

Zupančič, M.: Gozdarstvo in delo z javnostjo. Gozdarski vestnik, 37, 1979, 5, str. 219—222. V slovenščini.

Splošna, laična mnenja o gozdu in gozdarstvu posredno in neposredno vplivajo na usodo gozda. Javnost premalo pozna probleme gozda in ima o tem veliko napačnih mnenj in predstav. Vedno težji gospodarski položaj gozdarstva in vedno večje civilizacijske obremenitve gozda, gozdarstvo ne more reševati le z lastnimi močmi; potrebno je razumevanje in podpora javnosti. Delo z javnostjo mora postati pomembna gozdarska poklicna dolžnost in od uspeha tega dela je v veliki meri odvisna bodočnost gozda in gozdarstva.

Zupančič, M.: Die forstliche Öffentlichkeitsarbeit. Gozdarski vestnik, 37, 1979, 5, pag. 219—222. In slowenisch.

Durch allgemein verbreitete Meinungen über den Wald und die Forstwirtschaft wird das Schicksal des Waldes indirekt und direkt beeinflusst. In der Öffentlichkeit sind die Probleme des Waldes nur wenig bekannt und mit manchen falschen Meinungen und Vorstellungen belastet. Die zunehmend schwere wirtschaftliche Lage der Forstwirtschaft und die zunehmenden zivilisatorischen Belastungen des Waldes können nicht aus eigener Kraft der Forstwirtschaft, sondern durch Verständnis und Hilfe der Öffentlichkeit gelöst werden. Die Öffentlichkeitsarbeit muss deshalb eine der wichtigsten forstlichen beruflichen Pflichten werden und davon hängt die Zukunft des Waldes und der Forstwirtschaft ab.

»Public relations« je popularni izraz za dela z javnostjo v moderni sociologiji. Vsakdo se hoče pokazati v javnosti v čim lepši luči. To velja tudi za trgovce, proizvajalce, razne interesne skupine in panoge človeške dejavnosti. Mišljenja, razširjena v širokih krogih prebivalstva, imajo posreden in neposreden vpliv pri odločitvah, pomagajo k boljšemu ali slabšemu uveljavljanju različnih interesov. Toda ali je delo z javnostjo potrebno tudi za gozdarstvo?

Gozdarstvo je v težkih povojnih letih znatno pomagalo pri izgradnji države. Tudi danes imajo gozdovi značaj rezerve za morebitne težke čase. Toda v okviru celotnega gospodarstva je postalo gozdarstvo zelo nepomembno. Zaradi zaostajajočih cen lesa je gospodarski položaj gozdarstva vedno težji. Hitra industrializacija in urbanizacija je spravila nad gozd še celo vrsto obremenitev. Tako obstaja nevarnost, da se bo gospodarjenje z gozdovi prilagodilo potrebam predimenzionirane lesne industrije in gozdne mehanizacije, ne pa gozdu samemu. Gozd mora prenašati vedno večje obremenitve, ki nastanejo zaradi rekreacijske aktivnosti prebivalstva, škode zaradi divjadi (moderna gozdna paša), potem naval avtomobiliziranih obiskovalcev. Industrijsko in ostalo onesnaženje zraka tudi opazno in neopazno zmanjšuje donos gozdov itd. Za odvrnitev in za ublažitev teh škod so potrebne velike investicije (intenziviranje gospodarjenja, zaščita gozda, rekreacijska ureditev gozda, razna melioracijska dela). Gozdarstvo pri upadajoči akumulativnosti teh investicij ne zmore. V interesu vse skupnosti je, da se težavni položaj, ki je nastal brez krivde gozdarstva, primerno reši. Že samo uskladitev

* Dr. M. Z., dipl.inž.gozd., Inštitut za gozdno in lesno gospodarstvo pri BF v Ljubljani, 61000 Ljubljana, Večna pot 2, YU

nasprotujočih si interesov gozdarstva in raznih uživalcev gozdnega prostora bi pomenila veliko razbremenitev za gozdarstvo.

Kot smo slišali na zadnjih študijskih dnevih v Ljubljani, je konvencionalna zakonodaja (z vsemi določili v prid gozdarstva) v zatonu in vedno pomembnejše je dogovarjanje neposredno prizadetih. V teh razmerah mora gozdarstvo najti pravo mesto in ne zamujati priložnosti. Toda prizadevanja za uveljavitev gozdarstva se začnejo pri delu z javnostjo. Nismo se še zavedli, kako zelo je izpolnjevanje dolžnosti gozdarskega poklica odvisno od razumevanja in naklonjenosti široke javnosti. Predstave, mišljenja, predsodki, izkušnje, razširjene v širokih krogih prebivalstva, konec koncev krojijo usodo gozdu in gozdarstvu. Svoj pomen imajo še celo podzavestne izkušnje, vcepljene v mladih letih, pa tudi kasneje pridobljena površna znanja in polresnice.

Gozdarstvo ima v primerjavi z drugimi panogami izjemen položaj. Kot primarna dejavnost ima za vso skupnost izreden pomen, odločilno oblikuje kvaliteto človekovega življenjskega prostora. Načelo trajnosti gospodarjenja je priznано in tudi v praksi upoštevano. Gospodarjenje nima kratkoročnih eksploatacijskih ciljev, ampak si prizadeva za dolgoročno krepitev gozdov in vseh njihovih funkcij. V tem so tudi izgledi za gospodarsko uspešnost gozdarstva. Pri takšnem konceptu našega gozdarstva ni nasprotja med interesi gozdarstva in interesi celotne skupnosti. Kot primarna dejavnost z dolgoročno usmerjenostjo nima gozdarstvo v borbi različnih interesov lahkega položaja, tudi potrebe za špekulativno argumentiranje nima. Drugačen je položaj pri nekaterih najbližjih partnerjih gozdarstva. V takšnih razmerah bi gozdarstvo zaslužilo neprimerno večjo veljavo, kot jo ima. Nevzdržno je stanje, da je gozdarstvo v sredstvih javnega obveščanja in v javnem življenju tako malo prisotno. Od dela gozdarjev z javnostjo zavisi, kdaj se bo to stanje popravilo, da bi gozdarstvo lahko izpolnjevalo svoje široko poslanstvo.

Kaj misli javnost o gozdu in gozdarstvu

Na to vprašanje bodo morale enkrat odgovoriti primerne strokovne raziskave javnega mnenja. Že razpis nagradnega spisa o gozdu in gozdarstvu za srednješolce bi marsikaj odkril o splošno razširjenih mnenjih in predstavah (primerjaj 3). Zaenkrat pa lahko podam le nekaj domnev kot odgovor na postavljeno vprašanje.

Povprečnemu občanu manjka predvsem osnovno znanje o gozdu in gozdarstvu. To ni samo nepoznavanje drevesnih vrst ali podobno. Žal malokdo kaj ve o načelu trajnosti gospodarjenja, o tej veliki etični pridobitvi srednjeevropskega gozdarstva, ki se šele polagoma uveljavlja drugod po svetu in ki lahko velja za zgled pri gospodarjenju s prostorom. Pri vsej pozitivnosti vrednot, ki se gozdu priznavajo, malokdo ve, da je gozd zadnji ostanek prostora, ki še ni civilizacijsko obremenjen in ima tako daljnosežen vpliv na kvaliteto življenja. To ni le rekreacija na prostem, ampak tudi posredne koristi kot je npr. neklorirana pitna voda iz vodovodne pipe. Še vse preveč se gozd enači s kubiki lesa, metri drv. Podrobnosti kot npr. gozd kot življenjska združba, ekološke povezave, biološko ravnotežje, naravnost in izumetničenost gozdov, enodobnost in raznodobnost itd. je za nepoučenega nekaj podobnega kot višja matematika.

Sicer se gozdarjevo delo smatra za nekaj zavidanja vrednega, kot razmeroma udobno delo v čisti, mirni naravi. Marsikdo zavzdihne: oh ko bi mogel študirati gozdarstvo. Kaj gozdarsko delo obsega, je že manj znano. Vsakdo ne ve, da se gozdarji ukvarjajo tudi s pogozdovanjem. Prav tako ni znano, da se gozda ne more prepustiti samega sebi, da so potrebni gozdarjevi napor pri negi vseh funkcij gozda, kar ima svoj velik pomen tudi pri negi krajine.

Na gozdno rastlinje se poprečni občan le malo razume. Toliko večje je zanimanje za gozdno živalstvo. Pri tem ima svoj pomen atavistični lovski nagon in razne zgočbe in pravljice o živalih, ki smo jih poslušali v nežnih otroških letih. Od antike do današnjih dni je lovski nagon igral veliko vlogo v življenju in zabavi vrhov družbe, pa tudi v življenju preprostih ljudi. Lovski interesi so pripeljali do stanja gozdne favne, kot ga imamo danes. Absolutno prednost uživajo lovno zanimive vrste, to je predvsem rastlinojeda parkljasta divjad. Ostale vrste so zanemarejene ali celo neusmiljeno zatirane (razne predatorske vrste). Ekološka (ne)osveščenost tega stanja žal še ni veliko spremenila. Čeprav je pri lovstvu udeležen le neznatni del prebivalstva, imajo lovski interesi izredno avtoriteto. Lovstvo, kot ga imamo sedaj, zelo dobro odgovarja željam in predstavam javnosti glede gozdne favne, zato tako uživa podporo široke javnosti. Svojo vlogo ima pri tem tako imenovana »bamby-mentaliteta« ali izživiljanje človekove nežnosti ob pogledu na ljubke srnice. Nekaj podobnega je tudi krmljenje mestnih golobov. Ker hočejo obiskovalci gozda uživati ob pogledu na ljubko, takorekoč pašniško divjad, mora biti ta divjad kar se da masovna. Tem željam najbolje odgovarja srnjad. Na splošno mislimo, da je srnjad, jelenjad ipd. ogrožena in maloštevilna divjad. Krmljenje te divjadi po živinorejskem zgledu postane tako plemenito delo varstva narave. Isto velja o naseljevanju tujerodnih vrst parkljaste divjadi. O vseh takih podvigih časopisje navdušeno poroča. O grobem rušenju ekološkega ravnotežja v gozdnem prostoru, o degradiranju gozdne življenjske združbe v različnih smereh itd., poprečni občan navadno ne ve ničesar. Pri urejanju teh konfliktnih položajev se mora gozdarstvo navadno bojevati z močnejšim, ki ima za seboj tudi naklonjenost ekološko neosveščene javnosti.

Sicer odnos občana do gozda, vsaj pri nas v Sloveniji, ni tako slab. Razni anketiranci dajejo na primer prav ganljive izjave o svoji ljubezni do gozda (primerjaj GV, 1978, št. 10, stran 436). Možno je, da imamo opraviti le z neko naivno in pasivno dobro voljo, ki jo je še le treba aktivirati. Tudi civilizacijske obremenitve, so že marsikoga prisilile, da je začel sanjati o »nazaj k naravi«, o gozdnem miru in čistem zraku. Nedvomno so gozdu priznani zelo pozitivni atributi, npr. prvotnost, čistost, zdravilnost itd. V javnosti gotovo obstaja neko zdravo jedro glede odnosa do gozda, ki ga je treba osvestiti. Seveda ne smemo zapirati oči tudi pred drugimi dejstvi. Značilnosti današnjega življenja so potrošništvo, splošen hrup in nemir, pomasovljenost itd. V takih razmerah marsikaj dobrega v človeku otopi. Povezanost z naravo in zemljo se je že v veliki meri izgubila. O tem pričajo pohojeni in povoženi travniki, gozdna smetišča, hajke na »novoletne jelke« itd. Vedno bolj manjka zmožnost doživetja narave, še celo pri mladini (3). Gozd je preveč sinonim za kubike, etate, lesne mase in premalo sinonim za ohranjeno naravo in za kvaliteto življenja. V tej zvezi navajam svojo izkušnjo. Pred nekaj leti sem se udeležil gozdarske ekskurzije, ki je obiskala tudi enega od najlepših pragozdnih rezervatov na Balkanu. Imel sem vtis, da so nekateri gozdarski kolegi uživali, ko so strokovnjaško cenili kubature nenavadno velikih dreves, da pa razen tega v pragozdu niso videli kaj posebnega.

Zaključek

O gozdu in gozdarstvu je v javnosti še veliko napačnih mnenj ter nepoučenosti. To zelo otežuje položaj gozdarstva pri usklajevanju različnih interesov v gozdnem prostoru. Zaenkrat je gozd kot dobrina splošnega pomena velikodušno odprt za vse mogoče uživalce gozdnega prostora od navadnih sprehajalcev naprej. Posrednih varovalnih koristi gozda je deležen najširši krog prebivalstva in te koristi so

verjetno večje kot neposredne koristi. Gospodarjenje z gozdom je vedno manj dobičkonosna dejavnost in postaja vedno bolj odgovornost in breme. Ta odgovornost in breme pa padata le na gozdnogospodarske organizacije in na zasebne lastnike. Toda če smo vsi občani večji ali manjši uživalci in takorekoč solastniki gozda, potem moramo nositi tudi primeren delež bremen gospodarjenja z gozdom, pa tudi soodgovornost za gospodarjenje. Med številnimi prispevki za splošno in skupno porabo, ki jih daje vsak zaposleni občan, bi menda tudi gozd zaslužil prav skromno mesto. Če velikodušno prispevamo v razširitev prometnega hrupa in smrada, potem prispevamo še za gozd, ki pomeni kvaliteto življenja na drugačen način. »Gozd ni samo gozdarjev« je bil naslov članka v »Delu« (15. junija 1978) in res bi moralo tako biti.

Da javnost prepričamo o njeni soodgovornosti za gozd, bo treba še veliko vztrajnega dela. Ni treba čakati, da bo rastoča stiska modernega časa podprla gozdarske argumente. Delo z javnostjo mora postati ena od pglavitnih gozdar-skih disciplin in šele osveščenost in razumevanje široke javnosti daje ugodnejše izglede za bodočnost gozda in gozdarstva. Žal pa zavesti o potrebnosti dela z javnostjo med gozdarji še zelo manjka.

Sicer se je delo z javnostjo že začelo. V Sloveniji imamo že nekaj gozdnih učnih poti. O načinih dela z javnostjo še tudi premalo vemo. Toda ne smemo biti preveč diletantski. Tako se mi zdi napačno, da obiskovalcem gozda strokovnjaško serviramo statistiko o kubikih, lesnih masah, etatih, tozdih itd., ničesar pa ne rečemo o številnih in neprecenljivih posrednih koristih gozda, ki jih vsi skupaj tako radi spregledamo. Boljše je, da na obiskovalca vplivamo takorekoč z gozdno romantiko in ga tako čustveno privežemo na gozd. Vendar se z romantiko stvar ne sme nehati. Radovednemu obiskovalcu je treba postreči tudi z zelo stvarnimi podatki o gozdni življenjski združbi, o ravnotežjih in neravnotežjih v tej združbi, pa čeprav se s tem dotaknemo perečih družbenih in prostorskih problemov.

Literatura

1. *Allg. Forstz.*, München, 1979, N° 2.
2. *Schweiz. Z. Forstw.*, Zürich, 1978, N° 12.
(V obeh primerih je cela številka revije posvečena problemom gozdarskega dela z javnostjo.)
3. *Kudjelka, W.*: Wie wichtig ist uns Forstleuten die Meinung der Jugend über Wald- und Forstwirtschaft? *Allg. Forstztg.* Wien, 1978, N° 9.
4. *Stern, H.*: Mut zum Widerspruch. Kindler Verlag, München 1974, strani 170.
5. *Stern, H.*: Der Bürger als Waldbesitzer. Ansichten eines inkompetenten Waldgängers. Sonderbeilage der Zeitschrift »Nationalpark«. Verlag Morsak, Grafenau (1977).

GOZDNA FITOCENOZA KOT KOMPLEKSNI INDIKATOR NARAVNIH DANOSTI V GOSPODARJENJU S PROSTOROM

Mag. Dušan R o b i č (Ljubljana)*

R o b i č, D.: Gozdna fitocenoza kot kompleksni indikator naravnih danosti v gospodarjenju s prostorom. *Gozdarski vestnik*, 37, 1979, 5, str. 223 do 226. V slovenščini.

Pri znanstveno utemeljenem načrtovanju rabe prostora, smo zaradi kompleksnosti naloge dolžni upoštevati in uporabljati najrazličnejše vire informacij. Zaradi velike množice dejavnikov, ki opredeljujejo naš življenjski prostor in pomanjkljivega znanja o interakcijah med njimi, je koristno uporabljati kompleksne kazalce naravnih danosti, ki nam lahko — če jih ustrezno uporabljamo — veliko pomagajo.

Sestav in zgradba življenjske skupnosti (biocenoze), zlasti pa še njenega avtotrofnega dela (fitocenoze), najbolje odseva življenjske razmere v katerih jo nastajala. Še zlasti velja to za gozdove, ki so nastajali v dolgih časovnih intervalih. Ker je vsaj polovica slovenskega prostora pod gozdom, naša gozdna vegetacija pa je v pretežni meri ohranila elemente prvobitnosti, so nam podatki o razprostranjenosti gozdnih združb, zbrani v vegetacijski karti tako dragocen vir informacij, da ga glede na doseženo raven in tradicijo pri urejanju slovenskega prostora, nikakor ne smemo prezreti.

R o b i č, D.: Forstliche Pflanzengesellschaft als komplexer Indikator der Naturgegebenheiten der Landschaftsplanung. *Gozdarski vestnik*, 37, 1979, 5, pag. 223—226. In slowenisch.

Wissenschaftlich begründete Landschaftsplanung ist wegen ihrer komplexer Aufgabe an zahlreiche Informationen angewiesen. Der menschliche Lebensraum wird durch viele Faktoren und ihre Interaktionen bestimmt, von denen wir noch wenig wissen. Komplexe Indikatoren der Naturgegebenheiten sind deshalb sehr wertvoll.

Zusammensetzung und Aufbau einer Biozönose und vor allem ihrer autotropher Komponente (Phytozönose) ist der beste Ausdruck der Lebensbedingungen, die zu ihrer Entstehung geführt haben. Das gilt noch besonders für forstliche Pflanzengesellschaften, die sich in langen Zeiträumen entwickelt haben. Slowenien ist zur Hälfte mit noch weitgehend naturgemäßem Wald bedeckt. Die bisherigen Erkenntnisse über die Verbreitung von Waldtypen, zusammengefasst in der Vegetationskarte, sind eine bedeutende Informationsquelle die bei dem jetzigen Stand der Landschaftsplanung nicht zu vernachlässigen ist.

Prostor v katerem živimo in si ga delimo bi lahko označili kot območje prepletanja najrazličnejših potreb, želja in hotenj. Zato ta prostor ni v nobenem primeru le fizikalna kategorija, temveč ima poleg prostorskih, še druge razsežnosti, ki jih opredeljujejo zelo različni, pogosto vzajemno povezani in soodvisni dejavniki, ustvarjajoči obsežen interakcijski sistem, ki mu pravimo tudi okolje.

V najširšem smislu je naše okolje kompleks naravnih in družbenih pojavov in dejavnikov, pri čemer je treba naglasiti, da je narava le bistveni del tega okolja, zato se želim na tem mestu omejiti le na ta del okolja.

Vsako živo bitje je nerazdružljivo povezano s svojim konkretnim življenjskim okoljem in zgled za popolno abstrakcijo je, kadar poskušamo razdvojiti živ organizem od njegovega okolja.

Mag. D. R., dipl. inž. gozd., VTOZD za gospodarstvo BF Ljubljana, 61000 Ljubljana, Večna pot 83, YU

V naravnih razmerah se odnosi med številčnostjo živih bitij in zmogljivostjo okolja samodejno uravnavajo. V nenehnem rojevanju, umiranju in odbiranju so se izoblikovale in se še oblikujejo takšne kombinacije organizmov, ki žive v danem trenutku in v danih razmerah, na okolju najustrežnejši način. Naravnih kombinacij organizmov, ki bi živeli drugače, to je neskladno z okoljem ni, če pa se že pojavijo so kratkotrajne, saj jih hitro nadomestijo druge, ki bolje ustrezajo okolju. Tako so se v naravi izoblikovale življenjske skupnosti ali biocenozoze, ki v konkretnih okoljih funkcionirajo kot ekosistemi. In prav gozd, še zlasti če je kolikor toliko naraven, ne preveč predrugačen, je zgled za uravnovešen, samoobnovljiv in trajen ekološki sistem, v katerem je poraba vsklajena s produkcijo, prostor in sredstva za življenje pa so kar se da temeljito izkoriščena.

Človek se vključuje v splet tega dogajanja kot člen in pomemben dejavnik, za katerega je značilno to, da zna in zmore svoje okolje zavestno spreminjati. Prav zaradi tega povzročamo ljudje hote, največkrat pa nehoti in nevede najrazličnejše konfliktnе situacije, ki pretresajo ekološke sisteme. Z naraščajočim tehničnim in tehnološkim razvojem, ko se možnosti za vplivanje in spreminjanje našega okolja objektivno zelo povečujejo, pa posegamo tudi v tiste naravne danosti, od katerih smo kljub vsej moči še vedno odvisni.

Daljši uvod se mi je zdel potreben zaradi dveh stvari:

1. Svoj življenjski prostor moramo oblikovati, spreminjati in rabiti odgovorno, saj smo dolžni zapustiti zanamcem vsaj približno takšno življenjsko okolje, kot smo ga prejeli od predhodnikov;

2. Zavedati se moramo kompleksnosti vzajemnih povezav in soodvisnosti vseh elementov sistema človek-okolje. Razumevanje tega sistema, še zlasti pa aktivno, racionalno poseganje v dogajanja v njem, pa je tako zahtevno, da ne smemo prezreti ali pa izpustiti prav nobenega vira informacij, ki bi nam utegnili olajšati delo pri pametnem oblikovanju našega življenjskega okolja in dvigniti naše ukrepanje na kvaliteto višjo raven.

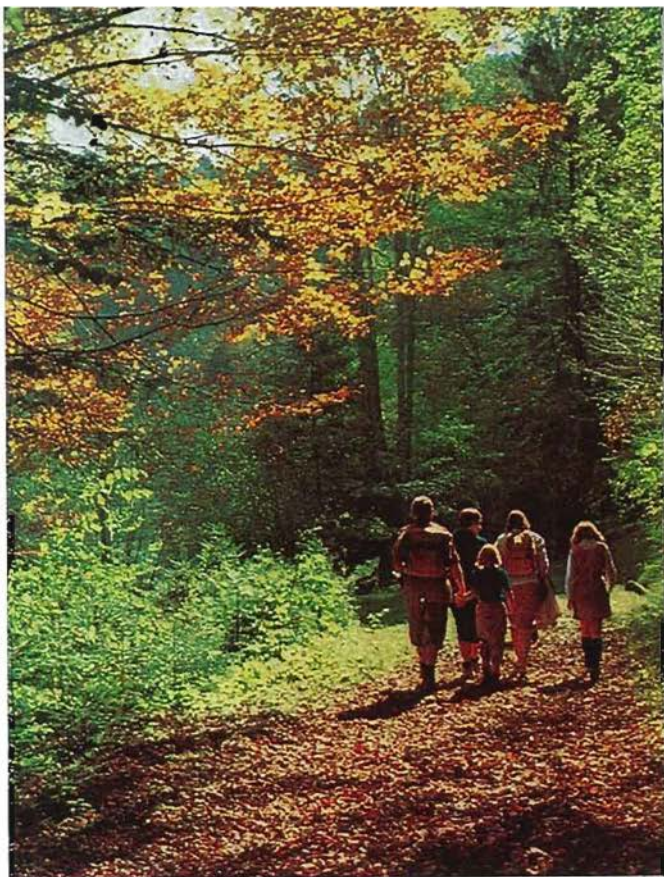
Rastlinska komponenta gozdnega ekosistema, ki jo označujemo kot združbo gozdnih rastlin ali gozdno fitocenozo, predstavlja praktično vso biomaso tega ekosistema. Avtotrofne rastline, ki so v gozdu v absolutni večini, pa opravljajo funkcijo primarnih producentov organske snovi, so torej temeljni vir energije za funkcioniranje celotnega ekosistema. Zaradi teh lastnosti je gozdna fitocenozo lahko pomemben vir informacij o dogajanjih v gozdu, še posebej pa o dejavnikih, ki so vplivali na njen nastanek. Rastlinske združbe proučujemo na različne načine in z raznovrstnimi metodami. Ustvarjamo si predstavo o njihovi zgradbi, sestavi, o njihovem nastajanju, spreminjanju, produkciji, reakcijah na naše ukrepe itd. Gradimo različne modele rastlinskih združb in za potrebe racionalne rabe naravnih danosti, ki upošteva tudi varstvo okolja, zasluži posebno pozornost svojevrstni tkim. geografski model prostorske strukture rastlinske odeje, ki mu v običajnem jeziku pravimo tudi fitocenološka ali vegetacijska karta. Fitocenološka karta nas zanima neposredno in posredno:

- kot odraz stanja, kot inventarizacija rastlinskih združb,
- kot odsev razmer v katerih so rastlinske združbe nastajale in v katerih uspevajo.

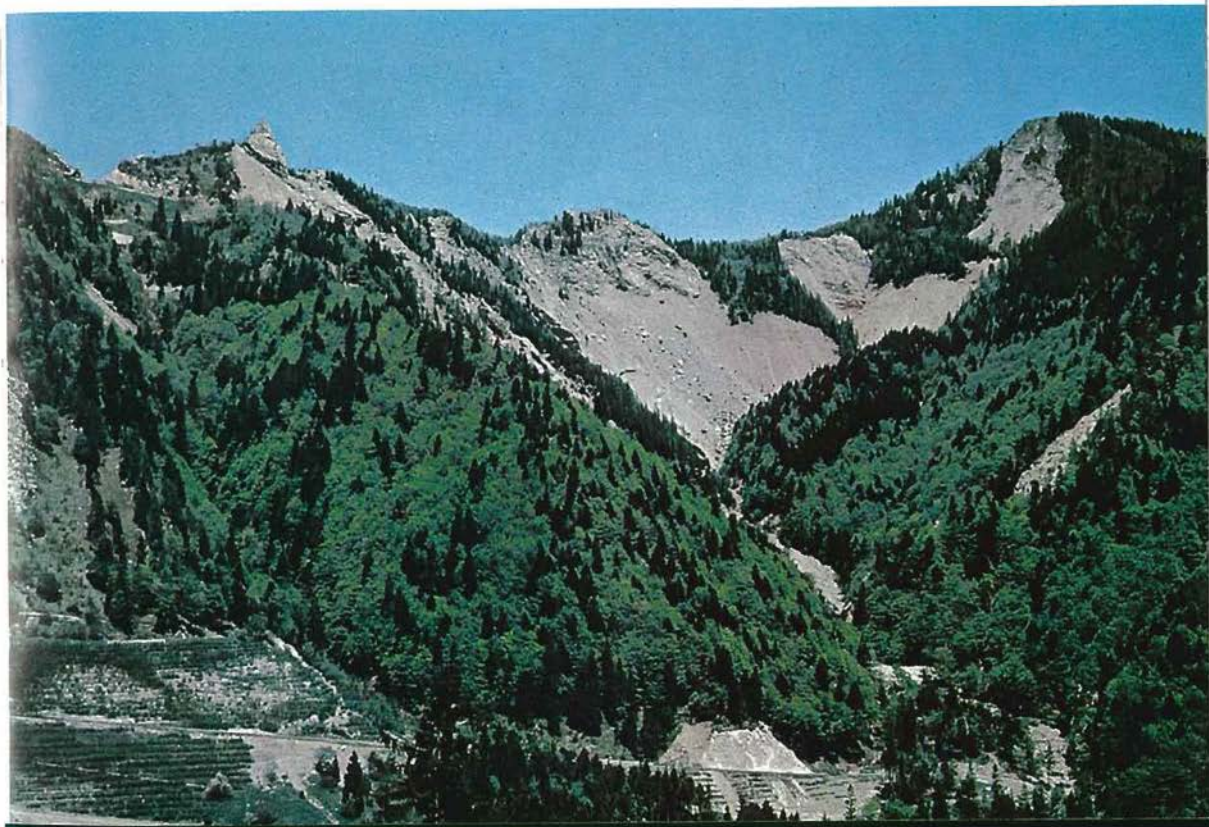
Ta drugi vidik, ki ima indikacijsko vsebino, se zdi za našo rabo pomembnejši.

Prevladuje mnenje, da rastline ene same vrste ali pa tudi posamezne raznovrstne rastline, neustrezno indicirajo konkretne rastiščne razmere. Vzajemni odnosi med rastlinami ki žive v neki fitocenozi močno spreminjajo možnosti za uveljavitev podedovanih reakcijskih norm v pogledu dejavnikov nežive narave.

Popularizacija gozdov ni »kozmetika«, temveč strokovna potreba visoko razvitega gozdnega gospodarstva.

Protierozijska vloga gozda je med najpomembnejšimi. Primer je domač: na Ljubelju so v zgornjem toku Kofanjevca nastala erozijska žarišča povsod tam, kjer je bil gozd v preteklosti posekan v celoti. Foto Franjo Rainer.

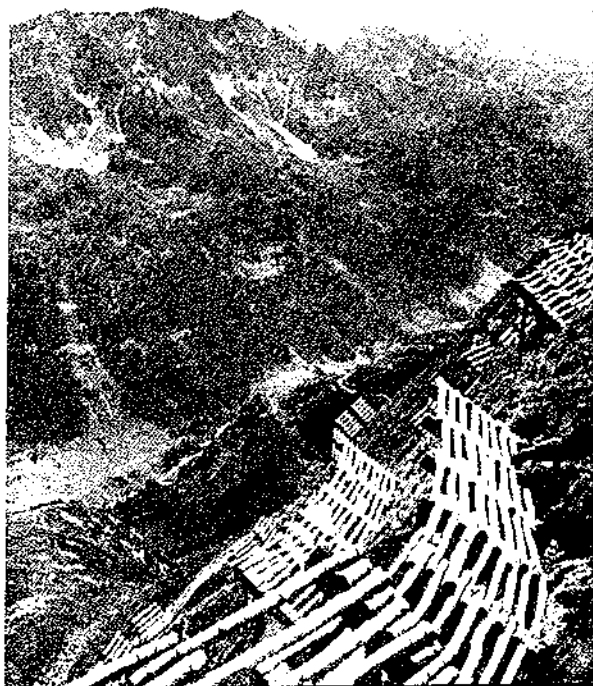

Lesnoproizvodna funkcija tega gozda je drugotna. Ali je potreben še kakšen boljši dokaz o širokem družbenem pomenu gozdov. Nekateri tega še vedno ne razumejo.

◁ Šele pogled od daleč tudi laika prepriča, kako je gozd (tokrat ne les) človeku potreben.

Kjer ni gozda, lahko samo dragi objekti nadomestijo njegovo dragoceno varovalno vlogo, pa še to le delno.

**Gozdni požar
v Saint Tropezu**

**Rdeči petelin
resno ogroža
Francijo**

**Španske
gozdove
opustošili požari**

**Večdnevno gašenje
spremlja sum, da so na
delu požigalci**

**Azurna
obala
gori**

**Na Hrvaškem vedno
več gozdnih požarov**

Poleg tega pa se ekološki dejavniki, ki sicer neposredno vplivajo na posamezne rastline, v konkretnih naravnih razmerah in v konkretnih rastlinskih skupnostih modificirajo in učinkujejo predvsem posredno.

Zato je boljše in zanesljivejše, če celovitost, to je kompleks dejavnikov ocenjujemo s proučevanjem fitocenoz, kot pa z opazovanjem vedenja rastlin posameznih vrst. Pravkar povedano velja še zlasti če upoštevamo, da se pojavljajo raznovrstne rastline v množici rastiščnih tipov, medtem ko naletimo na določen tip fitocenoz le v določenih rastiščnih razmerah, to je na določenem tipu rastišča.

Vegetacija tudi občutljivo in razmeroma hitro reagira na vplive različnih neugodnih dejavnikov, ki se pogostoma pojavljajo kot stranski produkti sodobne razvite družbe.

Pri vsem tem pa vegetacija sama ni le občutljiv indikator okolja, njena upodobitev na karti namreč postane najbolj vsestransko, najbolj zanesljivo, hkrati pa tudi najbolj preprosto orodje za analiziranje kvalitete okolja v neki krajini.

Znani ameriški strokovnjak s področja kartiranja vegetacije prof. A. W. Küchler (1976), je v referatu na 12. mednarodnem botaničnem kongresu v Leningradu povedal tole: »Vzajemno učinkovanje med fitocenozami in okoljem je tolikanj tesno, da je vegetacija edinstven in otipljiv odsev celotnega ekosistema. Kartiranje vegetacije pa predstavlja nenavadno učinkovito metodo za razkrivanje nekega ekološkega reda v krajini, kajti geografski položaj, razprostranjenosti in razmeščanje rastlinskih združb lahko objektivno in zanesljivo prikažemo samo na karti.« (Küchler, 1976 : 18)

Predsednik francoskega komiteja za kartografijo H. Gaussen je ob isti priložnosti pripomnil, da se uporabnost in praktična vrednost vegetacijskih kart vedno bolj povečuje ... »Podnebje je izjemno zapleten pojav in za razumevanje podnebja ni boljšega pripomočka kot je poznavanje vegetacije« (Gaussen, 1976: 10), hkrati pa je hudomušno pripomnil, da so doslej izdelali najboljše klimatske karte prav botaniki.

V Sloveniji imamo v proučevanju in kartiranju vegetacije razmeroma bogato tradicijo. Prvo fitocenološko karto Golovca je izdelal leta 1932 sedaj že pokojni prof. G. Tomažič (1932). To je bila najverjetneje tudi prva fitocenološka karta v Jugoslaviji, ki je bila izdelana po Ciriško-Montpelijski metodi, kakršna je z dopolnitvami še danes v veljavi.

Od tedaj pa do danes se je proučevanje in kartiranje vegetacije, zlasti gozdne, v Sloveniji močno razmahnilo, tako da imamo skoraj polovico gozdov predstavljenih na fitocenoloških kartah v merilu 1 : 10.000, medtem ko je izdelana pregledna karta gozdne vegetacije Slovenije v merilu 1 : 100.000.

Upošteva se izhodišča, ki nas vodijo pri proučevanju in kartiranju gozdnih fitocenoz in pa dejstva, da imamo v prvem približku izdelano že tudi metodo za valorizacijo gozdnega prostora s pomočjo lastnosti gozdnih združb (Košir, Ž., 1975), lahko s precejšnjo mero zaupanja uporabimo fitocenološko karto tudi kot učinkovit izhodiščni pripomoček pri načrtovanju in urejanju prostora.

Za primer vzemimo študijo v kateri so delavci Inštituta za gozdno in lesno gospodarstvo v Ljubljani poskušali ugotoviti primerne površine za bodoče urbane aglomeracije na ozemlju upravne občine Ljubljana-Siška.

Ne želim razpravljati o konkretnih izsledkih študije, kajti pomembnejša se mi zdi metoda dela, ki je privedla do sklepov in odločitev.

Izhodiščno gradivo ali izhodiščne informacije so bile naslednje:

- reliefna karta v merilu 1 : 20.000 z vrisano hektarsko mrežo,
- fitocenološka karta s predstavljeno potencialno gozdno vegetacijo,
- karta aktualne produkcije gozdnih sestojev.

Z že omenjeno metodo za valorizacijo gozdnega prostora s pomočjo gozdnih združb je bilo mogoče iz fitocenološke karte pripraviti:

- kartografski pregled varovalnih funkcij gozdov.

Iz tako pripravljenih kart je bilo mogoče sestaviti:

- sintezno karto gozdov, iz katere je razvidna porazdelitev in razmestitev gozdnih površin po funkcijah, ki smo jih namenili gozdovom, upoštevaje naravne danosti in potrebe širše družbeno politične skupnosti.

Na objektivni, znanstveno zasnovan način so prišli do štirih kategorij gozdov:

- v prvi so gozdovi z izrazito varovalno funkcijo. Pridelovanje lesa ima v teh gozdnih podrejeno vlogo. Vsakršno odstranjevanje gozdne odeje s teh površin morajo obvezno spremljati sistematični protierozijski ukrepi;

- v drugi kategoriji so gozdovi z izrazito lesnoproizvodno funkcijo; v njih je vse ukrepanje podrejeno proizvodnji kvalitetnega lesa, krčitev teh gozdov pomeni neposredno poseganje v lesno bilanco;

- v tretji kategoriji so gozdovi z majhnim produkcijskim potencialom;

- v četrti kategoriji pa so gozdovi z najmanjšim produkcijskim potencialom.

Tretja in četrtla kategorija gozdov predstavljata tiste gozdne površine, ki prihajajo v ožji izbor pri nadaljnji analizi namembnosti površin, oziroma rabe prostora.

Študija zasluži vso pozornost zlasti z metodičnega vidika, saj gre za poskus objektivnega in znanstveno utemeljenega določevanja tistih parametrov, ki so pomembni za skladno, racionalno in ekološko osveščeno rabo prostora.

Literatura

1. *Geussen, H.*: Značenie kart rastitel'nosti; v zborniku *Geobotaničeskoe kartografirovanie* 1976, Leningrad, 1976, s. 3—12

2. *Košir, Z.*: Vrednotenje gozdnega prostora po varovalnem in lesnoproizvodnem pomenu na osnovi naravnih razmer; Zavod SR Slovenije za družbeno planiranje. Področje za prostorsko planiranje. rpp 3/2, november 1975

3. *Küchler, A. W.*: Karly rastitel'nosti zapovednyh territorij; v zborniku *Geobotaničeskoe kartografirovanie* 1976, Leningrad, 1976, s. 18—22

4. *Tomažič, G.*: O gozdnih in resavah na Golovcu pri Ljubljani in na sosednjem hribovju. Ljubljana 1932, s. 1—60, dve fitosociološki tabeli, ciklostil. V prilogi fitocenološka karta.

DOSEDANJA UPORABA HERBICIDOV V SLOVENSKEM GOZDARSTVU IN VPRAŠANJE VARSTVA OKOLJA

Podatki o potrošnji pesticidov v svetu kažejo, da potrošnja fungicidov in insekticidov stagnira, potrošnja herbicidov pa neprestano raste. Takšna slika bo verjetno še tudi v prihodnje.

To spoznanje pa nam takoj vsiljuje vprašanje, kaj pa varstvo okolja, vprašanje, ki je vse pogostejše. Razumljivo je, da bi bilo bolje, da jih ne bi uporabljali, da ne bi s kemikalijami posegali v naravne ekosisteme. Želimo si takšno idealno stanje, vendar je to največkrat le teoretično razglabljanje, v praksi pa je drugače.

V gozdarstvu se herbicidom še najlažje odrečemo v gozdnih sestojih, težje pa v gozdnih drevesnicah. Uporabo herbicidov v drevesnicah nam narekuje tako pomanjkanje delovne sile, stiska s časom (kajti glavna drevesničarska dela opravljamo več ali manj ob istem času), mehanizirana proizvodnja in pleveli, ki se težko mehanično zatirajo. Vendar tudi v drevesnicah iščemo še druge načine zatiranja plevelov tako npr. biološko zatiranje, mehanično zatiranje in razne druge ukrepe.

Uspesen način zmanjševanja pokrovnosti plevelov je tudi globoko oranje posebnost tam, kjer je traktor tako prilagojen, da pri oranju populi del korenin večletnih plevelov. Temeljita mehanična priprava drevesničnih površin zahteva pozneje minimalno uporabo herbicidov. To kombinirano ukrepanje je tudi že eden od načinov boja proti pretirani uporabi herbicidov in bi ga lahko postavili na prvo mesto, kajti vsa intenziteta nadaljnjih ukrepanj je odvisna od temeljitosti priprave površin. Lahko smatramo, da je predhodna temeljita priprava površin ena od pomembnih nalog operativcev v boju za zmanjšano uporabo herbicidov in s tem za varovanje naravnega okolja.

Zavedati se je treba, da so herbicidi samo dopolnilna sredstva in pomoč v proizvodnem postopku kulturnih rastlin, ne pa glavni način, ki bi nam reševal vse probleme.

Kaj lahko gozdarji storimo, da ohranimo naravno okolje v današnjem času vseslošne uporabe in razvoja kemije? Lahko bi strnili nekaj misli:

- Temeljita predhodna mehanična priprava površin, ki je lahko kombinirana s kemično.
- Potrebno je dobro poznati plevela, s katerimi imamo opravka in to predvsem njihovo fiziologijo oziroma razvojni cikel.
- Dobro poznati herbicide in njihov učinek tako na kulturno rastlino kot na določeno plevelno vrsto, ki nam v danem trenutku predstavlja največji problem in istočasno izbrati ustrezno metodo dela. Torej ne smemo eksperimentirati.
- K danemu problemu moramo pristopiti z jasno tehnologijo ob poznavanju tal in vremenskih razmer.
- Med množico herbicidov je treba iskati take, ki imajo visoko letalno dozo, ali da že iz literature vemo, da se hitro razgradijo in da nimajo stranskih učinkov na ekosisteme oziroma da so ti vplivi minimalni.
- Stalno spremljanje obnašanja herbicidov in plevelov ter po možnosti analiziranje talnih vzorcev (predvsem talne favne).

Če bomo to upoštevali, bomo imeli čisto vest. Dejansko smo ravnali kot zavirna sila v uporabi poplave herbicidov, na drugi strani pa bo naša operativa imela najcenejšo in največkrat najučinkovitejšo pot pri zatiranju plevelov. Saj vemo, da

le-ti predstavljajo več kot tretjino stroškov v drevesničarski proizvodnji in več kot dve tretjini stroškov cene sadik.

Ko že govorimo o herbicidih v gozdarstvu, pa nas gotovo zanima, kje pravzaprav smo v tej potrošnji oziroma uporabi herbicidov. V primerjavi s kmetijstvom so se v gozdarstvu začeli uporabljati herbicidi veliko kasneje, uporabljajo jih nekako trideset let.

Poslovno združenje gozdnogospodarskih organizacij v Ljubljani je leta 1970 izvedlo anketo o tem, koliko herbicidov in katere herbicide uporabljajo naša gozdna gospodarstva pri raznih gozdnogojitvenih delih. Rezultati te ankete so bili predstavljeni na seminarju v Novi Gorici, ki je bil tako rekoč prva širša javna obravnava te problematike pri nas. Pet let kasneje smo podobno anketo izvedli pri nas na Inštitutu za gozdno in lesno gospodarstvo z namenom, da bi ugotovili, kako raste potrošnja herbicidov. Podobne ankete bomo izvedli vsakih pet let.

Skupna poraba posameznih herbicidov izražena v kg oz. litrih za vsa gozdna gospodarstva v posameznih letih*

Herbicid	L e t o								
	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
Arbokan EA 80	357	1001	858	315	195	116	300	111	96
Gramoxon	130	219	244	347	354	375	510	413	384
2,4 D-Deherban					8	5	8	7	13
Dikopan	1	5	8					10	102
TOK E-25	4	4	4						
Aniten	4								
Casoron G								18	50
Gesagard 50				50	50	50	52	50	50
Gesaprim 50	10	25	15	63	252	77	272	65	666
Na-Ta					170	50			200
Natrijev klorat									
Primatol A	5			5	4	4	4	8	4
Lasso									
Gesatop 50	107	112	113	143	140	135	152	141	138
Basamid								12	
Ditrapex									250
Treflan							16	4	3
S k u p a j	618	1366	1242	918	1173	812	1318	839	1957

* V preglednici ni zajeta uporaba pri GG Postojna, popolni niso podatki za GG Brežice; manjkajo tudi podatki dveh gozdnih gospodarstev za Arbokan od leta 1970 naprej; za tri leta podatki za Gramoxon; ter porabljena količina Lassa in Natrijevega klorata)

Rezultati anket so pokazali, da ni bistvenega porasta potrošnje herbicidov, uporaba niha iz leta v leto. Rekli bi lahko, da se uporaba v gozdarstvu giblje okoli 1000—2000 kg na leto. Ker v te podatke ni zajeta poraba za GG Postojna in tudi podatki za GG Brežice so nepopolni, lahko rečemo, da je poraba herbicidov v resnici nekoliko večja in bi se verjetno kakšno leto dvignila nad to mejo.

To je v primerjavi s kmetijstvom zelo majhna poraba, ki izhaja predvsem iz dejstva, da je površina gozdnih drevesnic majhna v primerjavi s kmetijskimi površinami.

Količina herbicidov izražena v kilogramih oziroma litrih ni najboljši kazalec, kajti s tem ni povedano koliko aktivne snovi gre dejansko v okolje. Vemo, da je procent aktivne snovi v posameznem herbicidu različen, vendar si lahko ob pozna-

vanju posameznih herbicidov iz navedene tabele ustvarimo kar dobro sliko, obenem pa tudi takoj spoznamo, za katere aktivne substance gre.

S tema anketama smo dobili tako količinski pregled o uporabi herbicidov v slovenskem gozdarstvu; saj do sedaj nismo vedeli, kakšna je dejanska poraba pri nas tako v gozdnih sestojih kot v drevesnicah in katere herbicide naša operativa največ uporablja. Tako vidimo, da so to predvsem arboricid Arbokan oziroma preparati na bazi 2, 4, 5 T, kontaktni foliarni herbicid Gramoxon in talni triazinski herbicid Gesatop oziroma simazin.

Z ugotovitvijo, katere herbicide naša gozdarska operativa najpogosteje uporablja, pa se takoj pojavi vprašanje, ali je ta izbor glede na plevelne vrste ustrezen. Iz popisov plevelov v gozdnih drevesnicah v različnih fitogeografskih regijah Slovenije smo ugotovili, da je v naših drevesnicah veliko različnih plevelnih vrst. Razlike med posameznimi drevesnicami so predvsem v številčnosti pojavljanja posamezne plevelne vrste. Tako je nek plevel lahko zastopan nekje le posamično, drugod pa prevladuje. Le nekaj plevelov je bilo specifičnih, ki so se pojavljale, samo v določenih drevesnicah kot navadna regačica (*Aegopodium podagraria*), navadna madronščica (*Linaria vulgaris*) in še nekateri drugi.

Na splošno bi lahko rekli, da je od trav najpogostejša pirnica (*Agropyron repens*), često se pojavlja še enoletna latovka (*Poa annua*) in kostreba (*Echinochloa crus-galli*), ki se sicer ne pojavlja tako pogosto, kjer se pa pojavlja, je zelo številčna.

Od širokolistnih plevelov pa sta najpogostejši navadna zvezdica (*Stellaria media*) in gozdna potočarka (*Rorippa sylvestris*) nekoliko manj pogosti a dokaj številni so še navadni plešec (*Capsella bursa pastoris*), navadni grint (*Senecio vulgaris*), njivska gorjušica (*Sinapis arvensis*) ter njivski slak (*Convolvulus arvensis*), ki se pojavlja v večji pokrovnosti le tam, kjer smo zatrli druge plevela in smo tako slaku dali možnost, da se je neovirano širil.

Glede na zgoraj omenjene plevela, ki se najpogosteje in najštevilneje pojavljajo v naših drevesnicah, ugotavljamo, da je dosedanja uporaba herbicidov le do

Skupna količina vseh porabljenih herbicidov na posameznih gozdnih gospodarstvih izražena v kilogramih oz. litrih

Gozdno gospodarstvo	Leto								
	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
Bled	80	120	120	100	80				
Brežice					31	12	74	42	5
Celje				65	65	65	50	60	50
Kočevje					403	63	432	76	917
Kočevska Reka	10	10	10						
Kranj	39	40	41	22	21	21	7	8	8
Lesna Sl. Gradec	165	705	561	70	80	80	80	80	280
Ljubljana				12	12	12	15	12	63
Maribor	41	94	115	103	64	110	154	78	73
Nazarje	21	21	21				29	39	63
Novo mesto	61	64	65	111	90	122	146	117	171
Postojna									
Rast (Ljubljana)	90	120	90	10	10	10	10	10	10
Semesadike (Mengeš)	45	45	55	295	295	295	295	295	295
Tolmin		79	98	102					
Zavod za pog. in mel. Krasi Sežana	66	68	68	18	22	22	22	22	22
S k u p a j	618	1366	1242	918	1173	812	1318	839	1957

neke mere ustrezala dani populaciji plevelov, ostajali pa so predvsem odporni večletni pleveli. V najnovejšem času se je ta uporaba herbicidov tudi že nekoliko popestrila in z vse večjo ponudbo herbicidov na našem tržišču imamo možnost, da lahko uspešno zatremo že tudi pirnico, slak, potočarko, kostrebo in druge plevelce, ki so še ostajali po škropljenju, ne da bi pri tem poškodovali sadike.

Kakšna je količinska poraba herbicidov v drevesnicah in gozdnih sestojih na posameznih gozdnih gospodarstvih, pa vidimo iz naslednje preglednice (glej str. 229).

Prizak porabljenih sredstev na gozdnih gospodarstvih je zelo relativen prikaz. Ne gre za to, da je neko gospodarstvo bolj naklonjeno kemičnim sredstvom drugo zopet manj, temveč je poraba odvisna predvsem od velikosti drevesnice in obsega gozdnogojitvenih del, pri katerih uporabljajo herbicide. So tudi gozdna gospodarstva, ki nimajo svojih drevesnic ter sadike kupujejo v centralni drevesnici v Mengšu. Če hočemo torej delati kakršnekoli zaključke o uporabljenih herbicidih na posameznih gozdnih gospodarstvih, moramo upoštevati vse te okoliščine.

S tem prispevkom sem želela dati le kratek prikaz o porabljenih herbicidih, o prevladujočih plevelnih vrstah in razmišljanje o ekonomičnosti in varni uporabi herbicidov v gozdarstvu, saj vemo, da je gozd eden izmed zadnjih naravnih ekosistemov in ga je zato potrebno še posebej varovati.

Marjana Pavle, dipl. inž. gozd.

Podatki bodo morda pomagali nekaterim okoljebrižnikom k pravi predstavi. Pojavljajo se namreč skrbi, kako gozdarji z uporabo kemičnih sredstev v gozdovih zastrupljajo gozdni biotop, zlasti izvire pitne vode. 2000 kg porabljenih kemikalij v slovenskem gozdnem prostoru (1.000.000 ha) ali 2 mg/ha, je argument, ki mu komentar ni potreben. (Ali pa morda da — mogoče primerjava z drugimi onesnaževalci.)

Uredništvo

Literatura

1. Hölliger, E., Brun-Hool, J.: Ciba Geigy Weed Tables, Lucarno.
2. Kač, M.: Herbicidi, Ljubljana, 1970.
3. Kišpatič, J.: Primjena herbicida u šumarstvu, Zagreb, 1962.
4. Klingman, G.: Weed control: as science, New York, 1951.
5. Martinčič, A., Sušnik, F.: Mala flora Slovenije, Ljubljana, 1969.
6. * Pesticidi u svetu i u SFRJ, Biljni lekar, Zagreb, 1975, 4—6.
7. Pavle, M.: Uporaba herbicidov v gozdarstvu, Ljubljana, 1977 (raziskovalna naloga).

GOSPODARSKA GIBANJA V LETU 1978 V GOZDARSTVU IN GOSPODARSTVU SLOVENIJE

I. Uvod

Iz večine družbeno političnih dokumentov je razvidno, da je bil v Sloveniji v letu 1978 dosežen precejšen napredek v samoupravni organiziranosti združenega dela, da pa se prepočasno spreminja položaj delavca pri odločanju o razširjeni reprodukciji in pri uresničevanju dohodkovnih odnosov. Kljub pomembnim rezultatom pri uresničevanju ciljev in nalog v prvih treh letih tega srednjeročnega planskega obdobja bistveno zaostajamo za predvidevanji v povečanju družbene produktivnosti dela, stabilnejših gospodarskih gibanjih, odločnejšem uveljavljanju strukturnih sprememb v gospodarskih in družbenih dejavnostih ter pri skladnejših odnosih v delitvi družbenega proizvoda. Na podlagi teh ugotovitev in spoznanja, da je hitrejši razvoj samoupravnih odnosov ter povečanje odgovornosti delavcev za odpravo pomanjkljivosti nujnost, je bila sprožena »akcija zaključni račun 1978«.

V akcijo so bile vključene vse subjektivne sile, široko podporo pa je dobila tudi pri delavcih v združenem delu. Čeprav je bilo z akcijo preseženo formalno obravnavanje zaključnih računov, pa iz ocen akcije »zaključni računi 1978« razberemo nekatere njene pomanjkljivosti (premalo prikazani rezultati dohodkovnih odnosov med TOZD, premalo je poudarjen neposreden prispevek delavcev v temeljni organizaciji k rezultatom gospodarjenja, preveč pozornosti je posvečeno delitvi dohodka, premalo pa pogojem za pridobivanje dohodka ipd.). Kot največja pomanjkljivost je v analizah akcije omenjeno dejstvo, da so poročila o zaključnih računih, ki so jih ob akciji sestavljali v temeljnih organizacijah, v pretežni meri obravnavala le gospodarjenje temeljne organizacije same neodvisno od njenega položaja in njene dohodkovne povezanosti in soodvisnosti z drugimi temeljnimi organizacijami in v družbeni reprodukciji. Iz poročil tudi ni bilo dovolj razvidno ali so delavci v temeljni organizaciji glede na dane pogoje dobro ali slabo gospodarili. Ocenjujemo, da bodo podatki zbrani v pričujoči analizi dali vsaj delne odgovore za gozdarske temeljne organizacije tudi na ta vprašanja in bo ta analiza dopolnitev analiz, ki so bile pripravljene ob »akciji zaključni računi 1978«.

Kot je, lahko rečemo že tradicija, da obračuni tekočega obdobja niso primerljivi z istim obdobjem prejšnjega leta, velja to tudi za obračun leta 1978.

Finančni obračun poslovanja leta 1978 je namreč prvi, ki je narejen v skladu z novim zakonom o ugotavljanju in razporejanju celotnega prihodka in dohodka. Ta pa ne predpisuje samo drugačnega sistema obračuna celotnega prihodka, ampak vnaša tudi vrsto sprememb v sistem obračuna poslovnih stroškov in dohodka ter v vsebino posameznih kategorij dohodka in čistega dohodka. Nekatere teh sprememb so začele veljati šele prav z zaključnim računom za leto 1978. Da primerjava finančnih rezultatov poslovanja v letu 1978 z rezultati leta 1977 ni mogoča, je razvidno iz naslednjega:

1. V letu 1978 so organizacije združenega dela vštete v celotni prihodek tudi prihodek, prejet v petnajstih dneh po preteku obračunske dobe, če je dolžniško upniško razmerje nastalo v zadnjih petnajstih dneh po preteku obračunske dobe. V letu 1977 ter po preteku obračunske dobe vnovčene terjatve organizacije združenega dela niso smele všteti v celotni prihodek, ampak so le poslovne stroške znižale za del stroškov, vsebovan v teh terjativah.
2. Plačila za storitve delovnih skupnosti, amortizacijo, obračunano po stopnjah, ki so višje od predpisanih in izdatke za kazni, sodne stroške in takse so morale v letu 1978 vse organizacije združenega dela kriti iz dohodka, med-

tem ko so jih leto poprej le tiste organizacije združenega dela, ki so svoje samoupravne akte že v letu 1977 uskladile z zakonom o združenem delu.

3. Prejemki po pogodbah o delu so šteli v letu 1977 med osebne dohodke (oziroma dohodek), v letu 1978 jih organizacije združenega dela obračunajo med poslovnimi stroški, in sicer kot neproizvodne storitve.
4. Obresti za najete kredite so bile v letu 1977 obračunane kot skupni dohodek (pred razporeditvijo dohodka), v letu 1978 se krijejo iz dohodka kot del dohodka za druga plačila.
5. Del stanovanjskega prispevka za solidarnost in graditev domov za študente je bil v letu 1977 obračunan kot obveznosti iz dohodka, v letu 1978 pa kot skupna poraba delavcev iz čistega dohodka.
6. Izdatki za prehrano delavcev med delom (topli obrok) so bili v letu 1977 sestavni del osebnih prejemkov, v letu 1978 pa sklada skupne porabe.
7. Štipendije študentom in dijakom srednjih šol in nagrade učencem v gospodarstvu so bile v letu 1977 obračunane v okviru osebnih dohodkov, v letu 1978 pa kot obveznosti iz dohodka za druga plačila.
8. V delu čistega dohodka za poslovni sklad so bila v letu 1977 vsebovana tudi združena sredstva organizacij združenega dela v sklade skupnih rezerv, v letu 1978 so ta sredstva med delom čistega dohodka za rezervni sklad.
9. Del čistega dohodka za posojilo skladu federacije za kreditiranje hitrejšega razvoja je bil v letu 1977 posebej izkazan, v letu 1978 je sestavni del čistega dohodka za poslovni sklad.
10. V letu 1977 so organizacije združenega dela lahko obračunale akontacije osebnih dohodkov v zalogah neokrnjeno, v letu 1978 morajo vsaj 25 % osebnih dohodkov kriti iz celotnega prihodka, kar povečuje znesek razporejenih osebnih dohodkov v dohodku.
11. V vseh gozdarskih organizacijah združenega dela je razlika tudi v obračunu terenskega dodatka, v nekaterih pa tudi v obračunu prispevkov za biološka vlaganja. V letu 1978 je bil v gozdarstvu terenski dodatek tako rekoč ukinjen in so vsa gozdna gospodarstva pri novem vrednotenju zahtevnosti dela, pogoje dela, ki so bili prej plačani s terenskim dodatkom, vnesla v osnovo za pridobivanje osebnih dohodkov.

Čeprav se problem prispevkov za biološka vlaganja vleče že od leta 1976 dalje (ali je to zakonska obveznost ali materialni strošek) je do dokončne opredelitve prišlo šele v letu 1978. Tako so nekatera gozdna gospodarstva (Celje) upoštevala prispevka za biološka vlaganja kot obveznost iz dohodka šele v letu 1978, medtem ko so prej te prispevke obravnavali kot materialni strošek. Vse to so vzroki, da tudi po zaključnem računu za leto 1978 ne bomo mogli sprejeti ocene o uspešnosti ali neuspešnosti poslovanja temeljnih organizacij gozdarstva.

Spremembe v obračunu in vsebini posameznih prvin dohodka in čistega dohodka so tolikšne, da je primerjava podatkov v zaključnih računih leta 1978 z zaključnimi računi leta poprej neustrezna in da lahko napačne zaključke. To dejstvo pa morajo upoštevati vsi, ki bodo analizo prebirali in sprejemali na njeni osnovi zaključke in stališča.

II. Poslovni rezultati

1. Celotni prihodek in dohodek

1.1. Celotni prihodek

V letu 1978 je bil v gozdarstvu Slovenije dosežen celotni prihodek v znesku 3.843.308 tisoč dinarjev, kar je približno 1 % celotnega prihodka doseženega v

slovenskem gospodarstvu. V letu 1978 je celotni prihodek večji kot je bil v letu 1977 v gospodarstvu Slovenije za 23 %, v gozdarstvu pa le za 17 %. Porast celotnega prihodka je posledica spremenjenega obračuna (v gospodarstvu Slovenije in gozdarstvu približno 3 %), rasti proizvodnje, rasti cen proizvajalcev in rasti cen na drobno. Delna izjema od tega je le gozdarstvo, ki ima v letu 1978 manjši fizični obseg proizvodnje in prodaje kot leto poprej. Iz tega izhaja, da je večji celotni prihodek v gozdarstvu predvsem posledica rasti cen in spremenjenega načina obračuna.

Kako so vplivali posamezni dejavniki na rast celotnega prihodka je razvidno iz naslednje tabele: (Vir: mesečni statistični pregled SR Slovenije, Zavod SR Slovenije za statistiko).

Dejavnost	Proizvodnje	Indeksi cen	Št. zaposlenih
Gospodarstvo	107,7	108,8	103,8
Gozdarstvo	93	103,9	99,7

Poprečne cene lesnih gozdnih sortimentov so bile v letu 1978 višje kot v letu 1977 za 15 %. Razlika med indeksi cen, ki jih prikazuje statistika in povečanjem poprečnih cen, izračunanimi iz podatkov zbranih od posameznih gozdnih gospodarstev, je posledica izboljšane strukture gozdnih lesnih proizvodov.

Gozdarstvo pridobiva dohodek predvsem iz dejavnosti proizvodnje gozdnih lesnih sortimentov iz zasebnega sektorja in družbenega sektorja ter iz naslova gojitvenih del v zasebnem in družbenem sektorju. Izvirni dohodek gozdarstva je samo dohodek iz proizvodnje gozdnih lesnih sortimentov, saj so drugi prihodki odvisni od velikosti prihodka v izkoriščanju gozdov. Zato nihanje v proizvodnji gozdnih lesnih sortimentov povzroča praviloma nihanje tudi pri drugih prihodkih gozdarske OZD. V letu 1978 je bilo v gozdarstvu doseženega celotnega prihodka iz izkoriščanja gozdov družbenega sektorja 1.114.568 tisoč dinarjev, kar je le 12 % več kot leto poprej, v zasebnem sektorju pa 988.553 tisoč dinarjev, oziroma 14 % več kot leta 1977.

Porast celotnega prihodka je v gozdarstvu v letu 1978 nižji od porasta poprečnih cen. Iz tega izhaja, da je prodaja gledana skozi količine v letu 1978 nižja kot v letu 1977. Po podatkih Zavoda za statistiko je indeks količinske prodaje 93, medtem ko je po podatkih zbranih od posameznih gozdnih gospodarstev indeks prodaje 99. Po podatkih gozdnih gospodarstev je znašala v letu 1978 skupna prodaja v zasebnem sektorju 1.043.635 kubikov lesa, kar je približno toliko kot v letu 1977, medtem ko je v družbenem sektorju prodaja leta 1978 nižja kot v letu 1977 za 1 %.

Proizvodnja gozdnih lesnih sortimentov v letu 1978 je znašala samo 93 % proizvodnje leta poprej. Ker je prodaja gozdnih sortimentov višja od proizvodnje (vsaj po podatkih, ki so jih posredovala posamezna gozdna gospodarstva), so gozdna gospodarstva opravila del prodaje na račun znižanja zaloga. S tem pa so si ustvarila slabo osnovo za večjo prodajo v letu 1979.

V proizvodnji gozdnih lesnih sortimentov je opaziti največjo stagnacijo v proizvodnji industrijskega lesa in to pri hlodih za furnir in luščenje, kjer je indeks 45 in pri celuloznem lesu, kjer je indeks 64. Iz statističnih podatkov je torej razvidno, da v letu 1978 še ni doseženih pozitivnih premikov v proizvodnji celuloznega lesa. Eden glavnih vzrokov za sklenitev samoupravnega sporazuma za sodelovanje po načelih skupnega prihodka med gozdarstvom in Tovarno celuloze »Djuro Salaj«

Krško pa je bil prav možnost povečanja proizvodnje celuloznega lesa. Obraten pojav kot pri celuloznem lesu, je pri lesu za lesonitke in iverke, kjer beležimo indeks proizvodnje 155.

Če primerjamo rast blagovne proizvodnje in prodaje v slovenskem gozdarstvu z rastjo v drugih republikah in v jugoslovanskem gozdarstvu, vidimo, da je slovensko gozdarstvo med tistimi, ki v teh prvinah najbolj nazaduje. Kolikšna je bila v letu 1978 proizvodnja v posameznih republikah in kolikšna je stopnja rasti v primerjavi z letom poprej, je razvidno iz naslednje tabele (Vir podatkov: Realizacija proizvoda izkoriščanja šuma po republikama i pokrajinama u 1977 i 1978 godini, Opšte udruženje šumarstva):

Republika	Proizvodnja v 000 m ³	Indeks leto 1977 = 100
SFRJ	13.380	98
BiH	4.923	100
Črna gora	488	84
Hrvatska	3.378	99
Makedonija	502	96
Slovenija	2.339	93
Srbija	1.750	99

V letu 1978 se je spremenila tudi struktura prihodkov in sicer v korist prihodkov iz naslova deleža v skupnem prihodku in skupnem dohodku. V letu 1977 so predstavljali ti prihodki le 2,7 % celotnega prihodka v slovenskem gospodarstvu v letu 1978 pa 7 %. Povečanje deleža je sicer več kot dvakratno, vendar glede na nizko osnovo primerjave še premajhno.

V gozdarstvu je bilo realiziranega v letu 1977 5,5 % celotnega prihodka na račun prihodkov iz skupnega prihodka, v letu 1978 pa 7,5 %. Iz tega izhaja, da je pri urejanju dohodkovnih odnosov v gozdarstvu Slovenije v primerjavi s celotnim gospodarstvom opaziti stagnacijo.

1.2. Porabljena sredstva

Rast porabljenih sredstev je v letu 1978 v gozdarstvu nižja od rasti celotnega prihodka. Vendar zaradi spremenjenih postavk, ki se pokrivajo kot materialni stroški iz celotnega prihodka je težko ugotoviti, koliko so nižja porabljena sredstva rezultat spremenjenega obračuna in koliko boljšega dela. Različni vplivi so se v kazalnikih gospodarjenja odrazili takole:

Indeks rasti $\frac{1978}{1977}$

Dejavnost	Celotni prihodek	Porabljena sredstva	Dohodek
Gospodarstvo	123	118	139
Gozdarstvo	117	105	135

Zaradi spremenjenih predpisov so po ocenah Službe družbenega knjigovodstva v slovenskem gospodarstvu porabljena sredstva v letu 1978 manjša za 10 %. V gozdarstvu je ta procent znatno višji, ker vplivajo na njegovo velikost poleg spremenjenih predpisov, ki veljajo za vse organizacije združenega dela še poseb-

nosti, ki se nanašajo samo na gozdarstvo. Tako so v letu 1977 nekatere temeljne organizacije in obrati za kooperacijo izkazovali prispevke za biološka vlaganja med materialnimi stroški, v letu 1978 pa kot del dohodka. Pomemben vpliv na povečanje dohodka imajo v gozdarstvu tudi terenski dodatki. S spremembo pomožnega sporazuma o razporejanju dohodka in delitvi sredstev za osebne dohodke, so bili dogovorjeni drugačni kriteriji za pridobivanje pravice za izplačilo terenskega dodatka. Na ta način večina delavcev sekačev in drugih terenskih delavcev ni več upravičena do terenskega dodatka. Zato je indeks povečanja stroškov za dnevnice, terenski dodatek in druga povračila stroškov v gozdarstvu 55, v gospodarstvu Slovenije pa 119.

V letu 1978 opazamo v strukturi porabljenih sredstev kvalitativne spremembe. Če smo ob devetih mesecih leta 1978 na osnovi takratnih podatkov postavili trditev, da je nizka rast porabljenih sredstev posledica nizke rasti akontacij za prevzeti les in nizke rasti amortizacijskih sredstev, ob koncu leta ta trditev ne drži več. Akontacije kmetom so namreč bolj porasle kot je porasla realizacija izkoriščanja gozdov zasebnega sektorja in bolj kot je poprečen porast porabljenih sredstev. Tako je obseg sredstev, ki je bil že tekom leta razdeljen kmetom večji v letu 1978 kot v letu 1977 za 18 %, medtem ko je dosežena prodaja iz zasebnega sektorja večja kot je bila v letu 1977 le 14 %. Iz tega izhaja, da so delavci v obratih za kooperacijo v letu 1978 uspešnejši in bolj ekonomično opravljali svoje naloge in s tem omogočili kmetom v doseženi prodajni ceni večji delež kot leto poprej.

Tudi minimalna amortizacija osnovnih sredstev je v letu 1978 večja kot je bila leto prej. Iz tega izhaja, da so si gozdarske temeljne organizacije na račun nižjega dohodka ustvarile večja sredstva za reprodukcijo.

1.3. Dohodek in njegova razporeditev

Če od celotnega prihodka odštejemo porabljenega sredstva, dobimo realizirani dohodek. Ta je bil v letu 1978 večji kot leto poprej v gospodarstvu Slovenije 39 %, v gozdarstvu pa 35 %. Iz podatkov o rasti celotnega prihodka in dohodka bi lahko zaključili, da je v letu 1978 gospodarstvo Slovenije poslovalo izredno ekonomično. Vendar zaradi vplivov o katerih smo govorili že v uvodu in pri analiziranju posameznih prvin gospodarjenja, ne moremo trditi, da je večji dohodek posledica boljšega dela.

Tudi v letu 1978 je nekaž organizacij razdelilo več dohodka kot ga je ustvarilo. Ob koncu leta 1978 je v slovenskem gospodarstvu izkazalo izgubo 125 organizacij združenega dela in sicer za 912.789 tisoč dinarjev. V gozdarstvu je bila v letu 1978 izguba malenkostna in znaša samo 1,9 % izgube leta poprej. Iz podatkov, ki so na razpolago za presojanje uspešnosti poslovanja gozdarskih OZD ne moremo zaključiti, da je gozdarstvo poslovalo nadpoprečno uspešno, pa je kljub temu realiziralo manj izgube kot v prejšnjih letih. Iz tega izhaja, da je bila izguba, ki se je pojavljala v prejšnjih letih v nekaterih gozdarskih temeljnih organizacijah posledica predvsem neurejenih dohodkovnih odnosov znotraj gozdnogospodarskih območij.

Analize porabe dohodka v letu 1978 in v letu 1977 so pokazale, da v teh dveh letih razporejanja dohodka ni bilo opravljeno v skladu s razmerji dogovorjenimi v družbenem planu. Sredstva za razširitev materialne osnove dela so rasle počasneje od rasti dohodka, sredstva za zadovoljevanje splošne, skupne porabe pa hitreje od rasti dohodka. Zato so v resoluciji o družbenoekonomskem razvoju za leto 1978 razmerja delitve dohodka še ostreje načrtovana v korist sredstev za raz-

širitev materialne osnove dela. Organizacije združenega dela so morale že ob začasni delitvi (polletju in devetih mesecih leta) preveriti skladnost opravljene delitve dohodka z načrtovano ter v primeru odstopanj ukrepati, da se dogovorjena razmerja zagotove. Ob polletju leta 1978 smo ugotovili, da se ne uresničujejo dogovorjena razmerja v delitvi dohodka. Glavni vzrok neizpolnjevanja dogovorjenih razmerij pa ni bila rast skupne in splošne porabe izven TOZD, ampak rast osebne in skupne porabe v organizacijah združenega dela. Če bi hoteli doseči, da bi se rast osebnih dohodkov izraziteje premaknila v korist sredstev za razširjanje materialne osnove dela, potem bi morali v drugem polletju zadrževati rast osebnih dohodkov in skupne porabe.

Kako pa so ob koncu leta delavci v gozdarstvu razporedili dohodek, je razvidno iz naslednje tabele:

Prvina	1977	1978	Indeks
1. Prispevki za skupno porabo	78.222	83.824	107
2. Prispevki za splošno porabo	11.861	11.837	99
3. Prispevki za biološka vlaganja	229.307	263.538	114
4. Del dohodka za delovno skupnost	39.390	140.752	357
5. Del dohodka iz izjemnih ugodnosti	32.508	41.709	128
6. Del dohodka za amor. nad minimalo	103	12.206	11850
7. Del dohodka za drugo poslovno porabo	23.794	107.480	451
8. Čisti dohodek	917.274	1.131.662	123
Skupaj razporejeni dohodek	1.322.461	1.793.008	136

Iz podatkov je razvidno, da so v letu 1978 organizacije združenega dela s področja gozdarstva razporedile za 35 % več dohodka kot v letu 1977 (ker je izguba malenkostna, so ga razporedile skoraj toliko kot so ga ustvarile).

Kot je iz podatkov razvidno, je bila rast porabe za posamezne namene različna. Tako je del dohodka, ki je bil namenjen skupni porabi porastel samo za 7 %, medtem ko je tisti del dohodka, ki so ga morale temeljne organizacije gozdarstva prispevati za splošno porabo v letu 1978 celo nižji kot v letu 1977 (indeks 99). Bistven vpliv na obseg nizke rasti obveznosti so imele nižje stopnje pri davku iz dohodka TOZD, pa tudi razširitev davčnih olajšav je prispevala svoj delež.

Prispevki za biološka vlaganja v zasebnem sektorju so se v letu 1978 v primerjavi z letom poprej povečali za 14 %, to je toliko kot se je povečala realizacija zasebnega sektorja. Iz tega bi izhajalo, da je poprečna stopnja prispevkov za biološka vlaganja v zasebnem sektorju v letu 1978 enaka kot je bila v letu 1977. Po prodanem kubiku lesa je bilo oblikovanih v letu 1978 v zasebnem sektorju 119 din prispevkov, oziroma 12,7 % od dosežene prodajne cene gozdnih lesnih sortimentov v zasebnem sektorju. V letu 1977 so znašali prispevki za biološka vlaganja 105 dinarjev po prodanem kubiku ali 11,4 % od dosežene prodajne cene.

Prispevki za biološka vlaganja družbenega sektorja so bili oblikovani v letu 1978 v višini 139.453 tisoč dinarjev, kar pomeni 106 din po prodanem kubiku lesa in 11,8 % od dosežene prodajne cene. V letu 1977 je bilo prispevka za biološka vlaganja v družbenem sektorju oblikovanega znatno manj, saj je bil znesek po prodanem kubiku le 90 din ali 10,1 % od dosežene prodajne cene.

Med obveznostmi iz dohodka velja omeniti izredno povišanje dela dohodka namenjenega za financiranje skupnih služb. Delno je visok porast dohodka za skupne službe posledica dejstva, da v letu 1977 vse delovne organizacije niso delovnih skupnosti finansirale iz dohodka, ampak iz materialnih stroškov. V de-

lovnih skupnosti skupnih služb je v slovenskem gospodarstvu zaposlenih 58.309, v gozdarstvu Slovenije pa 981. Zaposleni v skupnih službah zavzemajo v slovenskem gospodarstvu 9,3 % vseh zaposlenih, v slovenskem gozdarstvu pa skoraj 12 % vseh zaposlenih. Vzrok za nadpovprečno število zaposlenih v gozdarskih skupnih službah je v precejšnji meri dejstvo, da delavci v gozdarskih delovnih skupnostih ne opravljajo samo dejavnosti, ki po zakonu o združenem delu sodi v dejavnost skupnih služb, ampak tudi gospodarske dejavnosti (taksacija ipd.).

Poprečno realizira vsak delavec v skupnih službah v slovenskem gospodarstvu 249.000 din celotnega prihodka, v gozdarstvu pa 244.000 dinarjev. Ker pomeni celotni prihodek skupnih služb odhodek za temeljne organizacije, pomeni nižji celotni prihodek delovne skupnosti skupnih služb nižji odhodek temeljnih organizacij in večji njihov čisti dohodek. Iz tega izhaja, da so k velikosti realiziranega čistega dohodka v TOZD pripomogli v gozdarstvu tudi delavci skupnih služb, ki so ali delovali izredno ekonomično ali pa so se zadovoljili z nizkimi dohodki in nizkimi drugimi prejemki.

V letu 1978 je opaziti tudi premik pri oblikovanju dohodka iz izjemnih ugodnosti iz gozdov družbenega sektorja. Kljub temu, da so se v letu 1978 tiste prvine celotnega prihodka (amortizacija) in dohodka (prispevki za biološka vlaganja), ki zmanjšujejo obseg dohodka iz izjemnih ugodnosti povečevale progresivno, je dohodek iz izjemnih ugodnosti za 28 % večji kot leto poprej. Iz tega izhaja, da so poslovale temeljne organizacije v gozdarstvu ali bolj racionalno ali pa imele pri proizvodnji ugodnejše pogoje kot v prejšnjih letih.

Za leto 1978 velja omeniti tudi nekatere druge prvine porabe dohodka, ki so pomemben vzrok, da je bil dosežen čisti dohodek nižji kot dohodek. Med takšne sodi del dohodka za poslovno porabo, kamor spada del dohodka za članarine z indeksom 190, del dohodka za takse, kazni in sodne stroške z indeksom 290, del dohodka za povračila stroškov plačilnega prometa v državi z indeksom 281 in še nekateri drugi odhodki iz dohodka.

1.4. Čisti dohodek in njegova razporeditev

Čeprav so se odhodki iz dohodka, ki pomenijo finansiranje splošne in skupne porabe v nekaterih prvinah zmanjšali, je čisti dohodek porasel manj kot pa dohodek. Vzrok za nižjo rast je kot rečeno predvsem v povečanju nekaterih izdatkov iz dohodka za poslovno porabo. Razen nekaterih izjem, so to predvsem tisti izdatki, ki imajo po svoji vsebini enak značaj kot materialni stroški in na njihovo višino lahko vplivajo delavci TOZD s svojimi poslovnimi odločitvami.

Čisti dohodek so delavci v gozdarstvu razporedili za naslednje namene:

Prvina	Skupaj gozdarstvo	
	znesek	indeks leto 1977 = 100
Del čistega dohodka:		
— za osebne dohodke	893.297	122
— za stanovanjsko izgradnjo	59.020	156
— za druge nam. v skl. sk. porabe	76.351	109
a) za kmete	4.786	132
b) za delavce	71.565	108
— za poslovni sklad	49.877	111
— za rezervni sklad	39.441	162
— za druge namene	13.676	149

Del dohodka, ki je namenjen osebnim dohodkom se je v gozdarstvu povečal v letu 1978 v primerjavi z letom poprej za 22 %, poprečno v slovenskem gospodarstvu pa 24 %. Kot smo že omenili, so morale gozdarske temeljne organizacije v letu 1978 uveljaviti določila panožnega sporazuma o razporejanju čistega dohodka in delitvi sredstev za osebne dohodke glede terenskega dodatka. To pa pomeni, da so morali v vseh tistih temeljnih organizacijah, kjer so prej del težjih pogojev dela plačevali s terenskim dodatkom, težje pogoje dela upoštevati pri opredeljevanju zahtevnosti dela. Na ta način so morali sredstva za osebne dohodke povečati približno za 10 %.

V letu 1978 je tudi sprememba pri evidentiranju pogodb o delu. Prej so se pogodbe o delu evidentirale med osebne dohodke, v letu 1978 pa med materialne stroške. Nekatera gozdna gospodarstva so pri prikazovanju osebnih dohodkov upoštevala takšno določilo tudi pri podatkih za leto 1977, druga pa ne. Zato je težko oceniti kolikšno je dejansko povečanje osebnih dohodkov. Na vsak način pa lahko iz prikazanih podatkov zaključimo, da je rast osebnih dohodkov v gozdarstvu v letu 1978 pod poprečjem gospodarstva.

Rekli smo že, da je Resolucija o družbenoekonomskem razvoju v letu 1978 začrtala razmerja v delitvi dohodka. Delitev dohodka bi morala biti izvedena tako, da bi se sredstva za razširitev materialne osnove dela povečala bolj kot dohodek, vse druge kategorije porabe, še posebej osebne, skupne in splošne pa manj kot dohodek. Sredstva za osebne dohodke bi morala rasti za 10 % počasneje od rasti dohodka.

Zaradi že navedenih bistvenih razlik v sistemu obračuna in vsebini posameznih prvin dohodka ni moč preverjati skladnosti opravljene delitve dohodka z določili Resolucije. Podatke bi bilo treba najprej očistiti vseh obračunskih razlik. Kljub določenim zadržkom pa lahko zaključimo, da je bila v letu 1978 delitev dohodka skladnejša resolucijskim določilom kot prejšnja leta.

Še nekaj besed o akumulacijski in reprodukcijski sposobnosti gospodarstva in gozdarstva Slovenije.

Pod reprodukcijsko sposobnostjo razumemo sposobnost obnavljanja procesa materialne proizvodnje v enakem zmanjšanem ali povečanem obsegu. Reprodukcijsko sposobnost lahko opazujemo z vidika posamezne proizvodne enote (njene individualne reprodukcije) z vidika posameznega gospodarstva in z vidika družbene skupnosti — v smislu celovite družbene reprodukcije.

Čim širše opazujemo reprodukcijsko sposobnost, tem večji obseg sredstev zajamemo v tisti del, ki pomeni obnavljanje procesa proizvodnje. Reprodukcijska sposobnost je kot že rečeno enostavna ali razširjena. Razširjeno reprodukcijo omogoča akumulacija, ki determinira možnost razširjene reprodukcije. Zato pravimo, da je akumulacijska sposobnost neke organizacije združenega dela, skupine organizacij, panoge ali področja gospodarstva ali celotnega gospodarstva, tista sposobnost, ki omogoča razširitev reprodukcije. Enako kot velja za sredstva za reprodukcijo, velja tudi za sredstva za akumulacijo, da med nje lahko upoštevamo tem več sredstev s čimširšega vidika jo opazujemo. Ta kratek uvod je bil potreben zaradi tega, ker je gozdarstvo panoga dejavnosti, ki pridobiva sredstva za reprodukcijo, tako biološka kot tehnična, iz lastnih virov in tujih virov. Zato je treba pri opredeljevanju akumulacijske sposobnosti gozdarstva poleg sredstev, ki jih oblikujejo za namene reprodukcije posamezne temeljne organizacije, upoštevati tudi tista sredstva, ki jih v ta namen prispeva primarna predelava lesa in drugi. V analizi so sredstva za reprodukcijo prikazana s stališča oblikovanja teh sredstev v gozdarstvu. Tako smo med reprodukcijska sredstva uvrstili amortiza-

cijo (minimalna in nadminimalna), dohodek iz izjemnih ugodnosti in del čistega dohodka namenjenega za poslovni sklad.

Sredstva za reprodukcijo so se v gozdarstvu povečala v letu 1978 v primerjavi z letom poprej za 22 %, kar je polovico anj kot v gospodarstvu Slovenije. Sredstva za akumulacijo so v gozdarstvu v letu 1978 večja kot so bila enaka sredstva leta poprej za 41 %, v gospodarstvu Slovenije pa kar za 57 %.

Povečanje reprodukcijskih sredstev je v gozdarstvu relativno skromno kljub temu, da so sredstva za osebne dohodke porasla manj kot v poprečju gospodarstva.

1.5. Osebni dohodki

Pomembna prvina analize gospodarjenja je tudi gibanje osebnih dohodkov. Občani se vključujejo v združeno delo zato, da pridobivajo osebne dohodke in s tem možnost vzdrževanja določenega življenjskega standarda. Osebni dohodki delavcev ne morejo biti pod določenim minimumom, ker bi to ogrožalo možnost reprodukcije delovne sile in s tem možnost dela. To je bil verjetno tudi vzrok, da so se osebni dohodki kljub sprejeti obveznosti, da se morajo gibati v mejah čistega dohodka, gibal bolj v odvisnosti od življenjskih stroškov kot v odvisnosti od dohodka. Osebni dohodki so rasli znatno hitreje kot pa dohodek. V letu 1978 je slika obrnjena. Osebni dohodki so porasli manj kot dohodek in čisti dohodek. Ni lahko ugotoviti, ali je to posledica dejstva, da so se delavci v temeljnih organizacijah začeli zavedati, da ne morejo porabiti tistega, kar niso ustvarili ali pa dejstva, da je v letu 1978 zaradi administrativnih vplivov (sprememba v obračunu) dohodek in čisti dohodek toliko porasel, da so si delavci z osebnimi dohodki zagotovili določen življenjski standard, čeprav so v ta namen angažirali manjši del dohodka oziroma čistega dohodka.

V letu 1978 je bila rast osebnih dohodkov nad rastjo življenjskih stroškov, zato se je večina zaposlenim življenjski standard povečal. Indeks življenjskih stroškov je bil v letu 1978 115,7, gibanje osebnih dohodkov pa naslednje:

Dejavnost	Poprečni izplačani neto OD	Indeks rasti 1977 = 100
Gospodarstvo SRS	5.690 din	117
Gozdarstvo	6.208 din	119

Od poprečja gospodarstva odstopa gozdarstvo v osebnih dohodkih za 9 %, to pa je manj kot je k višjim osebnim dohodkom prispeval spremenjeni način obračuna terenskega dodatka. Zato lahko z gotovostjo trdimo, da so osebni dohodki zaposlenih v gozdarstvu kljub pospešeni rasti v letu 1978 v primerjavi s poprečjem gospodarstva še zmeraj prenizki.

Zavod SR Slovenije za statistiko objavlja v svojih informacijah, ki zadevajo osebne dohodke strukturo delavcev posameznih dejavnosti glede na velikost čistega dohodka.

Zadnji razpoložljivi tovrstni podatki se nanašajo na devetmesečno poprečje leta 1978.

Podatki so naslednji:

Čisti osebni dohodki

	Do 2500 din	2501 do 3000	3001 do 3500	3501 do 4000	4001 do 4500	4501 do 5000	5001 do 6000	6001 do 7000	7001 do 8000	8001 do 9000	9001 do 10.000	10.001 do 12.000	Nad 12.000 din
Gosp.	0,1	1,6	5,3	9,8	12,7	13,4	21,8	14,3	8,5	4,9	3,0	2,8	1,8
Gozd.	0,1	0,6	2,1	3,8	6,7	9,6	26,5	21,5	11,9	7,3	4,5	3,8	1,6

V višini osebnih dohodkov se odraža tudi težavnost dela, saj so pogoji dela eden izmed bistvenih kriterijev za ugotavljanje sestavljenosti dela in s tem osnove za osebni dohodek. V gozdarstvu ima samo 4,5 % zaposlenih osebni dohodek do 4000 din mesečno, medtem ko je takšnih delavcev v gospodarstvu Slovenije kar 16,8 %. Ker odpade v gozdarstvu precejšen delež zaposlenih na delavce sekače in gojitelje, ki delajo v težjih pogojih dela in pri katerih znaša povprečen osebni dohodek od 5000 do 7000 din je v gozdarstvu kar 64,4 % vseh zaposlenih, pri katerih je povprečen mesečni dohodek od 4000 do 7000 din. Če računamo, da je v gozdarstvu samo 8000 zaposlenih, od tega precej začasno in da je samo 1,6 % zaposlenih, ki imajo nad 12.000 din osebnega dohodka, lahko zaključimo, da so visoki osebni dohodki v gozdarstvu redka izjema. Izredna koncentracija delavcev v razredih od 4000 do 7000 din kaže na relativno majhne razpone v osebnih dohodkih za posamezna dela. To pa pomeni, da se v gozdarstvu premalo upošteva načelo delitve po delu. Ta pomanjkljivost je posledica relativno slabih finančnih rezultatov poslovanja v gozdarstvu, ki ne dopuščajo v osebnih dohodkih prevelikih razponov. Delavcem sekačem in drugim nekvalificiranim delavcem je treba, zaradi možnosti reprodukcije delovne sile in zaradi izredne fluktuacije, zagotoviti ustrezne osebne dohodke, razponi v osebnih dohodkih pa se uveljavljajo le tam, kjer to dohodek dopušča.

III. Kazalniki poslovnega uspeha

Po določilih zakona o združenem delu morajo delavci stalno spremljati (da bi lahko smotno in racionalno gospodarili z dohodkom) rezultate svojega dela in rezultate poslovanja temeljne organizacije. Ker je dohodek, ki ga delavci pridobivajo v temeljni organizaciji združenega dela materialna osnova pravice delavcev, da odločajo o pogojih in rezultatih svojega dela in glavni motiv dela in merilo uspešnosti ter odgovornosti delavcev za uspešno delo in razpolaganje z družbenimi sredstvi predvideva zakon, da delavci:

- a. primerjajo rezultate tekočega obdobja z rezultati preteklih obdobij ter predvidenimi rezultati;
- b. primerjajo svoje rezultate z rezultati drugih temeljnih organizacij:
 - s katerimi so združili delo in sredstva,
 - ki opravljajo isto ali sorodno dejavnost in
 - s katerimi so sklenili samoupravni sporazum ali družbeni dogovor o temeljih plana.

Z uspešnostjo poslovanja v najširšem smislu razumemo stopnjo uresničevanja splošnega ekonomskega načela na katerem temelji vsako smotno odločanje v gospodarstvu. Splošno ekonomsko načelo je opredeljeno kot načelo doseganja določenega učinka s čimmanjšimi sredstvi ali doseganje največjega učinka z določenimi sredstvi. Za presojo uresničevanja splošnega ekonomskega načela, to je uspešnosti poslovanja organizacij združenega dela, je treba izbrati ustrezne

kazalnike oziroma mere uspešnosti. Najti ustrezno mero pa ni lahka naloga. V jugoslovanski teoriji je znanih precej mer, ki naj bi razkrivale ali so organizacije združenega dela dobro ali slabo poslovale. Kljub velikemu številu predlaganih mer, pa z nobeno od dosedaj znanih ne moremo zanesljivo ugotoviti ali je organizacija združenega dela glede na dane pogoje dobro ali slabo poslovala.

Poleg tega pa ni kazalnika v katerem bi se zrcalile vse ali večino vidikov sprememb. Zato je ponavadi treba izbrati več kazalnikov. Slabost teh kazalnikov pa je, da so parcialni, z njimi lahko zasledujemo enega od mnogih ekonomskih principov. Druga njihova značilnost pa je, da se lahko gibljejo zelo divergentno. Visoko stopnjo uresničevanja določenega ekonomskega načela lahko dosežemo na račun zanemarjanja drugih načel. Zato je nujno ugotavljati več kazalnikov hkrati.

Ker je dohodek TOZD glavni nagib za delo in merilo za uspešnost poslovanja, smo ocenili, da sta za analizo delovanja TOZD najprimernejša kazalnika uspešnosti:

1. dohodek na delavca;
2. dohodek v primerjavi s povprečno uporabljenimi poslovnimi sredstvi.

Ta dva kazalnika v sintetični obliki prikazujeta uspešnost ali neuspešnost poslovanja in vsi drugi kazalniki se zrcalijo v teh dveh in pojasnjujejo njuno velikost. Zato bomo pozornost pri ugotavljanju uspešnosti poslovanja organizacij združenega dela posvetili le tema dvema.

»Dohodek na delavca« in »dohodek v primerjavi s povprečno uporabljenimi sredstvi« sta enostavni meri, zato vsaka za sebe enostranski. Tako je mera »dohodek na delavca« zelo enostranska mera, saj pripisuje ves dohodek živemu delu. Nasprotno pa je mera »dohodek v primerjavi s povprečno uporabljenimi poslovnimi sredstvi« pomanjkljiva zaradi tega, ker pripisuje ves dohodek sredstvom kot minulemu delu. Zato je nujno, v analizo zajeti oba kazalca povezano in ocenjevati poslovanje organizacij združenega dela istočasno skozi oba. Le na ta način pridemo do razširjenega ali poglobljenega spoznanja o poslovanju, saj jasneje spoznamo zveze med posameznimi pojavi.

Ker pa je lahko dohodek večji ali manjši zavoljo različnih vzrokov, smo poleg mer uspešnosti izbrali še druge kazalnike iz zakona o združenem delu in odloka o kazalcih za izkazovanje rezultatov dela delavcev in poslovanja temeljne organizacije združenega dela in odloka, nekaj parcialnih mer, ki bolj podrobno pojasnjujejo delovanje organizacij združenega dela.

Parcialne kazalnike oziroma mere bi lahko razdelili v dve skupini:

1. tiste, ki razkrivajo pogoje pri pridobivanju dohodka;
2. tiste, ki razkrivajo, kako je bil ustvarjeni dohodek oziroma čisti dohodek razporejen.

Mere, ki razkrivajo pogoje pri pridobivanju dohodka, naj bi pokazale, ali je večji dohodek posledica angažiranega družbenega kapitala, boljše opremljenosti dela ali pa tistih prvin gospodarjenja na katere delavci vsakodnevno vplivajo pri svojem delu. Najpomembnejši kazalec, ki naj bi pokazal pogoje pri pridobivanju dohodka, je:

»povprečno uporabljena poslovna sredstva na delavca«. Kazalnik pove, koliko poslovnih sredstev (osnovnih in obratnih) odpade na delavca in daje predstavo o tem, koliko oziroma v kakšnem sorazmerju je tekoče delo združeno s sredstvi.

Kazalnik vpliva na velikost dohodka premosorazmerno. Večja opremljenost s sredstvi mora imeti za posledico večji dohodek.

Dohodek, ki ga dosežejo delavci v organizacijah združenega dela, potem razporejajo na del za splošno in skupno porabo, na del za zadovoljevanje svojih

osebnih in skupnih potreb, na del za razširjanje materialne osnove dela in za rezerve.

Iz razporeditve dohodka in čistega dohodka ugotovimo ali so delavci pri razporejanju dohodka bolj upoštevali interes delavca kot proizvajalca in potrošnika in vloženemu delu neustrezni delež dohodka namenili za osebne dohodke. To ugotavljamo s kazalnikoma:

1. osebni dohodek in sredstva skupne porabe na delavca;
2. čisti osebni dohodek na delavca.

S tema kazalnikoma ugotovimo ali se osebni dohodki gibljejo skladno z doseženim dohodkom. Kažejo, ali se delež dohodka za osebne dohodke in sklad skupne porabe giblje tako kot smo se dogovorili z resolucijo in panožnimi sporazumi o delitvi čistega dohodka in razporejanju sredstev za osebne dohodke. Z njimi je mogoče vsaj načeloma ugotavljati ali je v organizacijah združenega dela izvedena delitev po delu ali ne.

Pri razporejanju dohodka pa morajo delavci tudi upoštevati dejstvo, da je treba razširjati materialno osnovo dela in s tem ustvarjati danes pogoje za boljši jutri. Med najpomembnejše kazalnike razdelitve čistega dohodka, ki kažejo, kako delavci skrbijo za razširjanje materialne osnove dela lahko uvrstimo:

1. akumulacija v primerjavi s poprečno uporabljenimi poslovnimi sredstvi;
2. delež akumulacije v dohodku;
3. sredstva za reprodukcijo v primerjavi s poprečno uporabljenimi sredstvi.

Akumulacija v primerjavi s poprečno uporabljenimi poslovnimi sredstvi je v naših razmerah zelo pomemben kazalnik, izraža akumulacijsko stopnjo, po kateri izločajo sredstva za razširjeno reprodukcijo posamezne organizacije združenega dela oziroma sektorji gospodarstva. Čeprav akumuliranje ni družbeno dogovorjeno, pa širši družbeni interes zahteva oblikovanje sredstev za reprodukcijo sorazmerno z velikostjo sredstev s katerimi upravljajo delavci v organizacijah združenega dela. Le na ta način se namreč lahko oblikuje zadosten obseg sredstev za razširjeno reprodukcijo in realizira združevanje sredstev po načelu udeležbe v skupaj ustvarjenem dohodku.

Kazalnik »sredstva za reprodukcijo v primerjavi s poprečno uporabljenimi poslovnimi sredstvi« prav tako kot prejšnji kazalnik kaže interes delavcev za razširitev materialne osnove dela, s to razliko, da kaže prvi kazalnik skrb za razširjeno reprodukcijo, medtem ko se v drugem odražajo odločitve glede celotne reprodukcije v OZD.

Kazalnik	Gospodarstvo			Gozdarstvo		
	1977	1978	Indeks	1977	1978	Indeks
1. Dohodek na delavca v 000 din	144	195	134	161	217	134
2. Dohodek v primerjavi s pop. upor. posl. sredstvi v %	35	36	102	62	61	90
3. Pop. upor. poslovna sred. na delavca v 000 din	412	526	127	258	354	136
4. Akum. v prim. s poprečno upor. posl. sredstvi v %	0,03	0,04	133	0,04	0,04	100
5. Delež akumulacije v dohod. v %	11	12	109	6	7	116
6. Sred. za repr. v prim. s pop. upor. posl. sredstvi v %	0,08	0,08	100	0,09	0,09	100
7. Osebni dohodki in sredstva skup. porabe na del. v 000 din	95	118	123	102	126	123
8. Čisti os. dohodek na del. v din	4850	5690	117	5184	6208	119

Zadnji kazalnik, ki bi ga bilo treba po našem mnenju podrobneje analizirati pove, kolikšen del dohodka so delavci namenili za akumulacijo. Če je ta kazalnik relativno nižji kot prejšnja dva, delavci niso racionalno gospodarili z družbenimi sredstvi. Z relativno visoko opremljenostjo so dosegli relativno nizek dohodek. Pri svojih odločitvah niso upoštevali načelo racionalnosti.

Kakšno je bilo gospodarjenje v gozdarstvu v primerjavi z gospodarstvom, če ga ocenjujemo skozi kazalnike, za katere smo ocenili, da na eni strani pojasnjuje pogoje poslovanja, uspešnost izkoriščanja teh pogojev in ustreznost razporejanja dohodka in čistega dohodka glede na dane pogoje? Odgovor na to kaže naslednja tabela (glej str. 242).

IV. Sklepne ugotovitve

Iz podatkov v analizi lahko zaključimo, da so finančni rezultati v letu 1978 relativno dobri. Po večletnih prizadevanjih je v letu 1978 prvič uspelo, da se je osebna in splošna poraba gibal skladno z rastjo dohodka. Seveda lahko takšne zaključke sprejemamo samo na osnovi finančnih podatkov prikazanih v obrazcih zaključnega računa. Že v uvodu pa smo pojasnili, da je na rezultate gospodarjenja v letu 1978 vplivala vrsta dejavnikov, ki onemogočajo realno primerjavo uspešnosti poslovanja, v rezultatih pa se zrcali tako, da lahko privedejo do napačnih zaključkov. Če le površno poznamo prikazovanje podatkov o finančnem poslovanju organizacij združenega dela lahko ugotovimo:

- da je dobršen del rasti dohodka le posledica drugega obračuna poslovnih stroškov,
- da se na račun drugega obračuna celotnega prihodka povečuje rast celotnega prihodka,
- da se s prenosom dela stanovanjskega prispevka v čisti dohodek zmanjšujejo obveznosti iz dohodka in povečuje čisti dohodek,
- da se z vključitvijo posojila skladu federacije za kreditiranje hitrejšega razvoja v del čistega dohodka za poslovni sklad povečuje rast dela dohodka za katerega smo dosedaj ocenjevali, da je namenjen razširitvi materialne osnove dela v OZD,
- da je stvarna rast osebnih dohodkov v večini TOZD drugačna od prikazane, ker v letu 1978 med osebnimi dohodki ni več prejemkov na račun pogodb o delu, štipendij, nagrad učencev v gospodarstvu in izdatkov za topli obrok in tako dalje.

Za realno ocenitev uspešnosti poslovanja je treba vse te vplive izločiti. To pa niso sposobni opraviti drugi, kot analitiki v organizacijah združenega dela, ki spremljajo podatke analitično in poslovne dogodke evidentirajo brez vplivov spremenjenega obračuna. Zato lahko z gotovostjo sprejemajo sodbo o tem, kako so bile za leto 1978 sprejete obveznosti dejansko tudi izvršene, le tisti, ki imajo na razpolago dodatne informacije o tem, kolikšen vpliv imajo v zaključnih računih za leto 1978 obračunske spremembe.

Slavka Kavčič, dipl. oec.

Literatura

1. Publikacije Službe družbenega knjigovodstva v SR Sloveniji — Centrala Ljubljana
2. Obrazci za zaključni račun gozdnih gospodarstev v SR Sloveniji
3. Kavčič Slavka: Analiza nekaterih uspešnosti poslovanja TOZD, Gospodarski vestnik št. 10/77
4. Zakon o združenem delu, Uradni list SFRJ št. 53/76
5. Odlok o kazalcih za izkazovanje rezultatov dela delavcev in poslovanja temeljne organizacije združenega dela (Uradni list SFRJ, št. 8/78)

GOZD BOMO SPOZNALI Z AKTIVNO UDELEŽBO PRI OBNOVI GOZDOV

V roke sta mi prišli dve brošurici »Dečji dan za pogozdovanje« iz l. 1936 (brez navedbe avtorja) in 1939 (avtor ing. Viktor Novak), ki ju je natisnila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. Pod naslovom piše z debelimi črkami: Navodilo za učiteljstvo. Tako se vidi že iz naslovnih strani, da je bilo delo v gozdu in spoznavanje gozda že pred vojno vzgojni dejavnik v šoli.

V prvi brošuri beremo:

»V državah, kjer je gozdarstvo na visoki stopnji razvoja se že davno vrši popularizacija gozdarstva med ljudstvom, posebno med kmetovalci. Največjo pažnjo obračajo tam osnovnim šolam z namenom, da bi v nežne otroške duše vsadili ljubezen do gozdov in zavest, da imajo gozdovi velik pomen za splošno blagostanje.

Ministerstvo za gozdove in rudnike je zato uvedlo leta 1928 v sporazumu z ministerstvom za prosveto tako zване dečje dneve za pogozdovanje, prireditve ki jih poznajo v naprednejših deželah že dolgo in s katerimi so dosegli lepe uspehe ...

Napor, ki je s pogozdovanjem združen, budi v učencih veselje do ustvarjajoče človeške sile in množi njih zaupanje v lastno moč ter skupno udejstvovanje, — ako je delo nežnih ročic uspelo. Tako dosežemo popoln vzgojen namen šole tedaj, ko je zagotovljen tudi materialen uspeh: pogozditev golega zemljišča, ustanovitev novega mladega gozda.«

Iz druge brošure posredujem objavljene podatke za leto 1938. Dečji dnevi so bili v vseh okrajih (25) dravske banovine. Vseh dni je bilo 582, spomladi 520 in jeseni 62. Pri tem je sodelovalo 978 učiteljev, 243 gozdarjev, 602 šole in 30 590

Pogozdovanje šolarjev v Iški vasi leta 1938

Lep smrekov nasad, ki ga je pred osmimi leti zasadila šolska mladina iz Ihana

učencev. Posadili so 405 000 gozdnih sadik (poprečno 13,2 sadike na učenca), posejali 130 kg gozdnega semena (največ domači kostanj) ter pogozdili 102,5 ha. Avtor pa si na koncu privošči tudi kritično pripombo: »Pomislimo le da je od 1116 šol (osnovnih, meščanskih, srednjih in kmetijskih strokovnih) priredila dečje dneve komaj dobra polovica. Pogozdovanje z mladino je vzgojno važno in plodonosno za našo gospodarsko bodočnost.«

Učencem, ki so pridno pogozdovali, so podelili spominski list, ki jim je budil spomin na dneve sodelovanja pri tem koristnem delu.

O poteku pogozdovanja so na mnogih šolah pisali šolske naloge. V eni od njih beremo:

»Upam, da bodo čez 50 let iz teh mladih smrekic zrastle velika, lepa drevesca... Gozd je koristen vsakomur, posebno pa nam, ker smo mladi. Če sedaj gozd posadimo, ga lahko sekamo, ko bomo veliki.

Če drv ni, žgancev ni...«

Šolarji so v naslednjih letih obiskovali pogozdene površine, spremljali rast gozdnega drevja, po potrebi pa opravili tudi nego. Posamezne šole (učitelji) pa so šle še dlje ter so si tudi gozdne sadike vzgojili sami v šolskih drevesnicah. Zato je v brošuri tudi navodilo za ureditev šolske gozdne drevesnice. Že na 1 m² lahko vzgojimo 300 smrekovih ali 150 macesnovih sadik. Dana so navodila o obdelavi in setvi, množini semena, negovanju setve, presajevanju in velikosti drevesnice.

Za pogozdovanje je treba otroke pripraviti že v šoli. Povedati jim je treba kako se pogozduje, zakaj se pogozduje, poučiti pa jih je treba tudi o širši pomembnosti gozdov, o gozdnem drevju in njihovi uporabi. Nekaj dni po sadnji naj pišejo naloge na to temo, med letom pa naj obiščejo pogozdene parcele.

Vzgojne ideje in organizirano delo z mladino v gozdu naj bi ne prišlo iz navede. Storilnost otrok je bila v obravnavani pogozdovalni akciji sicer majhna, povprečno 13 posajenih sadik na otroka. Važnejša od količine pa je kvaliteta saditve

ter to, da so prihajali na pogozdovanje pripravljeni, opravljeno delo pa so še naknadno spremljali. Gibanje na svežem zraku so združevali s spoznavanjem in upoštevanjem gozda, ki zarašča večji del naše republike. Razveseljiva je bila tudi množičnost, katero danes pogrešamo. Igre z žogo, smučanje in razni športni dnevi so sodobne protiteži povečanim učnim programom, preradi pa pozabimo na potrebo na zdravo in vzgojnofizično delo pri osnovnošolcih (kjer lahko pomoč in iniciativno nudimo tudi gozdarji).

Kar se Janezek nauči, to Janezek zna.

Lado Eleršek

GOZDARSKI IZOBRAŽEVALNI PROGRAM V LETU 1979

Delovni program izobraževalne skupnosti za gozdarstvo za leto 1979 izhaja iz sprejetih programskih osnov in ciljev, opredeljenih s samoupravnimi sporazumom o temeljnih srednjeročnega načrta razvoja vzgoje in izobraževanja za obdobje 1976–1980, dopolnjenih s kasneje sprejetimi stališči in smernicami o izgradnji šolskega prostora v gozdarstvu in delovnih programih vzgojno izobraževalnih in proizvodnih organizacij združenega dela.

Uresničevanje nalog, ki stoje pred celotnim gozdarstvom Slovenije pri uresničevanju razvojnega načrta, usklajenega z družbeno verificiranimi cilji in smotri gospodarjenja z gozdovi, bo odvisno od vsestranske oblikovanosti, usposobljenosti in zavzetosti strokovnih kadrov. Le-ti se pri tem ne smejo zapirati v ozke strokovne okvire, temveč se morajo povezati z okoljem in slediti vsem tokovom našega družbenega življenja.

Vzgoja in izobraževanje bo še v večji meri kot doslej zajemalo vse kategorije delavcev v gozdarstvu. Pri tem bo v letu 1979 potrebno še v večji meri poudarjati:

- Oblikovanje takih poklicev in njihove nomenklature, ki bodo v največji možni meri ustrezali potrebam gozdarske proizvodnje, izobraževalnih ter znanstveno raziskovalnih ustanov in vključevanje gozdarjev v problematiko urejanja podeželja in prostora – rok izdelave do julija 1979.

- Oblikovanje okvirjev celovitega in prehodnega sistema vzgoje in izobraževanja, povezanega v vertikali in horizontali, ki bo zajemal mladino, kot tudi odrasle že zaposlene delavce – rok izdelave december 1979.

- Izdelavo vzgojno izobraževalnih programov na podlagi poprej izdelanih in verificiranih poklicnih profilov vsaj od vključno srednje stopnje. Pri tem pa mora biti poznana vsebinska vertikalna povezanost z višjo in visoko stopnjo izobraževanja oziroma zahtevnosti po znanjih – osnutki do vključno srednje stopnje izobraževanja do marca 1980.

- Izdelavo učnih pripomočkov, skript, knjig, ki bo v največji možni meri pripomogla k uspešnejšemu usvajanju znanj, spretnosti in delovnih navad učencev in študentov – rok izdelave do junija 1980.

- Izdelavo gradiva, ki bo služilo kot osnova za izdelavo srednjega in dolgoročnega načrta razvoja vzgoje in usmerjenega izobraževanja, ki mora biti usklajen z razvojnimi cilji in trendi v gozdarstvu. Na podlagi analize kadrovskih potreb v gozdarstvu ter v organizacijah združenega dela na drugih področjih do leta 1985 oziroma 1985, bodo kvantitativno in strukturno opredeljene potrebe po šolskih prostorih, učiteljih in materialnih sredstvih.

Do decembra 1979 mora biti pripravljen osnutek samoupravnega sporazuma o temeljnih srednjeročnega načrta razvoja vzgoje in usmerjenega izobraževanja v gozdarstvu za obdobje 1981–1985 s priloženo dokumentacijo o kadrovskih potrebah do leta 1985.

— V okviru priprav za izdelavo srednjeročnega načrta razvoja vzgoje in izobraževanja v gozdarstvu je potrebno pripraviti vse potrebne dokumente, ki bodo na podlagi družbeno verificiranih okvirjev in osnov omogočili uveljavitev novih družbeno ekonomskih odnosov na področju vzgoje in izobraževanja ter s tem povezano menjavo dela.

— Poglobljanje idejnosti vzgojnoizobraževalnih programov in procesov.

— Pospešeno razreševanje problema deficitarnosti poklicev v gozdarstvu za potrebe združenega dela.

— Nadaljnje sistematično uvajanje permanentnih oblik dopolnilnega izobraževanja za vse profile poklicev.

— Tesnejše vsebinsko in organizacijsko povezovanje izobraževalnega in znanstveno raziskovalnega dela.

— Povečanje učinkovitosti študija oziroma usposabljanja kadrov na vseh stopnjah.

— Usmerjanje in usklajevanje vpisa učencev in študentov v skladu z ugotovljenimi kadrovskimi potrebami združenega dela.

— Preučevanje in uvajanje racionalnega trošenja finančnih sredstev v vzgojno-izobraževalnem procesu.

Dejavnost gozdarskega šolskega centra in njegovih dislociranih oddelkov

Gozdarstvo je v preteklih letih združilo celotno srednjo in specializirano šolstvo, tj. gozdarsko tehniško šolo, šolo za gozdarje-gozdne delavce in njene dislocirane oddelke, strojno postajo, ki usposablja delavce za specialne poklice oziroma naloge in opravila s področja pridobivanja in transporta lesa ter doma za učence, v gozdarski šolski center.

V pogodbenih odnosih z gozdarskim šolskim centrom je tudi šest dislociranih oddelkov, ki delujejo pri gozdnogospodarskih organizacijah. V okviru teh oddelkov je praktični pouk učencev šole za gozdarje — enota za mladino ter celotno usposabljanje že zaposlenih gozdnih delavcev po prirejenem učnem načrtu za poklic »gozdar«.

V gozdarski tehniški šoli, šoli za gozdarje-gozdne delavce, tečajju za gozdne delovodje, tečajih za šoferje na hidravličnem dvigalu, raznih tečajih za gozdne traktoriste itd., bo v letu 1979 okoli 450 učencev in tečajnikov.

Skupaj z dejavnostjo dislociranih oddelkov šole za gozdarje oziroma izobraževalnih centrov in služb pri gozdnogospodarskih organizacijah, se bo v letu 1979 izobraževalo in usposabljal okoli 750 učencev in tečajnikov ali okoli 10 % vseh zaposlenih v gozdarstvu. Na vseh teh izobraževalnih mestih pedagoško deluje 63 strokovnjakov.

V letu 1979 bo zaključilo šolanje okoli 80 gozdarskih tehnikov (od tega 24 odraslih, že zaposlenih, ki se šolajo v dopisni tehniški šoli), okoli 50 gozdarjev-gozdnih delavcev (od tega 25 ob delu), okoli 100 šoferjev na hidravličnem dvigalu, okoli 40 gozdarskih traktoristov ter okoli 300 tečajnikov v raznih strokovnih tečajih v centru oziroma ob delu v delovni organizaciji.

Za šolsko leto 1979/80 bo razpisanih v gozdarski tehniški šoli 60 učnih mest, 30 učnih mest v gozdarski tehniški dopisni šoli ter 60 učnih mest v šoli za gozdarje.

Za potrebe dejavnosti gozdarskega šolskega centra (skupaj z domom za učence) in dislociranih oddelkov šole za gozdarje, načrtujemo za leto 1979 zaradi povečanih stroškov v primerjavi z letom 1978 in povečanega obsega vzgojno izobraževalnih dejavnosti več stroškov in sicer 6.950.000 dinarjev.

Zaradi povečanega vpisa, naraščajočega pritiska organizacij združenega dela po organiziranju raznih tečajev, s katerimi se permanentno izobražujejo določeni poklicni profili ter potrebe po delni nadomestitvi honorarnih učiteljev z rednimi, bo potrebno v letu 1979 namestiti še najmanj 3 učitelje za strokovne predmete.

V letu 1979 bo Gozdarski šolski center organiziral pripravo in izdelavo idejnega in generalnega projekta za izgradnjo novega in rušenje starega doma za učence. Izgradnja bo financirana iz skupnih investicijskih sredstev, ki se zbirajo na osnovi sprejetega družbenega dogovora o izgradnji domov za učence in študente. Predvidena zmogljivost novega doma za učence je 320 postelj. Pri tem so upoštevane potrebe gozdarskega izobraževanja in učencev drugih šol, ki se bodo šolali v drugih postojnskih šolah.

Dejavnost višjega in visokega šolstva

V Sloveniji imamo visokošolsko strokovno ustanovo VTOZD gozdarstvo, ki deluje v okviru Biotehniške fakultete.

V študijskem letu 1978/79 je vpisanih 117 študentov ter 22 absolventov s priznanim absolventskim stažem. V okviru podiplomskega študija je vpisanih 42 študentov, od tega 34 na magisteriju, 4 na specializaciji in 4 kandidati za doktorat.

V višji gozdarski šoli, ki je pričela z delom jeseni leta 1978, je vpisanih 23 študentov.

Za vpis v 1. letnik 4-letnega gozdarskega študija je v šolskem letu 1979/80 odprtih 30 učnih mest, za vpis v 1. letnik višje gozdarske šole, v kateri se izobražujejo izključno gozdarski tehniki iz proizvodnje, pa tudi 30 učnih mest.

V letu 1979 bo predvidoma diplomiralo 25 študentov ali 17,9 % od skupnega števila vpisanih študentov in absolventov z enoletnim stažem.

Poleg dela na vzgojno izobraževalnem področju deluje VTOZD gozdarstvo BF prek Inštituta za gozdno in lesno gospodarstvo na znanstveno-raziskovalnem področju, v raznih oblikah neposredne menjave dela pa tudi s proizvodnimi organizacijami združenega dela. V teku so prizadevanja po spojitvi VTOZD gozdarstvo BF in Inštituta za gozdno in lesno gospodarstvo v enotno delovno organizacijo, ki bo po mnenju mnogih, lahko uspešneje opravljala znanstvene in raziskovalne naloge.

V letu 1979 bo VTOZD gozdarstvo BF nadaljevala uspešno obliko dopolnilnega izobraževanja s prirejanjem raznih strokovnih prireditev in seminarjev.

V pedagoškem procesu sodeluje 47 pedagoških delavcev (od tega 20 redno zaposlenih na VTOZD), 7 tehničnih sodelavcev in laborantov, 1 knjižničar in 6 pomožnih tehničnih delavcev (brez delavcev v skupnih službah fakultete).

Zaradi racionalizacije vzgojnoizobraževalnega procesa na vseh stopnjah v gozdarskem šolstvu in krepitve permanentnega dopolnilnega izobraževanja zaposlenih strokovnih kadrov, se bo v letu 1979 pristopilo k izdelavi dolgoročnega usklajenega razvojnega programa VTOZD gozdarstvo BF in gozdarskega šolskega centra.

Investicije

Izobraževalna skupnost za gozdarstvo si je naložila na področju investicij v usmerjeno izobraževanje obsežno in zelo zahtevno nalogo. Pri tem je upoštevala predvsem zaostalost in trenutno številčno omejenost delavskega izobraževanja, zastarelost in nefunkcionalnost šolskih in domskih prostorov pri obeh vzgojnoizobraževalnih organizacijah ter nujnost prilagajanja prostorskih kapacitet najsodobnejšim učnim procesom in povečanemu številu učencev in študentov v raznih rednih in dopolnilnih permanentnih in občasnih izobraževalnih oblikah.

Prizadevanja gozdarske stroke za izgradnjo novih oziroma dogradnjo in adaptacijo obstoječih šolskih stavb in prostorov, ki bi gozdarstvu zagotovili sodoben in ustrezen vzgojno izobraževalni proces, so že sorazmerno stara. V letu 1977 je izobraževalna skupnost za gozdarstvo pripravila in organizirala podpis samoupravnega sporazuma o združevanju sredstev za izgradnjo I. faze izgradnje šolskega prostora v gozdarstvu (strojna postaja pri GŠC in prizidek k obstoječemu paviljonu VTOZD gozdarstvo BF). S tako zbranimi sredstvi ter s pomočjo investicijskega sklada pri izobraževalni skupnosti Slovenije, smo do sedaj zgradili strojno postajo in telovadnico pri GŠC Postojna.

V letu 1979 bo pripravljena projektna dokumentacija za izgradnjo novega doma za učence pri GŠC v Postojni in projektna dokumentacija za izgradnjo prizidka k obstoječemu paviljonu VTOZD gozdarstvo BF v Rožni dolini v Ljubljani.

VTOZD gozdarstvo BF bo v letu 1979 zagotovljenih za izgradnjo prizidka 3.000.000 din, preostanek do 13.000.000 din pa po obrokih do vključno leta 1981.

GŠC Postojna bomo skušali v letu 1979 zagotoviti iz sredstev skupnega investicijskega sklada podpisnikov družbenega dogovora za izgradnjo domov za učence in študente 1.500.000 dinarjev za izdelavo projektne dokumentacije. V naslednjih letih pa okoli 55.000.000 dinarjev za rušenje starega doma za učence in izgradnjo novega z zmogljivostjo za 320 učencev.

Samoupravni sporazum o združevanju dela in sredstev med VTOZD gozdarstvo BF in gozdarskim šolskim centrom v Postojni zagotavlja skupno in usklajeno načrtovanje ne samo vzgojno izobraževalnega dela, ampak tudi vseh vlaganj v šolski prostor in učno opremo. Omenjeni sporazum še nadalje predstavlja pomemben dogovor pri uresničevanju načrtovanega enotnega, med seboj vertikalno in horizontalno povezanega gozdarskega šolstva. V bodoče bo potrebno določila tega dogovora oživiti in spoštovati.

Druge dejavnosti

Izobraževalna skupnost za gozdarstvo zagotavlja tudi sredstva za poslovanje in delovanje skupnosti, njenih samoupravnih organov, za izdelavo poklicnih profilov, učnih programov in načrtov, ki jih je potrebno nenehno prilagajati rezultatom znanstvenoraziskovalnega dela, kakor tudi za druge oblike strokovnega izobraževalnega dela. Za ta del dejavnosti je v letu 1979 predviden znesek v višini 945.000 dinarjev.

Delovni program izobraževalne skupnosti za gozdarstvo za leto 1979, ki predstavlja, razen investicij, četrto leto uresničevanja nalog, ki so dogovorjena s srednjeročnim načrtom razvoja vzgoje in izobraževanja v gozdarstvu (1976–80), dejansko zajema mnogo večjo dejavnost, kot je prikazana v porabi finančnih sredstev. V tem programu prikazani zneski prikazujejo le stroške za redno dejavnost in za investicije, ne zajemajo pa raznih oblik dopolnilnega in uvajalnega izobraževanja ter štipendije v proizvodnji delovnih organizacijah.

Za to dejavnost, ki je prav tako sestavni del delovnega programa na področju vzgoje, izobraževanja in usposabljanja za tekoče leto, so gozdarske delovne organizacije porabile v letu 1978 okoli 10.000.000 dinarjev. Tudi v letu 1979 bodo poleg sredstev iz samoprispevka za izgradnjo šolskega prostora ter rednega prispevka za usmerjeno izobraževanje, plačevale še prispevek za kadre (1,5 % do 2,5 % – različno v posameznih organizacijah združenega dela) za stroške izobraževanja ob delu in štipendiranje.

Predloženi program našega strokovnega izobraževanja in vzgoje je posledica potreb družbe in stroke na tem področju. Cilji in naloge so dogovorjeni, dogovorjeno je tudi finančno zavarovanje tega programa. Zaradi tako vzpostavljenih in

koordiniranih interesov med gozdarskim združenim delom (proizvodni del) in gozdarskimi izobraževalnimi organizacijami, smemo upravičeno upati, da bo predložen program v celoti izpolnjen. To pa pomeni nov korak v prizadevanjih, da si tudi gozdarji zgradimo učinkovit sistem usmerjenega izobraževanja.

Po gradivu za skupščino izobraževalne skupnosti za gozdarstvo Slovenije

priredil M. K.

SLOVO OD MATEVŽA HACETA

Matevž Hace — zelo znana osebnost v naših strokovnih krogih iz prvih poveljnih let, še bolj znan tovariš v partizanskih vrstah, zlasti kot komisar slavne XIV. divizije NOB in pisec partizanskih spominov — je v 69. letu starosti dokončal svojo življenjsko pot. Tretjega marca smo se poslovili od njega in ga v veličastnem pogrebem sprevedu pospremili v Podcerkev pri Ložu. V tej vasi se je rodil in po upokojitvi tudi preživel vsa ostala leta.

Kot fizični delavec na gozdnem in podobnem delu doma in v tujini, nagnjen k čitanju, je dozorel v aktivnega

borca za delavske pravice. Ob splošnem ljudskem upor se je takoj podal v partizane. Hkrati je kot aktivist širil in organiziral odpor na Notranjskem.

Po vojni se je vključil v delo v gozdarstvu, kjer je kmalu postal pomočnik ministra za gozdarstvo. Gozdarstvo, ki je bilo povezano tudi z lesno industrijo je tedaj nosilo glavno breme obnove porušene domovine. Les je bila edina valuta za nabave v inozemstvu, ki so bile potrebne za industrializacijo dežele. Komisar Hace je imel odličen spomin in z bistrostjo ter pridnostjo je učinkovito nadomeščal šolsko izobrazbo. Spoprijel se je tudi s pisateljevanjem. Neizčrpen vir v njegovem literarnem delu so mu bila bogata partizanska doživetja in nagnjenje do pronicljivega spoznavanja življenja na podeželju. Zlasti kot ljudski poslanec je veliko storil za napredek v kmetijskih in delavskih odnosih. To vse se zrcali v njegovih 18 knjigah, s katerimi si je ustvaril pisateljski sloves in si postavil trajen spomenik.

Poleg številnih drugih funkcij, je bil 12 let tudi predsednik Gasilske zveze Slovenije. O njegovih zaslugah pričajo številna odlikovanja, začeni od partizanske spomenice naprej.

Tisto, kar smo ob zadnjem slovesu najbolj občutili pa je bil topli človeški odnos Matevža, prijatelja, revolucionarja, starešine ali gozdarja, ki ga je krasil tudi v trdih, surovih vojnih okoliščinah. Čutili smo, da nam je bil iskren tovariš in dober starešina.

Tudi pozneje si je Matevž Hace, med gozdarji in lesarji, pridobil že kar pri-slovičen sloves požrtvovalnega in toplega sodelavca-tovariša. Izjemna partizanska, pisateljska ter gozdarska osebnost, ki jo je krasil humanistični odnos do ljudi in do delovnih nalog, ki jih je opravljal, bo trajno zapisana v zgodovini naše revolucije, gozdarstva, gasilstva in literature ter v srcih njegovih soborcev in sodelavcev.

Z. T.

IZ DOMAČE IN TUJE PRAKSE

PROSTORSKO-EKOLOŠKI PRISTOP PRI UREJANJU GOZDOV V ZR NEMČIJI

Heinrich Hölhol, AFZ 51/52, str. 1489

Iz nemškega gozdarskega časopisa povzemamo preglednico, ki jo uporabljajo nemški gozdarji pri interpretaciji prostorskih in dendrometrijskih podatkov svojih gozdov.

Poleg številke je zanimiva predvsem razdelitev gozdov po njihovih funkcijah. Gozdnogospodarski načrt torej raziskuje in obravnava kompletno vlogo gozdov. Gozdove vsaj površinsko, torej enakopravno, razvršča po njihovih funkcijah. Iz prispevka pa ni razvidno, ali načrti posamezne funkcije tudi vrednostno opredeljujejo.

S takšno prostorsko-ekološko delitvijo gozdov po prevladujoči funkciji (gozd, ki je najbolj pomemben za zaščito neke komunikacije, ima lahko tudi lesnoproizvodno in še kakšno drugo funkcijo) poudarjajo predvsem vrednote, ki jih Nemci doslej niso opazili, ali pa jim jih ni bilo treba opaziti. S takšno interpretacijo poudarjajo družbeni interes pri gospodarjenju z gozdovi in gozdove v neki meri polagajo v »naročje druž-

bi«, češ treba se bo pobrigati za te splošno-koristne funkcije in zanje tudi prispevati.

Seveda, dokler bodo ureditveni elaborati nabasani le s kubiki etatov, zalog in še kakšnimi, ki bodo seštevani podolgem in počez pa še diagonalno, toliko časa bo javnost v gozdu gledala le skladišče lesa, ki ga narava sama da, gozdar pa pobere.

S takšnimi mislimi pa smo se neopazno znašli med kolegi doma. Z razmišljanjem lahko nadaljujemo v domačih razmerah. Pot dialektike v odnosih človeka do narave oziroma gozda je samo ena. Vsi korakamo po njej, eden za drugim. Če kdo od predhodnikov kaj koristnega odkrije, bi kazalo prevzeti.

M. K.

KAJ LJUDJE MISLIJO O GOZDU

Tschannen E.: *Wie man über den Wald denkt, Wald + Holz*, 6, 1977/78

Avtor je za švicarski strokovni časopis povzel članek iz nemškega časopisa »Die Waldarbeit«, ki analizira anketo »Odnos prebivalcev do gozda in zahteve do njega«, izpeljano v deželi Hessen. Vrednost članka

		Območje Röhn-Grabfeld	Območje Bad Kissingen
Gozdne površine	ha	35.827	52.366
	%	36	45
Gozdovi z lesnoproizvodno funkcijo	ha	21.113	32.389
Gozdovi, ki imajo poudarjene ostale funkcije	ha	14.714	19.977
	%	41	38
Vodovarovalni gozdovi v zaščitanih območjih	ha	745	878
Ostali vodovarovalni gozdovi	ha	1.403	10.619
Gozdovi, ki varujejo tla	ha	4.175	5.039
Gozdovi, ki varujejo klimo, ki varujejo pred hrupom in imisijami	ha	1.713	5.882
Gozdovi za zaščito komunikacij	ha	828	1.096
Gozdovi posebnega pomena za biotop, izobraževanje in raziskovanje	ha	3.437	5.137
Rekreativni gozdovi — intenzitetna skupina I	ha	390	712
Rekreativni gozdovi — intenzitetna skupina II	ha	7.678	6.996
Letni etat	m³	98.500	158.000

je prav v tem, da ocena ni rezultat subjektivnega mnenja posameznika, temveč številčnih kazalcev ankete.

Prebivalci dežele Hessen so v anketi povedali:

— 30 % prebivalcev: kupili bi gozd, če bi imeli denar,

— 32 % prebivalcev: pripravljeni so denarno prispevati za ohranitev gozda (od teh 20 % do 5 DM letno, 73 % do 10 DM letno in 7 % do 50 DM letno),

— s tako darilno akcijo bi zbrali v pokrajini Hessen 13,5 mio DM s katerimi bi lahko gozdni posestniki priredili gozd za potrebe rekreacije,

— 5 % prebivalcev se spreha po gozdu dnevno, 73 % vsaj enkrat tedensko, 15 % najmanj enkrat mesečno in le 7 % redkeje,

— 31 % obiskovalcev gozda uporablja znamenovana pota,

— 67 % prebivalcev smatra, da je proizvodnja kisika najvažnejša funkcija gozda, na naslednjem mestu pa proizvodnja lesa in akumulacija vode.

Iz ankete je razvidno, da je večji del prebivalcev navezan na gozd. Tretjina prebivalcev je pripravljena tudi prispevati za vzdrževanje gozdov. Kar tričetrť prebivalcev se spreha po gozdu vsaj enkrat tedensko.

Gozdarske inštitucije si prizadevajo vpeljati v Nemčiji »gozdni pfennig«, tako, da bi sleherni državljan plačeval letno za gozdove 6 DM. Izpeljana anketa sicer nakazuje koristnost take akcije, vendar pa avtor meni, da bi s tako zbranim denarjem prišli gozdarji v neko odvisnost, ki jo težko ocenimo.

Pisec gleda dokaj kritično tudi na rezultate ankete. Sprašuje se, če bi se prebivalci še tako številno odločali za nakup gozda, če bi vedeli, da ostane denar, naložen v gozdu, pravzaprav neobrestovan; z gozdom si nakoplamo celo različne zadolžitve. O prispevkih, ki so jih prebivalci pripravljeno podariti za obnovo gozdov pa smatra, da so ozko namenski. Na koncu pa še ugotovitev, da bi bil znesek iz prostovoljnih prispevkov v Hessnu (le 17 DM/ha) preskromen, saj so v zadnjih osmih letih Švicarji porabili za varstvo in javno skrbstvo v gozdu že od 15 do 38 Sfr ha/leto.

Lado Eleršek

PRIZNANJE IN ČAST ZA GOZDNO GOSPODARSTVO NOVO MESTO

Je zapisal Dolenjski gozdar ob podpisu samoupravnega sporazuma o urejanju,

vzdrževanju in varstvu spomenikov in naravnih znamenitosti na Kočevskem Rogu.

Takole so zapisali:

Sporazum je sklenjen z namenom, da se spomeniki NOB in naravne znamenitosti na Kočevskem Rogu z rednim vzdrževanjem in obnavljanjem trajno ohranijo.

V tej zvezi bo gozdno gospodarstvo Novo mesto vzdrževalo vse pomembne objekte iz NOB ter naravne znamenitosti na območju Roga, vključno tudi Stare žage (stavbe, barake, bunkerje, spominska obeležja).

Po posebnem dogovoru bo GG opravljalo na Rogu tudi druga opravila.

Gozdno gospodarstvo bo čistilo prostor ob objektih, spominskih obeležjih, kot tudi poti in dostope do njih.

Na teh objektih bo opravljalo tudi zimska vzdrževalna dela kot so:

- pluzenje cest,
- odstranjevanje snega s streh stavb in barak,
- čiščenje prostorov okrog smerokazov.

Gozdno gospodarstvo Novo mesto prevzame popravila iz rekonstrukcije gozdnih cest in dostopov do spomenikov NOB in naravnih znamenitosti in se zaveže, da bodo vsi dostopi tako vzdrževani, da bo možen neoviran dostop do vseh objektov.

Gozdno gospodarstvo mora na območju Roga postaviti smerokaze v skladu z izdelanim programom in jih redno vzdrževati.

Za vzdrževanje grobov in pokopališč na Rogu skrbi gozdno gospodarstvo Novo mesto. Dejansko pa bodo vzdrževale in urejale grobišča in okolico grobišč območne šole.

Ožje in širše območje gozdov v zaščitenem pasu

Gozdno gospodarstvo se zavezuje, da bo razdelilo gozdove v zaščitenem pasu v dve skupini zaradi različnega gospodarjenja na teh gozdnih površinah. Gozdno gospodarstvo razdeli gozdove v zaščitenem pasu na ožje območje, kamor spadajo gozdovi v neposredni bližini spomenikov in znamenitosti, ter na širše območje, ki zajema gozdove, ki so v zaščitenem pasu, vendar pa niso neposredno navezani na okolje spomenikov.

Gozdno gospodarstvo bo v gozdovih ožjega območja gospodarilo tako, da ne bo bistveno vplivalo na spremembo okolja, hkrati pa bo skrbelo, da dotrajan gozd ne bo propadel in s tem ogrožal spomenikov ali obiskovalcev.

V gozdovih širšega območja bo gozdno gospodarstvo gospodarilo po sodobnih gozdnogojitvenih načelih, tako da se čim bolj ohrani naravno podobo gozda.

Gozdno gospodarstvo predloži v skladu z 8. členom družbenega dogovora vsako leto do 30. novembra predlog količinskega in finančnega načrta del, potrebnih za ohranjanje spomenikov in naravnih znamenitosti za prihodnje leto.

SIS se zavezuje zagotoviti finančna sredstva za uresničevanje programiranih del.

Količino in kakovost izvršenih del ugotovi komisija za komunalno urejanje pri odboru za varstvo spomenikov NOB in naravnih znamenitosti Roga pri medobčinskem svetu SZDL za Dolenjsko.

Gozdno gospodarstvo Novo mesto bo tesno sodelovalo z GG Kočevje, Novolesom in drugimi zainteresiranimi organizacijami in društvi, ki so obljubile opravljanje določenih nalog pri ohranjanju teh objektov ali pa bodo to še storili.

Sporazum stopi v veljavo takoj po podpisu.

Sporazum bosta podpisala za odbor predsednik Franc Leskošek-Luka in direktor GG ing. Jože Petrič.

S prenosom dejavnosti neposrednega vzdrževanja in obnavljanja naravnih znamenitosti, zlasti pa spomenikov iz naše revolucije, je dano delavcem gozdnega gospodarstva Novo mesto priznanje za dosežanje tesno in vsestransko sodelovanje, s tem pa tudi čast, da lahko čuvajo in ohranjajo našim in poznejšim rodovom detčec tistega prostora, kjer se je krojila usoda našega slovenskega, pa tudi vseh jugoslovanskih narodov.

Dolenjski gozdar XVI/3

To je prvi primer tako širokega angažiranja gozdarstva in gozdarjev pri vzdrževanju kulturne dediščine. Naslovu iz Dolenjskega gozdarja pa bi morali dodati še: *in velika odgovornost*.

KAKO DO DEVIZ — DELEGATSKO VPRAŠANJE

Samostojno gospodarjenje v okviru TOK za gozdarstvo je prineslo kup strokovnih in organizacijskih ter ekonomskih vprašanj. Nova vsebina družbenih odnosov, medsebojnih razmerij med temi odnosi, ne dovoljujejo brskati po »zadružnih časih«, kjer bi lahko

pogledali, kako je bilo gozdarstvo v tem obdobju organizirano.

Takšno sodobno ekonomsko vprašanje v poslovanju TOK za gozdarstvo po gozdnih gospodarstvih, je vprašanje pridobivanja deviz za investicije v zasebnih gozdovih. Kot je znano, je pridobivanje deviz urejeno s samoupravnim sporazumom v okviru SIS za ekonomske odnose s tujino. Ker ta sporazum ni dovolj natančen, so Tolminci prek svojega delegata v omenjeni SIS za ekonomske odnose s tujino postavili delegatsko vprašanje v skupščini te skupnosti.

Še prej pa nekaj podatkov o deležu tolminskih kmetov lastnikov gozdov pri izvozu lesa s tega področja. V občinah Idrija, Ajdovščina, Gorici in Tolminu je 62.781 ha zasebnih gozdov (55.67 %). Blagovne proizvode v letu 1978 je bilo 73.042 m³ ali 39.66 % vsega tržnega lesa. Od tega so izvozili 7.788 m³ v vrednosti 8.6 mio din.

Novi zakon o deviznem poslovanju in kreditnih odnosih s tujino in na osnovi samoupravnega sporazuma o merilih, pogojih in načinih ter postopkih za doseganje dogovorjenega obsega uvoza blaga in storitev ter odliva deviz za leto 1979, ki so ga sklepale TOZD v okviru samoupravne interesne skupnosti za ekonomske odnose s tujino v Sloveniji, združeni kmetje v obratu za kooperacijo nimajo nobenih pravic do deviznih sredstev, kljub temu, da so s svojim delom soustvarjalci pri izvozu. Podatki iz leta 1978 nazorno kažejo o njihovem deležu pri izvozu.

Tovariš predsednik, prosim, da na naslednji skupščini dobim odgovore na moja vprašanja:

— Ali je navedeni primer Samoupravni interesni skupnosti znan?

— Verjetno so slični primeri tudi v drugih panogah (obrt, turizem)?

— Kakšno je stališče Samoupravne interesne skupnosti do tega problema?

— Kaj misli SIS ukreniti?

— Ali so možnosti, da dobijo v bodoče združeni kmetje v obratu za kooperacijo, ki je z blagovno proizvodnjo soustvarjalec deviz, pravico do deleža deviznih sredstev, ki so jim nujno potrebna pri proizvodnji in sicer za nabavo osnovnih sredstev ali reprodukcijskega materiala, ki se v Jugoslaviji ne proizvaja?

(Samoupravna interesna skupnost za ekonomske odnose s tujino je v letu 1978 ublažila zadevo tako, da je s sklepom odobrila del deviznih sredstev iz naslova

uvoza blaga široke potrošnje št. 330/7-78, vendar samo za reprodukcijski material in nič za nabavo osnovnih sredstev.)

— Ali bo s sklepom v letu 1979 odobren del deviznih sredstev iz naslova uvoza blaga široke potrošnje za namene gozdarstva in sicer:

— za nabavo osnovnih sredstev, ki so nujno potrebna pri pridobivanju lesnih sortimentov pa jih jugoslovanska industrija ne proizvaja in

— za nabavo reprodukcijskega materiala (rezervni deli za traktorje, vitle, motorne žage itd.)?

In nadalje: kako bo rešeno vključevanje kmetov združenih v obratu za kooperacijo na osnovi določil 2. člena SS o merilih, pogojih, načinih in postopkih za doseg dogovorjenega obsega uvoza blaga in storitev ter odliva deviz za leto 1979, ki pravi:

Temeljne organizacije združenega dela, ki ustvarjajo devize z izvozom blaga in storitev, pri proizvodnji katerih v raznih oblikah trajneje sodelujejo tudi druge organizacije združenega dela, bodo s temi organizacijami sklepale samoupravne sporazume o njihovem deležu pri devizah v sorazmerju s tem, koliko so njihovi delavci k njim prispevali.

Temeljne organizacije združenega dela, ki trajneje sodelujejo pri ustvarjanju deviz, določajo med seboj delež pri ustvarjenih devizah na podlagi tega, koliko so v to vložili njihovi delavci s svojim živim in minulim delom. Te deleže določijo s samoupravnimi sporazumi o združevanju dela in sredstev, s samoupravnimi sporazumi o dolgoročni proizvodni kooperaciji, s samoupravnimi sporazumi o dolgoročnem poslovno-tehničnem sodelovanju ter z drugimi akti, s katerimi se določajo oblike medsebojnega sodelovanja.

Ferdo Papič, dipl. inž. gozd.

Delegat Papič je prejel od Samoupravne interesne skupnosti za ekonomske odnose s tujino naslednji odgovor:

Odgovor na delegatsko vprašanje

Na 11. seji skupščine je delegat 5. enote skupnosti sprožil vprašanje, kakšne so možnosti, da pride do deviznih sredstev oziroma do pravic za uvoz združen kmet v obratu za kooperacijo, ki v veliki meri sodeluje pri izvozu.

Vprašanje je obravnaval Odbor za devizni režim na svoji 22. redni seji dne 9. 3. 1979 in ugotovil, da samoupravni sporazum o merilih, pogojih, načinih in postopkih za doseg dogovorjenega obsega uvoza blaga in storitev ter odliva deviz velja le za pravne osebe, ne pa za fizične, (kar izhaja tudi iz 5. člena Zakona o samoupravni interesni skupnosti za ekonomske odnose s tujino, Ur. list SRS, št. 16/77). Odbor je nadalje ugotovil, da uvoz za fizične osebe urejajo naslednji predpisi:

— Odlok o pogojih, ob katerih smejo fizične osebe uvažati, prenašati in prejemati predmete iz tujine (Ur. list SFRJ, št. 34/77, 37/78)

— Odlok o pogojih, pod katerimi lahko občani in civilnopravne osebe plačujejo v dinarjih posamezne storitve, ki jih uporabljajo v tujini (Ur. list SFRJ, št. 32/77, 33/78)

— Odlok o uporabi deviz, ki jih občani in civilnopravne osebe imajo na deviznem računu ali kot devizno hranilno vlogo (Ur. list SFRJ, št. 32/77).

V samoupravnem sporazumu o merilih, pogojih, načinih in postopkih za doseg dogovorjenega obsega uvoza blaga in storitev ter odliva deviz je v 62. členu, točka 3d določena vrednost, do katere se lahko uvažajo rezervni deli za tekoče vzdrževanje kmetijskih in gospodarske mehanizacije za oskrbo individualnih kmetijskih proizvajalcev. V členu 69 je določeno, da OZD, v letu 1979 uvažajo to blago do vrednosti izvršenih plačil v letu 1978.

Odbor je ugotovil, da bi ureditev postavljenega vprašanja v okviru samoupravnega sporazuma o merilih, pogojih, načinih in postopkih za doseg dogovorjenega obsega uvoza blaga in storitev ter odliva deviz pomenila tako spremembo, (ne le sporazuma, pač pa verjetno tudi Zakona o samoupravni interesni skupnosti za ekonomske odnose s tujino), da bi bilo predhodno potrebno vprašanje širše obravnavati ne le v samoupravni interesni skupnosti za ekonomske odnose s tujino, pač pa v sodelovanju z vsemi pristojnimi republiškimi organi.

Opozorimo naj, da je novo Splošno združenje za gozdarstvo Slovenije vključilo v svoj program tudi rešitev tega problema. (Glej zapisnik ustanovne skupščine SZG).

Uredništvo

ZAPIS NA BUKVI

Foto: prof. Franjo Rainer

SZG SLOVENIJE

PZGO (Poslovno združenje gozdnogospodarskih organizacij) ni več, dobili smo SZG Slovenije (Splošno združenje gozdarstva Slovenije).

Že v prejšnji številki smo poročali o preosnovanju Poslovnega združenja za gozdarstvo v smislu zakona o združenem delu in dopolnjujočih predpisov. Tokrat objavljamo sestav organov novega združenja.

I. Skupščina splošnega združenja:

Predsednik: Srečko Dobljekar, GG Maribor;

Podpredsednik: Jože Petrič, GG Novo mesto.

II. Izvršilni odbor splošnega združenja:

Predsednik: Janez Sedej, GG Postojna;

Podpredsednik: Hubert Dolinšek, LESNA Slovenj Gradec;

Člani: Tone Počivavšek, GG Ljubljana; Vlado Sadar, GG Kranj; Cveto Čuk, GG Bled; dr. Franjo Kordiš, SGG Tolmin; Silvester Čehovin, ZPK Sežana; Slavko Preložnik, GG Kočevje; Tone Šepec, GG Novo mesto; Teodor Oršanič, GG Brežice; Milan

Kolar, GG Celje; Jože Urank, GG Nazarje; Vinko Nič, GG Maribor; Jože Pojbič, ABC Pomurka.

III. Za sekretarja splošnega združenja: Zdravko Šaubah, SOZD Kočevje.

IV. Organizacijsko-kadrovska komisija splošnega združenja: Srečko Dobljekar, predsednik skupščine združenja; Jože Petrič, podpredsednik skupščine združenja; Janez Sedej, predsednik IO skupščine združenja; Hubert Dolinšek, podpredsednik IO skupščine združenja; Zdravko Šaubah, sekretar združenja; Franjo Kordiš, SGG Tolmin; Tone Počivavšek, GG Ljubljana.

V. Nadzorni odbor splošnega združenja:

Predsednik: Ivan Juvan, TOZD Gozdarstvo AK Maribor; Jože Urank, GG Nazarje; Andrej Arih, GG Bled; Ivan Švara, ZPK Sežana; Milan Čurin, »LESNA« Slovenj Gradec.

VI. Delegati v skupščino GZ Slovenije: Srečko Dobljekar, predsednik skupščine združenja; Jože Petrič, podpredsednik skupščine združenja.

VII. Delegati v KO GZ Slovenije:

KO za razvoj in ekonomsko politiko: Milan Kolar, GG Celje.

KO za tržišče ter ustvarjanje in delitev dohodka: Tone Počivavšek, GG Ljubljana.

KO za ekonomske odnose s tujino: Slavko Preložnik, GG Kočevje.

Gozdarji so res za vse

Ko je bila Slavka Kavčičeva, ekonomistka na Splošnem združenju gozdarstva v Ljubljani še računovodkinja na GG Ljubljana, je bila, kar je sicer običaj na vseh gozdnih gospodarstvih v Sloveniji, gozdarjem pomemben »gorka«. Ob neki priliki je razdraženo začebljala: Saj gozdarji itak vse najboljše veste, samo babice še niste.

Upajmo, da ne bo razočarana. Tudi na te stvari se spoznajo. Ena od zadnjih števil Dolenjskega gozdarja potrjuje, da so gozdarji zares 100 % univerzalci. (Podrobno je namreč opisan porod, pri katerem so stregli gozdarji).

Dvoizmensko delo

Prevozi, prevozi — to je spomladanski refren na vseh temeljnih gozdarskih organizacijah. Premalo je kamionov, čeprav je tudi izposojenih in najetih (zasebni prevozniki) veliko. Povsod razmišljajo o nabavi novih kamionov, vendar vedno s kančkom dvoma: kaj bodo ti kamioni delali, ko ne bo več sezone. Pa še nekaj je: navajeni smo bili, da so kamioni v sezoni vozili cele dneve. Danes so med vozniki redke izjeme, ki to še delajo, razen kadar vozijo daleč od doma, na drugem gozdnem gospodarstvu. To dejstvo, ki povzroča marsikateremu gozdarju sive lase pa ima tudi zakonsko podporo, saj zakon o prometu govori, da lahko voznik tovornjaka opravlja svoje delo le 5 ur, oziroma 8 z daljšimi prekinitvami. Novomeščani razmišljajo o dvoizmenskem delu na kamionih, vsaj v kritičnem letnem obdobju. Menda so že kar trdno odločeni, da bodo že letos poskusili rešiti svoje večne prevozniške probleme s tem ukrepom.

Smiselnost takšnega ukrepa je na dlani. Prednosti so tako očitne, da je težko razumeti, zakaj že prej po gozdnih gospodarstvih niso uvedli takšnega dela pri kamionih. Vzrokov za to je bilo več (ti so tudi še sedaj), vsi pa so bolj ali manj subjektivni. Na gozdnih gospodarstvih je znana neka vrsta privatizacije gozdarskih kamionov. Vsak voznik hoče svoj kamion in ga praktično ne da iz rok. V določenem obdobju je bil takšen način dela pozitiven, saj je res šlo za prednosti, ki jih nismo smeli zanemarjati. V sedanjih okoliščinah pa teh prednosti ni več. Sistem je ostal in marsikak

voznik ga izkorišča za izsiljevanje. Podobne osnove ima tudi dilema: kam z vozniki izven glavne sezone.

Takšen ukrep je po ekonomski, kalkulativeni strani popolnoma »čist«, ima pa kup subjektivnih preprek s katerimi se je treba pač spoprijeti. Novomeška izkušnja bo zategadelj zanimiva za marsikakega vodjo TOZD, TOK ali revirnega gozdarja.

Carter proglašaja

»Kongres je tretji teden v oktobru vsako leto proglasil za nacionalni teden gozdov, da bi se spomnili pomena gozdov za našo družbo. Zato proglašam jaz Jimmy Carter, predsednik Združenih držav Amerike teden od 15. oktobra do 21. oktobra 1978 za letošnji nacionalni teden gozdov«.

Tako je predsednik ZDA začel lanske teden gozdov v Ameriki.

Gozd v šole

V mesecu marcu je študijska enota za krajinsko ekologijo na VTOZD za gozdarstvo (Mag. B. Anko) skupaj z mladinskim listom PIONIR organizirala seminar za učitelje biologije iz vseh slovenskih šol.

Seminar je bil posvečen predvsem fenološkemu opazovanju (opazovanja življenjske poti rastlinja od pomladi do jeseni), ki so na šolah priljubljena oblika praktičnega dela. Tu je šlo predvsem za opazovanje gozdnega rastlinja.

Delavci Inštituta in VTOZD za gozdarstvo pa so to priložnost izkoristili tudi za širšo seznanitev predavateljev biologije z organiziranostjo in delom slovenskega gozdarstva — s proizvodnim delom, kadrovsko problematiko, raziskovalnim in pedagoškim delom ter položajem in pomenom gozda v slovenskem prostoru in družbi. Prikazali so tudi film Poklici v gozdarstvu.

Povabljenec oziroma povabljenke (prevladovala so tovarišice) so bile s takšno praktično obliko spoznavanja z gozdno biologijo zelo zadovoljne, saj je bil to prvi primer takšnega sodelovanja.

Ob tem vam želimo priporočiti, da je takšno sodelovanje s šolami tudi na ravni TOZD in TOK zaželeno, zaradi širših interesov naše stroke pa tudi nujno.

Zveza inženirjev in tehnikov Slovenije v sodelovanju s tehniško sekcijo Terminološke komisije Slovenske akademije znanosti in umetnosti pripravlja 2. izdajo SPLOŠNEGA TEHNIŠKEGA SLOVARJA

Izšel bo v dveh delih formata A5 v obsegu 1600 strani z 20.000 gesli in 200.000 izvedenkami. SPLOŠNI TEHNIŠKI SLOVAR je najboljši pripomoček za oceno in izbiro pravičnega tehniškega izrazja. Pri roki naj bi bil vsakemu strokovnjaku v OZD, inštitutih in zavodih, vsakemu predavatelju za tehniški pouk, profesorjem na gimnazijah, tehniških šolah in fakultetah.

SPLOŠNI TEHNIŠKI SLOVAR je primerno darilo strokovnjakom, poslovnim prijateljem, štipendistom in drugim.

Prvi del (od A do O) je izšel v septembru 1978, drugi del (od P do Ž) pa bo izšel predvidoma v prvi polovici leta 1980.

Cena je 1200 dinarjev. Posamezni naročniki imajo omogočeno obročno plačevanje na naslov: ZVEZA INŽENIRJEV IN TEHNIKOV SLOVENIJE, Ljubljana, Erjavčeva cesta 15. Ž. r.: 50101-678-51009.

